

İDARE

Dahiliye vekâletinin aylık mecmuası

Yıl: 3

EYLÛL 1930

Sayı:30

Tayinler

Kararname No. 5582

Kaymakamlar:

Beyoğlu Kaymakamlığına Hayrabolu Kaymakamı Sedat Aziz, Eminönü Kaymakamlığına Şehremaneti müfettişlerin nakil ve tayinleri tensip edilmiştir.

kamı Veli, Kadıköy Kaymakamlığına Ayvalık Kaymakamı İbrahim, Beşiktaş Kaymakamlığına Foça Kaymakamı Şevket Sarıyer Kaymakamlığına İstanbul mektupçusu Hüdai, Biga Kaymakamlığına Bartın Kaymakamı Arif, Bartın Kaymakamlığına Karaağaç Kaymakamı Tevfik beylerin nakil ve tayinleri tensip edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

8/9/1930

REİSİ CUMHUR

Gazi Mustafa Kemal

Dahiliye Vekili

Ş. Kaya

Başvekil

İsmet

.....

Kararname No. 5583

İstanbul Mektupçuluğuna Üsküdar Kaymakamı Fuat, Üsküdar Kaymakamlığına Akşehir Kaymakamı İzzettin Beylerin nakil ve tayinleri tensip edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

8/9/1930

REİSİ CUMHUR

Gazi Mustafa Kemal

Dahiliye Vekili

Ş. Kaya

Başvekil
İsmet

—————

Nüfus İşleri

Nüfus müdürleri :

Şebın Karahisar Nüfus Müdürlüğüne Çankırı Nüfus Müdürü Necati, Çankırı Nüfus Müdürlüğüne Şebın Karahisar Nüfus Müdürü Münir, Erzincan Nüfus Müdürlüğüne Artvin Nüfus Müdürü Kadri, Artvin Nüfus Müdürlüğüne Esbak kaymakamlardan Apdölmecit, Siirt Nüfus Müdürlüğüne Mektebi Hukuk Mezunlarından namizetlik devresini geçirmek üzere Şevki, Samsun Nüfus Müdürlüğüne Amasya Nüfus Müdürü Hamdi, Tokat Nüfus Müdürlüğüne Samsun Nüfus Müdürü Asım, Amasya Nüfus Müdürlüğüne Tokat Nüfus Müdürü Bahri Memduh, Kayseri Nüfus Müdürlüğüne Mardin Nüfus müdürü Rauf Bey ve Efendiler tayin olunmuşlardır.

Tekaüt edilenler

Kararname No. 5585

Madde 1.— Koçhisar kaymakamı Numan Sabit bey memurin kanununun 77 inci maddesine tevfikan mecburî tekaüde sevk edilmiştir.

Madde 2.— Bu kararnamenin icrasına Dahilîye Vekili memurdur.

Başvekil
İsmet

REİSİ CUMHUR
Gazi Mustafa Kemal
Dahiliye Vekili
Ş. Kaya

—————

Kıdem zammı:

Beş takdirname aldığı sicillinin tetkikinden anlaşılan Denizli valisi Halit Bey fendinin memurun kanununun 25 inci maddesine tevfi kan kıdemine bir sene zammedilmiş ve keyfiyet sicilline derçedilmiştir.

Takdirname alanlar:

Elbistan kasabasını iki koldan ihata eden Ceyhan nehrinin yataklarında husule gelen bataklık ve sazlıkları kurutmak suretile memleketin ceyadeti havasını iade ve halkı mezregi hastalıklardan kurtardığı Maraş vilâyetinin ıfından anlaşılan Elbistan kaymakamı Gani Bey takdirname ile taltif edilmiştir.

İhtar cezası alanlar :

Artova kaymakamı Kadri Beyin Kelkit kaymakamlığında bulunduğu sırada kendisine tevdi edilen Teftiş layihalarına mütalaâtını derç etmediği gibi müfettiş Ali Faik Beye karşı resmîyet ve nezakete yakışmayacak surette tavır ve vaziyet takındığı anlaşıldığından ihtar cezasile tecziyesi icra kılınmıştır.

.....

Kuruçay kaymakamlığında bulunduğu sırada Kemaliye den sevk edilen eşhası serbes bırakmak ve Kemaliye kaymakamına karşı resmî muamelâtı şahsi husumete karıştırmak suretile filinin ciddiyetle gayri mütenasip harekette bulunduğu anlaşılan Artova kaymakamı Kadri beyin İhtar cezasile Tecziyesi icra kılınmıştır.

Sabık Artuva kaymakamı Baha Bey Vilâyete bildirilmesi lâzımgelen hususatı merciini tecavüz ederek doğruca vekâlete yazdığından Dahiliye memurları kanununun 20 inci maddesinin birinci fıkrasına tevfikan ihtar cezasile tecziye edilmiştir.

—

**Emniyet işleri Umum
Müdürlüğü**

Tayinleri

Polis müdürleri :

İstanbul Polis Müdürlüğüne vekâletinde bulunan Beyoğlu Kaymakamı Ali Rıza Bey tayin edilmiştir.

Merkez memurları :

Yeniden teşkil olunan Çorum Merkez memurluğuna İstanbul Merkez memurlarından İhsan, İçel Merkez memurluğuna İstanbul Merkez memurlarından Saffet, Amasya Merkez memurluğuna İstanbul Merkez memurlarından Fahri, Erzincan Merkez memurluğuna İstanbul Merkez memurlarından Atıf, Aydın merkez memurluğuna İstanbul merkez memurlarından Şükrü, Cebelibereket merkez memurluğuna İstanbul merkez memurlarından Mustafa Abdülbekkat, Muş Merkez memurluğuna İstanbul Merkez memurlarından Mehmet Ali, Ordu Merkez memurluğuna İstanbul merkez memurlarından Cemal, Ankara Merkez memurluğuna İstanbul Merkez

.....

memurlarından Macit, Van Merkez memurluğuna İstanbul Merkez memurlarından Osman, Siirt Merkez memurluğuna İstanbul Merkez memurlarından Çanakkaleli İhsan, Kırklareli Merkez memurluğuna İstanbul Merkez memurlarından Dağıstanlı Sadık, Rize Merkez memurluğuna İstanbul Merkez memurlarından Niğdeli Sadık, Ankara Merkez memurluklarına İstanbul Merkez memurlarından Mehmet Kemal ve Mehmet Mirat, Beyler tayin edilmişlerdir.

Giresun Merkez memurluğuna Çorum Merkez memuru İhsan, Çorum Merkez memurluğuna Giresun Merkez memuru Hamdi, Artvin merkez memurluğuna Malatya Merkez memuru sabıkı Kâmil beyler naklen ve terfian tayin edilmişlerdir.

İkinci komiserler :

Çanakkale ikinci komiserliğine Ankara ikinci Komiserlerinden Cevat, Bursa ikinci komiserliğine Konya ikinci Komiseri Hasan Fehmi, Konya ikinci komiserliğine Bursa ikinci komiseri Hurşit, Ankara ikinci komiserliğine Ankara komiser muavinlerinden Fikri, beyler naklen ve terfian tayin edilmişlerdir.

Komiser muavinleri :

Cebelibereket komiser muavinliğine Diyarbekir komiser muavinlerinden Harun, Çankırı komiser muavinliğine

.....

Manisa Sabık komiser muavini Tevfik, Manisa komiser muavinliğine Ankara Taharri komiseri Talip, Diyarbakir komiser muavinliğine Maraş Sabık komiser muavini Mustafa Saffet, Malatya komiser muavinliğine Bayazit Komiser muavini Ruşen, efendiler naklen tayin edilmişlerdir.

Taharri ikinci komiserleri :

Ankara Taharri ikinci komiserliğine 14 numarada mukayyet komiser muavini Osman Hilmi, Ankara 4 numaralı Taharri ikinci komiserliğine Antalya Taharri 2 inci komiseri Bekir Sıtkı, efendiler tayin edilmişlerdir.

Taharri komiser muavinleri :

Ankara Taharri komiser muavinliğine Manisa Komiser muavinlerinden Mehmet Kâşif efendi tayin edilmiştir.

Memurluklar:

Emniyet işleri umum müdürlüğü 4 üncü şubesinde 25 lira maaşlı memurluğa Hukuk mektebi mezunlarından ve Ankara Taharri komiserlerinden Mehmet Ali bey tayin kılınmıştır.

.....

Tekaüt edilenler :

Polis müfettişi Mithat ve Artvin Merkez memuru Süleyman beylerin talep ve istidalarına mebni tekaütleri icra kılınmıştır.

Müdüriyeti umumiye emrinde

istihdam olunanlar :

Emniyet işleri umum müdürlüğü emrinde istihdam olunmak üzere Ankara Taharri komiserliğine Artvin ser Komiseri Tevfik Celil efendi naklen tayin kılınmıştır.

—————

İnzibat Komisyonları

Kararları

Vekâlet İnzibat Komisyonları

kararları

1.— Bazı Vilâyet Komiser ve Komiser muavinlerinin görülen yolsuz ve gayri kanunî hareketlerinden dolayı haklarında muamele ifasına dair Emniyet işleri umum müdürlüğünden tevdi olunan 14 kıta tezkerenin tetkiki neticesinde [1700 numaralı Dahiliye memurları kanununun birinci maddesinde tadat olunan derecat sırasında Polis müdürleri, ve bilumum şube müdürleri dördüncü derecede gösterilmiş olmasına ve memurların intihap ve tayin usullerine dair olan beşinci maddesinin dördüncü bendinde; üçüncü, dördüncü derecede ki memurlar müdürler encümeninin intihabı ve vekilin tasvibi üzerine müşterek kararname ve Reiscümhurun tastikiyle tayin olunacakları tasrih edildiğine nazaran Polis müdürleri ile Emniyet işleri Umum müdürlüğü şuesbatı Müdür ve memurları, hakkında muamele yapılmasına komisyonun salâhiyeti derkâr isede Polis, ve disipline tâbi bulunan ve şimdiye kadar İntihap, tayin ve tecziyeleri Polis Nizamnamesine tevfikân heyeti intihabiye ve Polis divanlarına ait bulunan

Merkez memurlarına kadar — Merkez memurları dahil — olan Zabıta memurları hakkında muamele ifasına dair mevzuatı hazırada bir sarahat olmamasına binaen salıfüz-zikir Polis merkez memurlarile komiser ve komiser muavini ve Polis memurları hakkında Polis divanınca muktazi muamele ifa edilmek üzere] evrakın takımıyle müdürüyeti mezkûriye iadesine,

2.—Tarsus iskân memuru sabıkı Hüseyin Efendi hakkında vaziyeti hazırasının tesbiti zımnında Nüfus İşleri Umum müdürlüğüne havale olunan evrak üzerinde yapılan tetkikat neticesinde 1700 numaralı Dahiliye memurları kanununun beşinci maddesine nazaran iskân memurlarının hakkı tayini Vilâyete ait ve binaenaleyh inzibati ceza tatbikine de Vilâyet inzibat komisyonunun cümlei salâhiyetinden bulunduğu cihetle hakkında muamele ifa edilmek üzere evrakın takımıyle Mersin vilâyetine iadesine,

3.— Manisa Vilâyeti nüfus ikinci kâtibi Yaşar efendi hakkında mezkûr Vilâyet inzibat komisyonunca ittihaz edilen 42 numaralı karara mumaileyh tarafından vuku bulan itiraz üzerine evrak üzerinde yapılan tetkikat neticesinde müstetinin henüz memur hukuk ve salâhiyetini haiz olmayan namzetlik devresinde olduğu anlaşılmagla hakkında inzibat komisyonunca karar ittihazına lüzum olmayıp ademi ehliyet ve liyakati dolayısıyla Dahiliye memurları kanununun ikinci maddesinin üçüncü fıkrasına tevfikan muamele ifasına ve cezaî takibatı müstelzim bir hali varsa alelusul tahkikat ve takibat yapılması hususunun Manisa vilâyetine havalesine,

4.— Elbistan muhasebei hususiye tahsildarı İbrahim efendi hakkında Maraş Vilâyeti inzibat komisyonunca ittihaz edilen 21 Mart 1929 tarihli ve 4 numaralı karara mumaileyh tarafından vuku bulan itiraz üzerine ikinci derecede icra kılınan tetkikat neticesinde mumaileyhin kumar oynadığı

.....

istima olunan şahitlerin şهادetile sabit isede kumar oynadığına dair bir delil mevcut olmadığından memurin kanununun 33 üncü maddesine tevfikan ittihaz edilen karar muvafıkı kanun görölmediğinden nakziyle 32 inci maddesine tevfikan tecziyesi tensip edilmekle o suretle muamele ifası zımında Maraş vilâyetine bildirilmesine Vekâlet inzibat komisyonunca karar verilmiştir.

—————

Vilâyet İnzibat Komisyonları
kararları

Antalya

Vilâyet tahrirat baş kâtibi İsmail, İdare heyeti kâtibi Hulusi efendilerin vazifelerini ifa hususunda gösterdikleri gayret, ikdam ve intizamdan dolayı birer takdirname ile taltif edilmişlerdir.

Finike kazası tahrirat kâtibi Adil bey bazı evrakın muamelelerini uzun müddet intaç etmediği anlaşıldığından tevbih cezasiyle tecziye edilmiştir.

Eskişehir

Vilâyet idare heyeti baş kâtibi Nabi beyin vazifesinde göstermiş olduğu devam, intizam, sür'at, sayü gayret ve bilhassa mektupçu beyin bir buçuk ay mezuniyeti hasebile vekâleti hüsnü suret ve istikametle ifaetmesinden dolayı takdirname ile taltif edilmiştir.

İstanbul

Polis müdüriyeti ikinci şube memurlarından olup muvakkaten Vilâyet İnzibat ve tasfiye komisyonları kitabeti vazifesini ifa eyleyen Emin efendi vazifesini hüsnü ifa eyleyüp fevkalâde muvaffakiyet gösterdiğinden takdirname ile taltif edilmiştir.

İzmir

Vilâyet mektupçuluk kalemi mümeyyizi Emin, Birinci kâtibi Fahri, ikinci kâtibi Sadri beylerle evrak kalemi memuru Ahmet, evrak kâtibi İbrahim, Osman ve diğer İbrahim efendiler ve mektupçuluk kalemi üçüncü kâtibi Kadriye hanım şimdiye kadar hiç bir şikâyet meydana vermeksizin vazifei mevdualarını yüksek duygularla ve bariz bir çalışkanlıkla ifa eylediklerinden dolayı birer kıt'a takdirname ile taltif edilmişlerdir.

Kırklareli

Vilâyet merkez kazasına merbut Polos nahiyesi müdürü Kâzım beyin Hızırilyas günü sarhoş olarak silâh istimal etmesinden dolayı bir haftalık maaşı kesilmiştir.

Kocaeli

Vilâyet muhasebei hususiye müdürü Hilmi bey tahsildarla laubali hareketlerde vazifei murakabasını ifa etmeyerek 1188 liranın tahsildar Recep Kani efendinin zimmetine geçmesine sebebiyet verdiğinden kefalet kanunu mucibince memuriyetten ihraç edilmiştir.

Vilâyet muhasebei hususiye ikinci daire tahsildarı Recep Kâni efendi tahsil eylediği 1188 lirayı iki buçuk ayda zimmetine geçirdiği ve arkadaşlarına ifrazatta bulunduğu anlaşıldığından ve işret ettiğinden dolayı memuriyetten ihraç edilmiştir.

İhtar cezasına rağmen vazifelerinde devamsızlığı görüldüğünden dolayı memurin kanununun 30 ncu maddesi mucibince Vilâyet muhasebei hususiye merkez kâtip muavini Mustafa efendinin 7 günlük ve Bedri efendinin devamsızlığını her ay tekerrür etmesi sebebi şiddet ad olunarak 15 günlük maaşları kesilmiştir.

Urfa

Vilâyet tahrirat kalemi kâtiplerinden Adnan ve Yaylak kazası tahrirat kâtibi Yusuf Ziya efendiler mühim evrakın muamelelerini ihtarata rağmen geciktirdiklerinden dolayı birer haftalık maaşları kesilmiştir.

Kanun**1715 numara ve 2 / VI / 1930 tarihli****kanuna müzeyyel****Kanun**Kanun No. 1726Kabul tarihi : 25/9/1930

Madde 1 .— Hükümet, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Kanununun bankaya 36 inci maddesine tevfi kan 14 üncü maddesile bahsettiği salâhiyeti, karşılığı altın veya filen başabaş altına tahvili kabil ecnebi dövizi mubayaa etmek üzere ihtiyat evrakı naktiyesinden ihtiyaç ve lüzumu kadarını tedavüle çıkarmak suretile istimale mezundur. Bu suretle mubayaa edilecek dövizler, ihraç edilen evrakı naktiyenin karşılığı olmak üzere evrakı naktiyenin depoziteri olan bankada muhafaza edilip münhasıran tedavülde bulunan evrakı naktiyenin piyasadan çekilmesinde ve imhasında kullanılır. Merkez Bankasının teessüsünü müteakip işbu dövizler ve bu bapta yapılan muamelât bütün varidat ve masarifile beraber depoziter banka tarafından Merkez Bankasına devredilir.

1728

Madde 2.— Birinci madde mucibince tedavüle çıkarılacak olan evrakı naktiye bu gün tedavülde bulunanların kanunî evsafını haiz olup bu suretle tedavüle konmuş bulunan Türk lirası miktarı ile karşılığı olan döviz miktarı her hafta sonunda hem Maliye Vekâleti hem de depoziter banka taraflarından neşir ve ilân olunur.

Madde 3.— Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4.— Bu Kanunun icrasına Maliye Vekili memurdur.

T. B. M. M. Kararları

**Başvekil İsmet Paşa Hazretleri
tarafından vaki beyanatın
neşir ve tamimi hakkında**

Karar No. 583

Başvekil İsmet Paşa Hazretleri tarafından şark ahvali hakkında vaki beyanatın teksiri ile neşir ve tamimi, Umumî Heyetin 82 inci inikadının 1 inci celsesinde takarrür etmiştir.

25/9/1930

Başvekil İsmet Paşa Hazretlerinin
Şark ahvali hakkında
Büyük Millet Meclisinde
22 Eylül 1930 tarihinde vaki
Beyanatı

Muhterem arkadaşlar,

Türkiye Büyük Millet Meclisinin sureti mahsusada içtimanı istilzam eden sebep neşrolunmuştur. Ve şimdi de Büyük Meclise malûmat verilmiştir. Bu sebep bir iki kelime ile tekrar edilmek istenilirse, Büyük Millet Meclisi millî paranın kıymeti üzerinde yeni bir karar ve tedbirleri mütalea etmek için davet olunmuştur. Denilebilir. Yeni vaziyet millî paranın kıymetini sukutu karşı muhafaza etmek mevzuu değildir. Sizi bir çok endişe ve tedbirlere sevkeden bu vaziyet, sekiz aylık ciddî bir mücadeleden sonra tamamen makûs bir hale gelmiştir. Artık millî paranın sukutu karşı muhafazası endişesinden bu gün azade bulunuyoruz. Buna mukabil millî paranın kıymeti ziyade yükselmek ihtimali karşısındayız. Yeni ecnebi dövizlerinin fazla arzını Türk tedavül vasıtasile karşılayamamak vaziyeti vardır.

Bu mesele bizi millî paranın kıymetini nasıl muhafaza etmenin memleket ahvali iktisadiyesine muvafık olacağı mevzuunu tetkika şevketti. Bizim bu husustaki kanaatimiz ithalât ve ihracat noktai nazarından millî paranın yükselmesine karşı Meclisin bazı meseleler ve esaslar mütalea etmesi lâ

zım olduğu zeminindedir. Hükümetçe bu hususta alınabilecek tedbirler kamilen alındı. Fakat daha alınması lâzım olan tedbirler artık hükümetin salâhiyeti fevkine çıktı.

Bu noktai nazardan bu mes'elenin kabili taahhür olunmaması yüzünden Büyük Millet Meclisi bir an evvel bu mühim mevzua temas etmek vaziyetinde bulunuyor. Bu bapta düşündüğümüz kanun lâyihası Büyük Millet Meclisine takdim olunmuştur. Usulü veçhile encümenlerde tetkik olunduktan sonra huzurumuzda müzakere edilecektir. Meselenin teferrüatına şimdi temas etmek ve alınacak tedbirleri sureti katiyede takrir ettirmek için bu gün vakit müsait değildir.

Encümenler tetkik ettikten sonra meseleye temas edilince hükümet bütün tafsilâtı verecek ve meclisi Ali de ona göre karar verecektir. Hükümet bu lâyihanın avamilini kâmilten teşrih etmeği vazife addeder.

Bu yüksek toplanıştan istifade ederek, içtimaa fasıla verdiğiniz zamanlar zarfında memlekette hâdis olan büyük vakaları tafsil etmek isterim. Bu sene Şark Vilâyetlerinde mühim taarruzlar ve kıyamalar karşısında bulunduk. Hudut haricinde fesatçı ve ihtilâlcı birçok teşkilât senelerdenberi yaptıkları hazırlıklarını bu sene ikmal eyledikleri zannında bulunmuşlardır. Bu teşekküller bir kaç senedenberi içten içe çalışmalarının memleket dahilinde millî birliği az çok sarsacağını ve belki kendi taarruzlarına iştirak edecek birçok akşamı vatan bulunabileceğini zannetmişlerdi. Kezalik hudutlar haricinden vuku bulacak taarruzların Türkiyenin komşuları ile münasebatını vahim ihtilâtata sevkedebileceğini tevehhüm etmişlerdir. Bundan başka fesatçıların bu sene için hazırladıkları taarruzları tehir etmemek için başlıca iki sebep olduğuda tevsik olunmuştur. Bu sebeplerden birisi şimendifer şebekesinin henüz ilk kısmı tamamlanmadan evvel hazırlıklarının neticesini almaktı. İkincisi memleketin bir köşesinde bu

lunan Ağrı dağında senelerdenberi barınmakta olan fesat ocağının ortadan kalkmasına imkân vermeden umdukları neticeyi almaktı. Bütün bu hareketler bilinmekte ve yakından takip edilmekte idi. Bu esbap tahtında haziran sonundan itibaren hudutlarda intizar edilen büyük taarruzlar ve kıyamlar oldu. Hemen her huduttan yekdiğerini müteakiben memleketimiz dahiline müsellâh çeteler girdi. Boş buldukları yerde hakim olmağa çalıştılar. Halkı kendilerine iltihaka icbar etmek istediler. Bu suretle kıyamı; müteakiben ve tedricen bir kaç vilâyetimizde umumî bir hale getirmeğe çalıştılar. Bütün bu emelleri her noktasında asiler için ayrı ayrı makûs neticeler verdi. Kat'î hüsrana vardı. (Alkışlar) İran hududunda vuku bulan tecavüzlere hâdis olan Zeylan kıyamı mütecavizlerin ve onlara iltihak etmek gafletinde bulunan bir kısım betbahtların tamamen tedip ve tenkil olunmasile neticelendi. (Alkışlar) .Bu hareketin başlaması ve bitmesi ancak 20 gün kadar sürdü: Bundan sonra Irak hududundan, Barzandan bazı çeteler içeri girdiler. Geniş, yüzlerce kilometre imtidat eden hududun herhangi bir noktasını boş bulmak iş değildir. Fakat bu boş bulunarak girilen yerde az bir zamanda Cümhuriyet kuvvetleriyle karşılaşılıp onun kuvvet ve şavvetile ezilmeleri de gecikmedi. Tahayyül ettikleri ümitleri kendileriyle birlikte imha edildi. Bundan sonra, Suriye hududunda bir kaç noktadan tecavüz vuku oldu. Bu tecavüzler de hareketlerinin akim kalması ve ümitlerinin kırılmasile neticelendi. Tecavüz edenler dahilde ümit ettiklerini de asla bulamadılar.

Şurada burada bir iki köy kendilerine iltihak etti ve cezasını çekti. Asilerin birçok propagandaları neticesinde ümit ettikleri vâsi miyastaki mahallî kıyamlar tahakkuk etmedikden maada bilâkis vatandaşlar Cümhuriyeti ve vatan birliğini müdafaada müsellâh kuvvetler derecesinde gayret ve tehalük gösterdiler. (Alkışlar). Şar Vilâyetlerinde ekseriyeti

mutlakanın vatanı ve Cumhuriyeti müdafaa etmek için ordu ile beraber çalıştıklarını birçok mukni ve parlak misallerle zikredebilirim (Brava ve aferin sesleri). Bu kahramanlıkların bu Cümhuriyeti maletmiş olmanın mütebariz misali olmak üzere B. M. Meclisinde Erciş, Van, Adilcivaz ve Ahlat halkının gösterdikleri kahramanlıkları sureti mahsusada yadü tezkâr etmek isterim (Bravo sesleri ve alkışlar). Tecavüzatın Türkiye'nin komşuları ile münasebatını ihtilâlata sevkedebilmesi hayali de ümit ve itimat ettiğimiz gibi kat'î inkisara uğradı. Bütün komşularımız Türkiye ile iyi dostluk, iyi komşuluk ve hudutların emniyeti noktalarından aramızdaki mukavelâta riayeti ve serserilerin bekledikleri ümitlere herhangi bir fırsatı vermemegi tercih etmişlerdir. Demek istiyorum ki, bütün komşularımız bu mütecevizler tedip olunduktan ve yerlerine firar ettikten sonra hiç yüz vermediler. Ve hareketlerine kat'iyen müsamaha etmeyeceklerini kendilerine ihtar ettiler.

Hatta birçok yerlerde takip, tedip ve nefyedildiler. Bu hal Türkiye'nin beynelmilel münasebatta haiz olduğu itibarı gösterdiği gibi kendisinin diğer komşularına karşı sadıkane ve halisane emniyet, dostluk ve iyi komşuluğa müstenit hattı hareketini fesatçı anasıra kendisinin bizzat müsait olmaması tarzındaki faaliyetinin mukabelesi addolunabilir.

Bundan sonra Ağrı dağı harekâtı başladı. Tecavüz sebeplerini tasnif ederken birisinin de bir kaç senedenberi Ağrı' da yerleşmiş olan şekavet ocağının Cümhuriyet kuvvetleri elinden kurtarılması arzusu olduğunu söylemiştim.

Arkadaşlarım, bizim senelerdenberi Şark vilâyetlerinde gösterdiğimiz gayret ve mesai geçmiş zamanlar siyasetinin tasfiyesi mücadelesi ve millî vahdetin vatanın o parçasında da tesis ve istikrarı meselesidir. Biliyorsunuz ki Hamidiye alayları teşkilâtı ve saire şeklinde Şark vilâyetlerimizde eski

den imtiyazlı mükellefiyetten azade bir kısım sınıflar vücuda gelmişti. Cümhuriyetin teessüsü ile imtiyazlı sınıflar kalkmış mükellefiyette bütün vatandaşlar müsavi bir Kale gelmiş olunca hususî vaziyette bulunanların menfaatleri tabiatile muhtel oldu. Kendilerini cümhuriyet idaresinin müsavatperver kanunu ile tatmin etmek müteessir bir hale geldi.

Bunun aksülâmelini tabî görmek lâzımdır. Cümhuriyetin bütün vatandaşları müsavi tutan, bütün vatandaşlara aynı hakkı veren esas prensibinden vazgeçmek bizin için imkân haricindedir. Bunun karşısında menfaatlerini muhtel görenler, cümhuriyetin kanunlarına bilakaydû şart itaat etmeyip mukavemette ısrar ederlerse kendileri için emellerine nail olmamak ve yahut mahvolmak mukadderdir. (Alkışlar).

Biz cümhuriyet ülkesinde her yerde tekml vatandaşları kanun karşısında ve mükellefiyette kanunî müsavatı filen tatbik etmek mecburiyetindeyiz. Cümhuriyetten evvel Zeylanda, Ağrıda ve diğer bazı yerlerde kurunu vustaî feodalite ve aşiret teşkilâtı vardı. Fazla olarak bunların rütbeli rüesası da vardı. Adeta bunlar bulunakları yerlerde derebeylik ve hatta birer ufak hükümet halinde idiler. Devlete karşı olan vazifeleri merbutiyetleri kadar zayıftır. Ve gittikçe zayıflamıştı. Devlete karşı vergi ve bittabi askerlik mükellefiyeti de yoktu. idare ve kanun nazarında kendileri hususî ve mümtaz bir vaziyet iddia ediyorlardı. Ağrı dağındaki hal de böyle idi. Bu sistemden vatan iki suretle zarar görmüştür.

Birisi bu teşkilât altında bu zihniyette yaşıyan kümeler gittikçe daha iptidaî bir hale geliyorlardı. Devletin murakabesinden, nüfuzundan, kanunundan, himayesinden ve medenî terbiyesinden uzak Ve kendi kendilerine yaşamak kendilerinin seviyesini gittikçe düşürüyordu.

İkincisi bu kömeler etrafında yaşıyan vatandaşlar bu filî imtiyazlardan istifade etmek için gerek zihinleri ve gerek ya-

sayışları itibarile onlara iltihak ve imtisal etmeğe yelteniyorlardı.

Görüyorsunuz ki milliyetten de kaybediyorduk. Görüyorsunuz ki medeniyetten bedeviliğe ve iptidailiğe doğru gidiyorduk. Bu iki sebebin ikisinin de kaldırılması lâzımdı. Ağrı dağında bulunanlar bu iki sebebin bütün noksanlarını kendi mevcudiyetlerinde timsal haline getirmiş olan bir avuç halktır. Ağrı dağı eskiden Çarlık Rusyası, İran ve Türkiyenin mültekasında bulunuyordu. Ve dağın büyük bir kısmı Türkiyenin değildi. Bu arazinin hususî menaaatı vardır. Burada yaşayanlar yazın karlar eridikçe eteklere inerler ve bütün bu geliş gidişler esnasında maişetleri bir taraftan yaylalarda iptidaî ziraatten diğer taraftan da etrafa sarkıntılık yapmaktan ve çalışkan halkın emvaline tecavüz etmekten ibarettir. Bu son senelerde Ağrı dağı hudutlar haricinde çalışan siyasî mülteci ve daha ziyade müfsitlerin de ayrıca makarrı olmuştur 1

Tabîî memleket karşısında bu hudut üzerindeki hususî veziyetler kendilerinin silâh ihtiyaçlarını tatmin için müsaittir. İşte bir kaç seneden beri mübalağa ile işaa edilen bu vaziyet hariçte bulunanlara ve bizzat Ağrı dağında bulunanlara mukavemet olunmaz bir kuvvet oldukları vehmini telkin etmişti. Bazı tetkiklere göre Zeylan kıyamından sonra muhtelif yerlerde vuku bulan işaalar, propagandalar ve diğer hudutlarda tecavüz olunacakmış gibi gösterilen gayretler kuvvetlerimizi Ağrı dağına sureti mahsusada cem edip de bu şekavet ocağına kat'î hareket yapmaktan bizi alıkoymak gayesine matuftu Nihayet Ağrı hareketi ilk hastasında kat'î cereyanını aldı ve takriben bir hafta kadar süren askerî bir harekettten sonra Ağrının girilmemiş hiç bir noktası kalmadı. Ve Ağrıda barınanlar kısmen imha edildi, kısmen firar ve

kısmen iltica ettiler. Hulasa şekavet ocağı halinde bilhassa hariçdeki müfsitlere senelerden beri ümit veren bir yuva bastırılarak tamamen ezildi; Bu seneki taarruzları ve kıyâmı idare eden zihniyet de memleketi seferberlik gibi büyük tedabire sevk ederek hadisen azade olan kısımları sureti mahsusada yıpratmak hedefi de takip edilmiştir.

Arkadaşlarım bu hadisatı bastırmağa memur edilen kuvvetlerimizin gerek ordu ve gerek jandarma kuvvetlerimizin hazarî kuvvetle ve az bir mevcutla hakiki bir sefer hayatı göstermiş olduklarını zikretmeliyim. Ancak onların kahramanlığı ve her tehlikeye vaktinden yetişen ve her tehlikeyi kat'î surette bastırmak için aziz canlarını hiç bir şeyden esirgemiye zihniyet, kıymet ve cesaretleri vatanı kendi aleyhinde ümit besliyenlerin bütün tahayyülatından masun tutmuştur. (Alkışlar).

Tahammül etmeğe mecbur olduğumuz fedakârlıkları istisgar edemem. Jandarma ve ordudan zabıt ve nefer olarak şahit verdik. Bunlar ölçülmez zararlardır. Harekâta sahne olan yerler hatta mütecavizlere iltihak etmek betbahtlıklarında bulunan bazı mahdud yerler haşarata ve tahribata maruz kaldı. Fakat zayıyatımız elde edilen neticeler, vatanın tamamiyeti, millî vahdet ve cümhuriyet hudutlarının emniyeti noktai nazarından alınan semerelerle gayri kabili kıyas olacak kadar azdır. Buraya temas etmekten maksadım şehit olarak bu uğurda canlarını veren evlâtlarımızın namlarını hürmet ve tebcil ile yad etmek ve onların cümhuriyeti müdafaa ederken gösterdikleri gayretin vatanlarında cümhuriyetin ilelebet yaşayacağına dair olan itminanla mükâfat almış olacaklarını huzurunuzda tekrar eylemektir. (Sürekli alkışlar). Bu bahsi uzatmamak için şöyle hülâse edebilirim: Eğer Türkiyenin beynelmilel münasebatında ihtilâtatı düşünmüşlerse bu ümitleri tamamen kırılmıştır.

.....

Bilâkis iltica ettikleri memleketler, Türkiye ile dost bulunmak ve aradaki mukavelâta riayet etmek gibi müteakabil taahhüdünü tuttukça kendileri Türkiyeye tecavüzde takip olunduğu gibi fesat ilka etmek için iltica ettikleri yerlerde de fesat ilka imkânından mahrum kaldıklarını görmüş olacaklardır. Memleket dahilinde halkı vâsi mikyasta tahrik etmek ümidi de vatandaşlardan kat'î ve hatta müsellaah cevabı almıştır.

Ondan sonra seferberlik ve saire gibi büyük tedabir istilzam ettiği için külfet ihdasile önüne geçilebileceğini zannettikleri kıyâmlar ve taarruzlar cümhuriyet kuvvetlerinin hazarı mevcutlarla hatır ve hayale gelmiyen şiddetle imha edildi. Devletin bu büyük muvaffakiyeti cümhuriyet ve kudretinin herhangi bir tecavüze karşı gerek vatandaşları ve gerek orduları tarafından müdafaa edilebilecek bir halde bulunduğunun kat'î bir delilidir. Bu semerelerden dolayı Millet Meclisini fahr ile tenvir etmeği ve memnuniyetini tahrik etmeği bir vazife addettim. (Şiddetli ve sürekli alkışlar).

—

Kararname No. 9040

Ecnebilerin Türkiyede seyahat ve ikametleri hakkındaki 2 mart 1331 tarihli kanunun sureti tatbikına dair Dahiliye Vekâletince tanzim ve 27/3/1930 tarih ve 709/264 numaralı tezkere ile tevdi olunan merbut talimatname icra

Vekilleri Heyetinin 2/4/1930 tarihli içtimasında tetkik edilerek tatbiki tasvip ve kabul olunmuştur.

2/4/1930

REİSİ CUMHUR

Gazi Mustafa Kemal

Başvekil

İsmet

Adliye Vekili

M. Esat

M. M. Vekili

M. Abdülhalik

Dahiliye Vekili

Ş. Kaya

Hariciye Vekili

Dr. Tevfik Rüştü

Maliye Vekili

Ş. Saraçoğlu

Maarif Vekili

Cemal Hüsnü

Nafia Vekili

Recep

İktisat Vekili

Şakir B. Ef.

Sıhhat ve İçtimâî Muavenet V.

Dr. Refik

İçtimada bulunamadı

**Ecanibin memleketimizde
ikamet ve seyahatleri hakkındaki
2 Mart 1331 tarihli kanunun
sureti tatbikiyesine dair**

Talimatname

1 — Türkiyeye gelmek isteyen her ecnebi yolcu bulunduğu mahal Türk konsolosluğundan vize almağa mecburdur.

2 — Türk konsolosu bulunan mahalden vizesiz pasaportla gelen ecnebi yolcular haklarında vize harcı iki misli alınır.

3 — Türk konsolosu bulunmayan mahallerden hareket edipte yolu üzerinde Türk konsolosu bulunmayan yerlerden geçerek Türkiyeye gelen ecnebi yolculardan yalnız vize harcı alınır.

4 — Pasaportlu olmadığı veya usulüne gayri muvafık pasaportu hamil olduğu halde gelen ecnebi yolcular pasaport kanununun 2 inci maddesi mucibince polis murakabesi altında olarak nihayet beş güne kadar mensup oldukları konsoloshaneden pasaport almağa mecburdur, bu takdirde de vize harcı iki misli alınır.

5 — Usulüne muvafık pasaportu ve vizeyi hamil olsalar bile atide zikr olunan ecnebiler Türkiyeye giremezler.

A - Dilenci ve serseriler

B - Türkiyeden her ne sebeple olursa olsun tart ve ihraç edilenler.

C - İntizamı umumiye ihlâl maksadile vuku bulan tertibat ve tahrikâta iştiraklerinde zan ve şüphe edilenler.

Ç - Resmî müsaade almaksızın gelen muhacirler.

D - Türk vatandaşlığından ihraç edilenler.

E - Delilik ve bulaşıcı bir hastalığı olanlar.

F - Fahişeler ve kadınları fuhşa sevk ederek geçinen kadın ve erkekler.

G - Dahiliye Vekâletince tensip edilmiş miktar nisbetinde kendisinin ve ailesinin maişetine kâfi gelecek nakte malik bulunmayanlar.

H - Türkiyeden geçerek ecnebi memleketlere gidecek transit ecnebi yolcuların Türkiyeden geçecek kadar seyahat paraları ve gidecekleri mahal için vizeleri bulunmayanlar.

6 — Türkiyeye kabulleri caiz olmadığı halde bir suretle Türkiyeye giren ecnebi harekâtının temas ettiği kanunu mahsusuna tevfikân mahkemeden sadır olacak hükmün infazından sonra hudut harici çıkarılır.

7 — Türkiyeye gelen ecnebiler muvasalatları tarihinden itibaren ilk dahil oldukları yerde 24 saat zarfında muayyen olan beyannameyi doldurarak bulunduğu yerin polis karakoluna, polis bulunmayan yerde en büyük hükümet memuruna verir.

Ecnebilerin indiği Otel, Pansiyon ve alelûmum ecnebilerin incekleri mahaller sahip veya müstecirleri, ecnebilerin beyannamesini Polis karakoluna polis olmayan yerlerde en büyük hükümet memuruna vermeğe mecburdur. Beyanamesini on beş gün zarfında vermiyen ecnebilerden kanunî ceza alınır.

8 — Türkiyede on beş günden fazla kalmıyacak olan ecnebilere ikamet vesikası verilmez bu gibilere beyanname alan daire tarih ve numarasını mübeyyin bir makbuz verir.

9 — İkameti on beş günden fazla olanlara ikamet vesikası verilir.

10 —Türkiye dahilinde seyahat edecek ecnebler için ayrıca seyahat vesikası verilmez.

Memleketimizde on beş günden fazla kalmak isteyen ecnebi, evvelce aldığı beyanname makbuzunu ibraz ederek ve muayyen beyannameyi doldurarak nakadar ve nerede kalacağını ve ne iş yapacağını beyan ederek bulunduğu mahallin polis karakolundan veya polis olmayan yerlerde en büyük hükümet memurundan bir ikamet tezkeresi almak için müracaat eder.

— Beyannameyi alan makam o ecnebinin mucibi tahkik bir halini göremezse derhal ikamet tezkeresi verir. Mucibi tahkik bir hali görüldüğü takdirde müracaat ettiğini mübeyyin eline bir makbuz verildikten sonra lâzımgelen tahkikatı yapar. Neticei tahkikatta o şahsın (Beşinci maddede zikrolunan sebepler dolayısıyla memlekete kabulü caiz olmayan eşhastan olduğu anlaşıldığı takdirde bulundukları vilâyetler Valilikleri tarafından hudut haricine çıkarılır ve keyfiyet Dahiliye Vekâletine bildirilir.

İkamet vesikası aldıktan sonra bunun istirdadile memleketten çıkarılmasına lüzum görülecek ecnebler için Dahiliye Vekâletinden istizan lâzımdır.

11.— Türkiyedeki ecnebi sefaret ve konsoloshaneler memurini resmîyesi muamelei müteakabile şartile beyanname vermekten ve ikamet tezkeresi almaktan müstesnadır.

12 — Devlet müessesatıle belediyeler tarafından celbedilen mütehassıslar da kezalik beyanname vermekten müstesnadırlar.

13 — Ecnebler, kanunla menedilen memnu mintakalarla hükümetçe tayin edilen mintakalara giremezler.

14 — Ecnebi ikametgâhını başka bir mahalle naklettiği takdirde o mahallin zabıtasına ve polis bulunmayan yerlerde en büyük hükümet memuruna yeniden kendini kaydettirmek mecburiyetindedir.

15 — İkamet tezkeresi alan ecnebinin mahallini tedbil veyahut memleketten teb'idi ancak ecneblerin seyahat ve ikametlerine dair kanuna tevfikan yapılabilir.

16 — Banyo ve eğlence ve turizm mahalleri için müşterek pasaportla gelen sayyahlar polise beyanname vermeğe ve mukabilinde ikamet vesikası alması mecbur değillerdir.

17 — Müşterek pasaportla gelipte kafileden ayrılarak Türkiyede kalmak veyahut gezmek isteyen, ecnebler umumî ahkâma tâbi olur.

18 — Müşterek passaportla gelen seyyahların pasaportları Türk konsolosundan vize edilmemiş ise pasaport kanunu mucibince ilk çıktıkları iskelede vize muamelesi ikmal olunur. Bu suretle Türk iskelesine gelen seyyahların ayrı ayrı hüviyetlerini tetkik etmeğe ihtiyaç olmaksızın çıkmalarına müsaade olunur. Ancak beşinci maddede zikredilen eşhas çıkarılmaz, çıkmış bulunursa da geriye iade olunur.

19 — Müşterek pasaportla gelenler parça parça olarak yahut heyeti umumiyesi birlikte memleketin diğer taraflarına seyahat edebilirler. Memnu mintakalar hakkındaki hüküm bunlar için de caridir.

20 — Hususî vasıtalarile denizden (Elçilik ve konsolosluklarımızdan verilmiş tavsiyenameleleri) hamilen gelenler gemilerinde ikamet ettikleri takdirde beyanname vermezler. Hariçte oturdukları takdirde umumî kaidelere tâbidirler. Türkiyenin memnu olmayan diğer limanlarına da liman kavaidine tebaiyet şartile gelebilirler.

21 — Hususî vesaitlerle karadan gelenlerin pasaportları muntazam olduğu takdirde seyahatlerine mümanaat olunmaz, hudutta pasaportunu vize ettirmeyen seyyah ilk vardığı şehirde muamelesini ikmale mecburdur.

22 — Müşterek pasaportla bahren ve müçtemian gelecek seyyahlar ve turistlerin İstanbul limanına vürutları laakal bir hafta evvel mensup oldukları kulüplerden veya acentelerden polise haber verildiği takdirde Çanakkaleye memur izamı suretile ve Karadenizden gelenler de Kavakta vapurlar derununda pasaport tetkikatı yaptırılır.

**Türkiyeye gelecek olan ecnebilerin ikamet tezkeresi talebini
havi verecekleri
Beyanname**

Sıra- No!	Sorgular	Karşılıkları	Mülâhazat
1	İsmi ve ailesi şöhreti.		
2	Ana ve babasının ismi.		
3	Doğduğu yer ve tarih.		
4	Tâbiyeti.		
5	Sıfat ve seyahat sebepleri.		
6	Kendisi yanında bulunan- ların isimlerle yaşları ve kendisine dereci münase- betleri.		
7	Doğduğu ve sonradan ikamet ve ticaret eylediği memleketlerindeki ikamet ve ticarethane adresleri.		
8	Evvelce türkiyede bulundu ise nerelerde oturduğu.		
9	Ne işler yaptığı.		
10	Emvali gayri menkibeye mutasarrıf ise bunların ne- relerde olduğu ve nevileri.		
11	İlk defa Türkiyeye nereden ve hangi tarihte geldiği.		
12	Maksadı seyahati ve neka- dar müddet kalacağı.		
13	Nerede ikamet ve ne işi# iştirigal edeceği.		

İcra Vekilleri Heyeti

kararnameleri

Büyük Millet Meclisinin 22 Eylül tarihinde

ıçtimaina dair

Kararname

Kararname No. 9945

Reisicümhur Hazretlerinin Yüksek Huzurlarına :

Millî paranın kıymetini korumak için hükümet faaliyetinin bir senedenberi bu vadide ehemmiyet kesbettiği malûmu Riyasetpenahileridir. Bu uğurda Hükümetçe bir çok tasarruf tedbirlerleri alınmış, Millî parayı korumak için Büyük Millet Meclisince Hükümeti salâhiyetlerle teşhiz eden kanun ıstar

.....

kılınmıştır. Bittabi milletçe tasarruf ve istihsal için fevkalâde teyakkuz ve basiret gösterilmiştir.

Bir taraftan bütün bu tedabirin tesiri, diğer taraftan istihsalâtın memnuniyeti mucip bir inkişaf göstermesile Millî paranın sukuta karşı muhafazası endişesi halen zail olmuştur.

Ancak istihsal ve ihracatın tesiri karşısında şimdi millî paranın ziyade yükselmesi istidadı yüz göstermiştir. Hükümet Millî paranın aylardanberi müdafaa edilen filî ve nisbî istikrarını yükselmeğe karşı dahi muhafaza etmek memleket iktisadiyatı için lâzım olduğu kanaatinde. Bu sebeple iktidar ve salâhiyetleri dahilinde olan tedbirleri istimal ve mütehassıslarla alâkadarları istimzaç etmiştir.

Hükümet istihsal ve ihracat noktai nazarından memleket lehine bir alâmet olan bu vaziyetin icabatını kendi salâhiyeti fevkinde görerek kanunen Büyük Millet Meclisinin tetkikına arz etmek lâzım olduğu kararma varmıştır. Keyfiyetin gayrı kabili tehir olması sebebi ile Büyük Millet Meclisinin hemen içtimaa ihtiyaç vardır .

Bu sebeple toplanacak Büyük Millet Meclisinin Hükümetin siyaset ve icraatını mütalea etmesine de imkân hazırlanmış olacağı tabiidir.

Teşkilâtı Esasiye Kanununun (19) uncu maddesi mucibince Türkiye Büyük Millet Meclisinin Zatı Riyasetpenahileri tarafından eylülün 22 inci pazartesi günü içtimaa davet buyurmalarını teklif ve istirham ederiz efendim.

Büyük Millet Meclisinin eylülün 22 inci pazartesi günü

.....

içtimaina dair olan icra Vekilleri Heyeti Kararı aynen tasvip olunmuştur Efendim,

13/9/1930

REİSİ CUMHUR

Gazi Mustafa Kemal

Adliye Vekili

M. Esat B. Ef.

İçtimada bulunmadı

Dahiliye Vekili

Ş. Kaya

Maliye Vekili

Ş. Saraçoğlu

Nafia Vekili

Recep

Sıhhat ve İçtimaî Muavenet V.

Dr. Refik

Başvekil

İsmet

M. M. Vekili

M. Abdülhalik

Hariciye Vekili

Dr. Tevfik Rüştü

Maarif Vekili

Cemal Hüsnü

İktisat Vekili

Şakir

—————

Kararname No. 9889

Türk parasının kıymetini korumak için kambiyo, nukut, esham ve tahvilât muamelâtı hakkında 26/2/1930 tarih ve 8907 numaralı kararname ile mer'iyete konulmuş olan bir numaralı kararnamenin 11 inci maddesile müzeyyelâtının ilgası hakkında Maliye Vekâletince tanzim ve teklif olunup icra Vekilleri Heyetinin 3/9/1930 tarihli içtimainda tetkik ve mütalea edilen merbut 3 numaralı kararnamenin tatbiki tasvip ve kabul olunmuştur.

REİSİ CUMHUR
Gazi Mustafa Kemal

Başvekil
İsmet

Adliye Vekili
M. Esat B. Ef.
İçtimada bulunmadı

M. M. Vekili
M. Abdülhalik

Dahiliye Vekili
Ş. Kaya

Hariciye Vekili
Dr. Tevfik Rüştü

Maliye Vekili
Ş. Saraçoğlu

Maarif Vekili
Cemal Hüsnü

Nafia Vekili
Recep

İktisat Vekili
Şakir

Sıhhat ve İçtimaî Muavenet V.
Dr. Refik

3/9/1930

Türk Parası Kıymetini Koruma

3 numaralı

Kararname

Madde :1— 1 numaralı Kararnamenin 11 inci maddesi ile müzeyyelâtı ilga edilmiştir.

_____

.....

**1525 numaralı Şose ve Köprüler kanunu
mucibince nakfî yol mükellefiyetinden
borçlarını taksit müddetlerinde verme-
yenler hakkında tahsili emval kanununun
sureti tatbikini gösterir**

Talimatname

Yol parasının miktarı ve taksit müddetleri

Madde 1 — Türkiyede sakin 18 yaşından (18 dahil) 60 yaşına (60 dahil) kadar her erkek nüfus yol mükellefiyetine dahildir.

Yol mükellefiyeti bedenen ifa ve bizzat çalışmak istemiyenler tarafından nakten tediye edilir.

Madde 2 — Nakdî mükellefiyet senede naktuan sekiz liradır .Ancak vilâyet umumî meclisleri lüzum görürlerse bu mükellefiyetin kendi vilâyetleri için on liraya iblağına karar verebilirler. Bunlara yol parası denilir ; ve vilâyetler umumî meclislerince tesbit edilecek zamanlarda ve iki müsavi taksitte alınır.

Son taksit müddetinin sonu mart gayesini tecavüz etmemelidir. Taksit zamanları, Valiler tarafından bir ay evvel

.....

mahallî gazete veya diğerk münasip ve mutat vasıtalarla neşir ve ilân olunur.

Şose ve köprüler kanununun «11 » inci maddesindeki sırf nakdî mükellefler için taksit müddetleri ağustos ve mart ayları olarak tesbit edilmiş olduğundan bunlar için ayrıca müddet tayin ve ilânına hacet yoktur.

Tahakkuk muamelesinin sureti icrası

Madde 3 — Yol parası alâkadar merciler tarafından şose ve köprüler kanununun «11» inci maddesindeki sırf nakdî mükellefiyetler için verilecek esami cetvellerine istinaden vilâyetler hususî muhasebelerince tahakkuk ettirilir. Bu cetvelleri:

A - Umumî, hususî ve mülhak bütçelerden ve belediyeden ve Devlete ait müessesat ile imtiyazlı ve ruhsatlı şirketlerden maaş, tahsisat ve ücret alanlar için bu müessesatın muhasebecileri ihzar ve azamî nisan ayı nihayetine kadar mahallinin hususî muhasebe müdürlüğüne tevdi mecburdurlar ; ve bilmukabele hususî muhasebe idareleri de bu cetvelleri vaktından evvel mezkûr müessesettan bittakip aramağa ve almağa mecburdurlar.

B - Yukarıda yazılı (A) fıkrası haricinde bulunan mükellef eşhas isimlerini havi cetveller muhtar ve ihtiyar meclisleri tarafından her senenin keza azamî nisan ayı gayesine kadar imza olunarak bu mükellefler kazada ise kaymakamlık ve vilâyet merkezinde ise valiler vasıtasile hususî muhasebeye teslim olunur.

Köylerde bu cetvellerin ne suretle imlâ edileceği, hususî muhasebe tahsildarları tarafından takip ve muhtarlar tarafından tamim edilir ; ve lüzumu halinde tahsildarlar muhtara muavenetle ve anın mesuliyeti altında bu cetvelleri bizzat imlâ ederler.

Madde 4 — Üçüncü maddede yazılı cetvelin bir numunesi raptedilmiştir.

Numune: 1 Bu cetvellerin tahakkuk muamelesine esas teşkil edeceği nazarı dikkat ve itinaya alınarak noksan ve hatasız olarak doldurulması matlup ve hilâfına hareket mesuliyeti muciptir.

Madde 5.— Her vilâyet ve kaza hususî muhasebe idareleri şubat avı bidayetinden itibaren 3 ve 4 üncü maddelerde yazılı cetvelleri alâkadarlardan aramağa ve azamî nisan nihayetine kadar bunları behemehal almağa mecburdurlar.

Madde 6 — Bu cetvellere istinaden yapılacak tahakkukat muamelesi (Tahakkuk Esas Defteri) üzerinden icra edilir. Bu defter (Numune: 2) idarei hususiyelerin yol mükellefleri tahakkukatında elyevm istimal ettikleri şekilde olup tahakkuk için lâzım gelen bilûmum malûmatı ihtiva eder.

Tahakkuk eden vergi mükelleflerine mahalle, köy veya müessese üzerine tanzim ve talik olunan ihbar Cetvelleri (Nümune: 3) ile ve hususî idare teşkilâtı vasıtasile tebliğ olunur. Bu tebligat taksit müddetlerinin hululünden en az bir hafta evvel icra edilmek lâzımdır.

Hususî Muhasebe idareleri bir taraftan ihbar cetvellerini tanzim ve ilân mahallerine talik etmekle beraber diğer taraftan bir sureti tahsildarlara verilmek üzere esas tahakkuk defterlerinden yol parası mükelleflerine mahsus teklif defterlerini (Nümune: 4) iki nüsha olmak üzere ihzar ederler. Tahsildar taksit müddetinden evvel işbu teklif defterlerin

den tahsildar müfredat defterlerinin (Numune: 5) tahakkuk sütunlarını imlâ ederek tahsilata hazır bulunur.

Tahsilât

Madde 7 Tahsildarlar, tahsildar müfredat defterlerindeki tahakkukatın tahsiline başlamak için taksit müddetinin girmesine intizar ederler. Taksitin isabet ettiği ayın birinci gününden sonuncu gününe kadar yol parasının tahsildarlar tarafından talebi ve mükelleflerce de tediyesi icabeder. Taksit ayının hitamından sonra; yeni bu ayı takip eden ayın birinci gününden itibaren taksitlerini vermiyenler hakkında takibat icrası başlar.

Madde 8 Tahsilat hususî idare tahsildarları tarafından mükelleflere müracaat suretile icra olunur. Tahsil edilen para mukabilinde pullu makbuz verilmesi mecburidir. Bu makbuzlar idarei hususiye tahsildarlarının elyevm kullandıkları makbuzlardır. Makbuz vermeksizin para tahsil edenler hakkında ceza kanunu mucibince takibat yapılır.

İcraî takibat

Madde 9 Taksit müddeti zarfında yol parası vermiyen mükellefler hakkında tahsili emval kanunu mucibince tatbikat yapılır.

Bu takibat aşağıda yazıldığı şekilde devam eder.

İcraî takibat ihtarname tanzimile başlar ihtarname (Nümune: 6) tahsildar tarafından tahsildar müfredat defterinden çıkarılır. İhbarname cüzütam üzerine hazırlanır. Cüzütam bir daire veya müessese veya köy veya mahalledir.

İhtarname mükelleflerin bulundukları daire veya müessesenin kapısına veya kolayca görünecek bir mahalline köy veya mahallelerde Devlete ait vergilerin ihtarnamelelerinin talik edildikleri mahallere asılır.

Mükellef işbu ihtar cetvelinin talikinden itibaren on gün zarfında borcunu vermeğe mecburdur. Aksi takdirde hakkında haciz muamelesi tatbik olunur.

Madde 10 — İhtar cetvelinin talik tarihinden itibaren onuncu günü akşamına kadar mükellef borcunu yine vermezse tahsildar tarafından elinde bulunduğu müfredat defterlerinden bu gibi mükelleflerin isimleri çıkarılarak takibat cetveli (Nümune: 7) tanzim olunur ve bu cetvel haciz ve fûruht kararı alınmak için tahsilat komisyonuna tevdi edilmek üzere hususî muhasebe müdürü veya memuru tarafından mahallinin en büyük mülkiye memuruna takdim olunur. Bu cetvel tahsili emval kanunu mucibince teşekkül etmiş bulunan tahsilat komisyonuna havale olunur.

Tahsil komisyonu bu cetvelleri tetkik ederek azamî üç gün zarfında haciz ve fûruht kararını verir.

Madde 11— Tahsilat komisyonu evvelâ mükellefin menkulâtının ve mükellef her hangi bir yerde memur veya müstahdem ve ecir ise maaş tahsisat veya ücretinin hazine karar verir.

Tahsilat komisyonuna sevkedilecek cetvellerde her medyun mükellefin malî vaziyeti hakkında kâfi izahat bulunması lâzımgelir. Aksi takdirde tahsilât komisyonu karar vermez, evrakı iade eder.

Menkul emvali maaş tahsisat ve ücreti ve sair her hangi bir taraftan nakdî veya aynî bir geliri olmayan mükelleflerin mevcut ise gayri menkul emvalinin haczine gidilir.

Madde 12 Maaş tahsisat veya ücretlerin haczi hakkında verilecek kararın resmî dairelerde o dairenin muhasebeciliğine hususî daireler veya yazıhanelerde ticarethanenin sahip veya âmirlerine ve diğer hususatta maaş veya ücretin her ay tediyesile meşgul olan mercia veya şahsa tebliğ olunur.

Tebliğat tahsildarın talebi üzerine hususî muhasebe idarelerince mahallin en büyük mülkiye memuru vasıtasile icra olunur. Bu tebligat kat'î ve vacibülittibadır. Aksi takdirde tahsilat komisyonu kararıle işbu tatad olunan eşhas hakkında aynı medyun mükellef gibi muamele yapılır.

Madde 13 Hususî idare tahsildarları tahsili emval komisyonunun maaş ücret veya tahsisatların haczi hakkındaki kararının tebliğ edildiği mercilerden alacakları paralara mukabil her mükellef için ayrı ayrı makbuz tanzim ve sahiplerine verilmek üzere aynı mercilere verirler.

Madde 14. — Menkulâtın haczi hakkındaki haciz ve fûruht kararlarının ne suretle icra edileceği haczedilen menkul ve gayri menkul emvalin nasıl satılacağı ve bu maksadın temini için tutulacak evrak ve defterler tahsili emval kanunu ve talimatnamesinde tafsilen yazılı olduğundan oraya müracaat edilmek lâzımdır.

Aidat ve ikramiye

Madde 15. — Hususî idarelerce daimî veya muvakkat tahsildar tayini mümkün olmıyan yerlerde tahsilât muhtar veya vekillerine yaptırılır.

.....

Bu takdirde muhtar veya vekiline tahakkukatın yüzde altmışını tahsil ettiği takdirde tahsilatın yüzde biri, yüzde yetmiş beşini tahsil ettiği takdirde yüzde ikisi, bundan yukarı tahsilat yaptığı takdirde yüzde üçü aidat olarak verilir.

Hususî muhasebe tahsildarlarının tahsilat nisbeti yüzde yetmiş beşe vasıl oldukta yüzde bir ve daha yukarı nisbet için yüzde iki ikramiye verilir.

Madde 16. — Tahsildarlar tarafından gerek doğrudan doğruya ve gerek icrai takibat suretile tahsil edilecek yol paraları şose ve köprüler kanununun 22 ve 23 üncü maddeleri mucibince faslı mahsusuna kaydedilmek üzere yarısı Nafia Vekâleti hesabına diğer yarısı vilâyet hususî idareleri namına makzûb mukabilinde Ziraat bankalarına teslim edilir.

Madde 17. — Bu talimatnamenin meskût kaldığı ahvalde tahsili emval kanun ve talimatnamesi ahkâmı dairesinde muamele yapılır. ‘

.....

**Teşkilâ, fek ve ilhaklara ait
Kararnameler**

No. 5580

Madde 1. — Kars Vilâyetine merbut Çıldır kazasının merkezi, civarında bulunan Çıldır Gölü kenarına nakl edilmiştir.

Madde 2. Bu kararname hükmünü icraya Dahiliye Vekili memurdur.

8/9/1930

REİSİ CUMHUR

Gazi Mustafa Kemal

Başvekil

İsmet

Dahiliye Vekili

Ş. Kaya

—————

No. 5586

Madde 1. Urfa vilâyetinin Sürüç kazasına merbut Göktepe, Haydarolu, Çiloğlu, köyleri mezkûr vilâyetin Birecik kazasına ve Müzeybil Çarh, Seyfettin, Birdris, Kümbel harabesi Sarım, Cenbel, Birriömer köyleri mezkur vilayet merkez kazasının Peyamlı nahiyesine ve Asma. Kanak, Karkütte, Hocaali, Matrabaz, Haydarahmet köyleri Birecik kazasının Halfeti nahiyesine ve Birecik kazasının Nehrisait, Cul, Cosak, Küpeli, köyleri yaylak kazasına ve Siverek kazasının Haçtaş, Söğüm, Arapoğlu köyleri Hilvan kazasının ve Urfa merkez kazasının Sumutar nahiyesine merbut Cıgmaniye köyü Haran kazasına ve Urfa merkezine merbut Peyamlı nahiyesinin Zincik, Tavşan, Ortaviran, Tat köyleri Yaylak kazasının Baziki nahiyesine ve Urfa merkez kazasının Peyamlı nahisine merbut Yusuf bey, Küfri, köyleri Haran kazasına ve Urfa merkez kazasının matar nahiyesine merbut Tellişep köyü Haran kazasına ve Hilvan kazasının Mil köyü Urfa merkez kazasının Kabahaydar nahiyesine ve İsaveren, Tülmen, Yukarıkurduk, Ayseveren, köyleri ile Yaylak kazasının Aynibirik, Ağızhan, köyleri Urfa merkez kazasının Akziyaret nahiyesine ve Baziki nahiyesinin Koşma, Zeydoğlu, Harapbayır köyleri bu kazanın Peyamlı nahiyesine ilhak edilmiştir.

Madde 2.— Bu kararname hükmünü icraya Dahiliye Vekili memurdur.

8/9/1930

REİSİ CUMHUR

Gazi Mustafa Kemal

Başvekil

İsmet

Dahiliye Vekili

Ş. Kaya

No. 5644

Madde 1 — Konya Vilâyetinde Hadim kazasına tabi Gerez nahiyesinin merbut 1 Nolu cetvelde isimleri muharrer köyleri kaza merkezine verilerek mezkûr nahiye teşkilâtı, merbut 2 Nolu cetvelde adları yazılı köyler mülhakatını teşkil etmek ve nahiye adı Pirlevğanda namiyle anılmak üzere Pirlevğanda köyüne nakledilmiştir.

Madde 2 — Bu kararname hükmünü icraya Dahiliye Vekili memurdur.

17/1930

REİSİ CUMHUR

Gazi Mustafa Kemal

Başvekil

İsmet

Dahiliye Vekili

Ş. Kaya

**Hadım kazası merkezine verilen
Köyler**

No. 1

Aşağıhadım
Hocalar
Gerez
Gezlevi
Dedemköy
Dulhanlı
Huluslar
Fakılar
Gederet
Polat
Eğiste
Kaplanlı
Yukarı Mernek
Aşağı Mernek

**Pirlevğanda nahiyesine verilen
Köyler**

No. 2

Kalınağıl
Sarnıç
Kongul
Oduncu
Sazak
Ilıcıpınarlar
Afşar
Keçimen
Bolay
Çetmi
Alata

—————

.....

Kararname No. 5679

Madde 1.— Rize Vilâyetinin merkez kazasında Eyidere ve Gündoğdu, namlarile birer nahiye teşkil edilmiştir.

Madde 2.— Bu kararname hükmünü icraya Dahiliye Vekili memurdur.

28/9/1930

REİSİ CUMHUR

Gazi Mustafa Kemal

Dahiliye Vekili

Ş. Kaya

Başvekil

İsmet

—————

.....

Kararname No. 2573

Madde 1.— Kayseri Vilâyetinin merkez kazasına merbut Hacılar. Himmetdede, Felahiye, köylerinde bu namlarla birer nahiye teşkil edilmiştir.

Madde 2.— Bu kararname hükmünü icraya Dahiliye Vekili memurdur.

28/9/1930

REİSİ CUMHUR

Gazi Mustafa Kemal

Dahiliye Vekili

Ş. Kaya

Başvekil

İsmet

—————

Kararname No. 5674

Madde 1.— Zonguldak Vilâyeti merkez kazasının Kozlu, Kilimli, Hisarönü köylerde Devrek kazasının Yenice köyünde bu namlarla birer nahiye teşkil edilmiştir.

Madde 2.— Bu kararname hükmünü icraya Dahiliye Vekili memurdur.

28/9/1930

REİSİ CUMHUR

Gazi Mustafa Kemal

Dahiliye Vekili

Ş. Kaya

Başvekil

İsmet

—

.....

Kararname No. 5675

Madde 1.— Bursa Vilâyetine merbut Mustafakemalpaşa kazasının Deveci konağı, Çaltılıbük, Söğütalanı köylerinde bu namlarla birer nahiye teşkil edilmiştir.

Madde 2.— Bu kararname hükmünü icraya Dahiliye Vekili memurdur.

28/9/1930

REİSİ CUMHUR

Gazi Mustafa Kemal

Dahiliye Vekili

Ş. Kaya

Başvekil

İsmet

—————

.....

Kararname No. 5676

Madde 1. Yozgat Vilâyeti merkez kazasının Yerköy mevkii ve Haydarbeyli Bişek köyleri ile Sorğon, Boğazlıyan, Akdağmadeni, kazalarının Hacıköy, Aşağısarıkaya, Hasbek, köylerinde bu namlarla birer nahiye teşkil edilmiştir.

Madde 2.— Bu kararname hükmünü icraya Dahiliye Vekili memurdur.

28/9/1930

REİSİ CUMHUR

Gazi Mustafa Kemal

Dahiliye Vekili

Ş. Kaya

Başvekil

İsmet

—————

Kararname No. 5676

Madde 1. Trabzon Vilâyetine merbut Vakfikebir kazasında Şalpazarı ve merkezi Şarlı köyü olmak üzere Akhisar namlarile birer nahiye teşkil edilmiştir.

Madde 2.— Bu kararname hükmünü icraya Dahiliye Vekili memurdur.

28/9/1930

REİSİ CUMHUR

Gazi Mustafa Kemal

Dahiliye Vekili

Ş. Kaya

Başvekil

İsmet

.....

Kararname No. 5678

Madde 1.— Afyon-Karahisar Vilâyeti merkez kazasının Çobanlar, Eğret ve Aziziye kazasının Davulğa, Ümraniye, köylerle Dinar, Sandıklı kazalarının, Çölovası, Hocalar, köylerinde bu namlarla birer nahiye teşkil edilmiştir.

Madde 2.— Bu kararname hükmünü icraya Dahiliye Vekili memurdur.

28/9/1930

REİSİ CUMHUR

Gazi Mustafa Kemal

Dahiliye Vekili

Ş. Kaya

Başvekil

İsmet

—————

Tamimler**Emniyet İşleri****Ş. IV****HÜLÂSA:**

Ecnebilerin seyahat ve ikametlerine
dair :

No. 1954

Ecnebilerin memleketimizde ikamet ve seyahatlerin mütedair olup ahiren mevki mer'iyete vazolunan 2/4/930 Tarihli ve 943-99 numaralı talimatnamenin (G) fıkrası mucibince memleketimize gelecek ecnebiler de bulunması iktiza eden ihtiyat akçe aşağıda zikrolunan şekilde tekarrür etmiş ve keyfiyet hariciye vekâletince tatbik edilmek üzere elçilik ve konsolosluklarımıza tamimen tebliğ olunmuştur.

1 — Memleketimizde ikamet ve seyahat etmek üzere gelecek her cenebinin 400 ve transit suretiyle geçeceklerin 250

.....

Lira nakte malik bulunmaları tensibedilmiş ve bu miktarların zevç ve zevce ve bir çocuktan mürekkep bir aileye de teşmili muvafık görülmüştür. Birden fazla çocukları bulunanların beher çocuk için mezkûr miktarların nısfı derecesinde parası bulunmalıdır.

2. — Bu cihetlerin tahkik ve tetkiki evelemirde viza veren konsolosa ait olup keyfiyetin bir kerre daha alâkadar hariciye memurlarına tebliği vekâleti mezkûreden rica edilmiştir. Muntazam vizalı pasaportla memleketimize gelen ecnebilerin kabulü tabiidir. Ancak gerek ahvali umumiyeleri ve gerekse haricen görülen vaziyetleri itibarile mevzuubahs nakte malik oluklarında şüphe edilenler hakkında şikâyet ve sui istimale meydan verilmiyecek tarzda zabıta âmirleri ile kıdemli ve ehliyetli memurlar tarafından tahkikat icrasile filhakika zikrolunan miktarlardaki paralara malik bulunmıyanlar hakkında talimatname ahkâmının tatbiki ve neticeden vekâlete malûmat itası tamimen tebliğ olunur efendim.

18/8/1930

—

Mahallî idareler**Ş. II****HÜLÂSA:**

İdarei hususiye ve belediyelerle yapılacak mübayaatta yerli mallarının tercih edilmesine dair:

No. 724 / 119

İdarei Hususiye ve Belediyelerce vücûde getirilen tesisat ve inşaatta ve her türlü mübayaatta yerli mallarının tercih edilmesi hususunun Belediye ve idarei hususiyelere ve bunlara merbut müesseselere ayrı ayrı tebliği tekrar temenni olunur efendim.

30/9/1930

HÜLÂSA:

Cumhuriyet merkez kongrasına
iştirak edecekler hakkında :

No. $\frac{1}{55}$

Vilâyet idarei hususiyelerile belediye bütçelerinden maaş olan memurlardan Cumhuriyet merkez bankasına iştirak arzusunda bulunanlar hakkında Başvekâleti celilenin bu hususa ait 11/8/930 tarihli tahrirâtı umumiyesine merbut talimatname dairesinde muamele ifasi ve bankaya iştirake talip memurların şehir teahhüdâtları miktarının teahhüdnamelerile birlikte ve bir cetvele rapten doğrudan doğruya Maliye vekâletine irsali ve talimatname mucibince her ay maaşattan kesilecek tevkifatın hazine namına Ziraat bankalarına tevdi ve cetvelinin müteakip ayın on beşine kadar vekâleti müşarünileyhaya gönderilmesi ve keyfiyetin muttarıdan ve müstemiren takibi ile neticeden malûmat itası luzûmu tamimen tebliğ olunur efendim.

Bütün vilâyetlere Birinci umumi müfettişliğe Mülkiye müfettişliklerine yazılmış Başvekâleti celileye ve Maliye vekâletine arz olunmuştur.

23/9/930

**Cumhuriyet Merkez Bankasına iştirak arzusunda
bulunan memurların hâzineye verecekleri
taahhütname hakkında
Talimatname**

1 — Memurların Cumhuriyet merkez bankasına iştiraklerini teshil ve menfaatlerini temin edebilmek için mezkûr bankaya hissedar olmak isteyenlerin ödemeğe mecbur oldukları Aksiyon bedelleri hazine tarafından bankaca talep edilince tesviye olunacak ve memurlar bu mebalîği hâzineye karşı borçlanacaklar ve borçlarını aşağıdaki şartlar dahilinde ödeyeceklerdir.

2 — Her memur münferiden ekalli yüz lira kıymetli ve azamî bir maaş nisbetinde hisse senedi alabilecektir.

Bir kaç memur tarafından müsterek bir hisse mübayaa edilmez. Ancak bir maaş; Yüzer liralık hisse senetlerine tamamen tekabül etmezse maaştan o miktarda fazla alınabilir.

3 — Memurların bundan fazla hisse senedi satın alması şayanı arzu olmakla beraber birinci madde mucibince gösterilecek kolaylık ancak memurun emsal hasılıyla birlikte (Mesken tazminatı hariç) bir maaş nisbetindeki hisse senedine münhasır olacaktır.

Bir maaş nisbetinden fazla mübayaa olunacak hisse senetleri bedellerinin tesviyesinde hususî eşhas gibi muamele

görecekler ve kendilerine bir maaş nisbetinde gösterilen suhuletler gösterilmeyecektir.

4 — Yukarıki maddeler dairesinde hazine tarafından ödenen hisse senetleri maaşının tutarı (Mesken tazminatı hariç) Yüz liradan noksan olan memurlardan on sekiz taksitte ve maaşı yüz liradan fazla olan memurlardan da on iki taksitte her ay maaşlarından tevkif edilmek suretile mahsup olunacaktır.

5 — Hisse senedinin menafiinden istifade için hâzineye tamamının ödenmesi şart değildir. Hazine tarafından bedellerinin bankaya tesviyesile memur Aksiyona sahip olur ve bu andan itibaren menafiinden doğrudan doğruya istifade eder.

6 — Her memur yukarıdan beri sert edilen maddeler ahkâmını kayıtsız ve şartsız kabul ettiğini merbut borduroda bulunan ismi hizasına imzalayacaktır.

.....

Taahhütname

Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından ihraç edilip talebimiz üzerine hazine tarafından namımıza mübayaa edilecek hisse senedi bedelinin süreti tesviyesi hakkındaki talimatname ahkâmını bilâ kaydüşart kabul ettiğimizi mübeyyin taahhüt bordrusu imza edilmiştir.

Dairesi :

Unvanı memuriyeti	İsmi	Miktarı maaşı	Satın aldığı hisse miktarı	İmzası

Nüfus İşleri

Ş. 1

No. 2312

Mübadeleten memleketimize gelmiş olanların yunanistanda terk ettikleri gayri menkulleri hakkında şimdiye kadar takdiri kıymet komisyonlarındaki Türk azalarına yaptırılmakta olan mahalli tahkikatın işbu kayetlerin tatili faaliyet etmiş olmalarına binaen icrasına imkân kalmamış ve şimdiye kadar muhteviyatları hakkında mahallen tahkikat icrası için gerek vekâlet vasıtasile ve gerekse doğrudan doğruya muhtelit mübadele komisyonuna gönderilen tasfiye taleplernameleri derdesti iade bulunmuştur.

Vaki ihbar ve hasıl olan şüphe üzerine tahkiki muhteviyatlarına lüzum görülen bu kabil tasfiye taleplernamelerinin esbabının şahıs ve hüviyetini tanıyan hemşehrilerinden yapılacak tahkikat ve alınacak şahadetname gibi her şekle müsait bir tahkikatla aynen kabul veya reddi bir taraftan hukuku muhacirini diğer taraftan da hukuku hâzineyi alâkadar etmek itibarile caiz görülememiş olduğundan zaruri masraflar esha-

.....

bından alınmak şartile fımabat bu tahkikatın konsolosluklarımızca yapılması kararlaştırılmış ve zaruri masraflar için istifa edilecek harçların nispetlerini gösteren cetvel rapten irsal kılınmıştır. Binaenaleyh muhteviyatından şüphe veya 1923 senesinden sonra gelen mübadillerden olmalarına rağmen hini mübadelede tanzim etmeleri icabeden beyannamelerini buraya geldikten sonra tanzim ve tevdi eyleyen mübadillere ait tasfiye talepnamelerinin mahallen yapılacak tahkikatla teyit ve tevsiki mündericatları için ait oldukları mahallere göre harç listesinde muharrer zaruri masrafların eshabından alınarak tasfiye talepnamelerde vekâlete irsali rica olunur efendim.

18/9/930

—

Suret
Epir mıntakasında mahallen yapılacak
tahkikatın luzum gösterdiği

Masraf Cetveli

1. — Epir, Konsolosluk teşkilâtımız itibarile Atina, Paris baş konsolosluğuna merbut bulunmaktadır.

2. — İki meselenin tahkiki beraber yapıldığı takdirde tahkikat mahallinde daha fazla gün kalmak lâzım geleceğinden atideki mebaliğâ yüzde on ilâve etmek ve sonra bittabi masarifi ikiye taksim eylemek icap eder.

<u>Dırahmi</u>		
Cenubî Epir	:	Preveze 2.500
		Narda (Arta) 3.000
Garbî Epir	:	Parga — Margliç 3.500
		Cumenitsa 4.200
		Filat 4.500
		Aydonat 4.500
Vasatî Epir	:	Yanya 3.500
Şimalî Epir	:	Koniça 4.000
		Voştina 4.000

Suret

Selanik ve civarı : Lankaza, Kesendere, Yeniceî vardar, Doyran, Serez, Dırâma, Kavala, Karacaova, Gevgili, Karaferye, Katerin, Vodina, Soroviç, Filorina, Kesriye, Kayalar, Kozana, Serfiçe, Grebine, Naslıç, Alasonya, Yenişehir, Tırhala, Kardiçe ve Golos şehirleri ve havalisi.

Buralarda yapılacak tahkikat için iki veya üç milki tecavüz etmemek üzere tahminen lâzım gelen masarîf :

Selanik şehri dahili	250	drahmi
Selanik civarı	350	»
Lankaza	400	»
Kesendere	550	»
Yenice	500	»
Doyran	500	»
Serez	400	»
Đırâma	750	»
Kavala	1000	»
Karacaova	1250	»
Gevgili	800	»
Karaferya	500	»

Katerin	500	drahmi
Vodina	600	»
Soraviç	750	»
Filorna	900	»
Kesriye	1500	»
Kayalar	2000	»
Kozana	2000	»
Serfiçe	2300	»
Gerebene	2800	»
Nasliç	2800	»
Alasonya	3000	»
Yenişehir	1500	»
Tırhala	2200	»
Kardıç	2200	»
Golos	1500	»

Emlâk üçü tecavüz eder ve bahusus şehirlerden uzak ve dağlık arazide olup ta civarına gidilmek lâzım gelirse bu erkama yüzde yirmi mıkdarında zam yapılmak lâzım gelir.

Tapu defterlerinde tetkikat yapılmak için de bir milk için 25-30 dırahmi masraf koymak lâzımdır.

Vilâyetler İdaresi

Ş. 1

HÜLÂSA:

Tekaüt ve Eytam maaşatı hakkında :

No. 1868

1 — Tekaüt ve eytam maaşı tahsisi hakkında vilâyetlerden gönderilen evrak eyi tanzim edilmediğinden pek çok noksanları ihtiva etmekte ve bu noksanların ikmalı için de bir çok istilamlara mecburiyet hasıl olmaktadır. Binaenaleyh bu kabil evrakın ve bahusus; müddeti hizmet cedvellerinin dikkatla tanzim edilmesi icap eder.

2 — Diğer taraftan noksan gelen evrakın ikmalı nevakısı için yazılan telgraf ve muharrerata da vakit ve zamanile cevap verilmediğinden Tahsis Muamelesi uzun müddet sürüncemede kalıyor. Memurluk vazifesini bitirip istirahatete çekilen meslekdaşlarımızla bunların bize vedia bıraktıkları

.....

eytam ve eramilin tahsis muamelesinin böyle uzun zaman teahhüre uğratılmasını tecviz buyurmiyacıkları tabiidir.

Binaenaleyh bizzat takip keyfiyet buyrularak bu kabil istilamata günü gününe cevap verilmesinin temini ve teahhüre sebep olanların haklarında inzibati ceza tatbiki suretile intibaha davet edilmelerini sureti mahsusada ve ehemmiyetle rica eylerim efendim.

17/9/1930

—————

HÜLÂSA:

Vazifelerinden ayrılan memurların
ikametgah adresleri hakkında :

No. 3921

Mezuniyet, askerlik, vekâlet emrine alınmak ve saire gibi suretlerle muvakkaten vazifesinden ayrılan merkezden mansup memurların lüzumunda derhal bulunabilmeleri için mezuniyetlerini geçirecekleri veya ikametgâh ittihaz edecekleri şehir ve kasabadaki muvazzah adreslerinin tesbitile infikâk tarihlerde beraber bildirilmesinin usul ittihazı tamimen temenni olunur efendim.

Vilâyetlere ve Vekâlet dairelerince yazılmıştır.

24/9/930

HÜLÂSA:

Harcirahlar hakkında :

No. 3927

Tahvilleri icra olunan memurların mahali memuriyetlerine gitmeleri için avans olarak harcırah tediye emirleri gönderilmektedir.

1. — Bir haziran 930 tarihinden itibaren tahvilleri merkezce icra olunmuş memurlar için avans olarak irsal edilmiş olan harcirahlardan mahallerinde tahakkuk ettirmek suretiyle tediye edilen zati ve aile harcirahlarının birer hesap listesinin irsalı.

2. — Şimdiye kadar gönderilmiş ve badema gönderilecek olan harcirahlardan noksan kalan kısım olursa istenilmesi ve fazla kalacak mikdarında hiç bir veçhile sarf edilmeyüp merkeze bildirilmesi mübrem ihtiyaç vukuunda sarfına mezuniyet emri istenmesi tamimen tebliğ olunur efendim.

28/9/930

HÜLÂSA:

Ahimesut nahiyesi isminin tebdilen
Etimesut tevsim edildiğine dair :

Ş. II

No. 2172

Ankara vilâyeti merkez kazasına merbut Ahimesut nahiyesi isminin tebdilen Etimesut namiyle tevsim edilmiş olduğu tamimen tebliğ olunur efendim.

Başvekâleti Celileye ve vekâletlere ve büyük Erkânıharbiye reisliğine arz ve vekâlet dairelerine ve B. U. Müfettişliğe ve vilâyetlere tamimen tebliğ edilmiştir.

2/8/1930

No. 3928

Devlet memurları maaşatının tevhit ve teadülüne dair olan kanunun dördüncü maddesine tevfikân iki sene için hakkı müktesep almaları iktiza eden memurların işbu haklarının tesviyesi esas olmak ve tediye emirleri verilmek üzere memuriyeti maaşı sabık ve lahikile hakkı mükteseplerini gösterir birer listenin acilen irsali tamimen tebliğ olunur efendim.

24/9/930

HÜLÂSA:

Harcirah havalesi
gönderilmeyeceğine dair :

No. 3929

Tali memurlar hakkında bir takım tahviller yapılmakta ve harcirah talep olunmaktadır. Tahsisat kalmadığından havale gönderilmesine imkân yoktur. Binaenaleyh bu kabil tahvillerin yapılmaması ve yahut harcirahsız yapılması tamim olunur efendim.

24/9/1930

—

HÜLÂSA:

vilâyeti merkez kazasına merbut
Ayaş nahiyesi isminin tebdil
edildiğine dair:

No. 2193

İçel vilâyeti merkez kazasına merbut Ayaş nahiyesi isminin tebdilen Kırobası namile tevsim edilmiş olduğu tamimen tebliğ olunur efendim.

Başvekâleti Celileye ve Vekâletlere ve B. Erkânıharbiye reisliğine arz ve B. U. Müfettişliğe ve vekâlet dairelerine ve vilâyetlere tamimen tebliğ edilmiştir.

2/8/1930

HÜLÂSA:

Kocaeli vilâyeti dahilinde dört
nahiye teşkil edildiğine dair:

No. 2647

Kocaeli vilâyeti merkez kazası dahilinde İhsaniye ve Hendek kazası dahilinde: Karadere ve Adapazarı kazası dahilinde Taşağıl ve Kâzımpaşa namlarıyle tam teşekküllü olmiyarak birer nahiye teşkil edilmiş olduğu tamimen tebliğ olunur efendim.

Vekâletlere ve büyük erkânıharbiye reisliğine arz ve vilâyetlere ve B. U. Müfettişliğe ve Vekâlet dairelerine tebliğ edilmiştir.

25/9/930

HÜLÂSA:

Ziraat Bankasının umumî heyetine
intihap .edilecek olan murahhaslar
hakkında :

No. 2782

Ziraat bankasının esas nizamnamesinin 71 inci ve onu takip eden maddeleri mucibince her sene olduğu gibi bu senede teşrinisani zarfında Ankarada Toplanacak olan umumî hey'etine vilâyetlerce gönderilecek olan murahhasların intihabına ağustos ayı zarfında başlanacağından ziraat bankası memurlarına teshilât gösterilmesi mezkûr banka müdüriyetinden bildirilmiştir, iktizasının ifası tamimen tebliğ olunur efendim.

Vilâyetlere yazılmıştır.

29/9/930

HÜLÂSA:

Türk parasının kıymetini korumak için 3 / 9 / 1930 tarihli kararnamenin leffiyle :

No. 2800

Türk parasının kıymetini korumak için kambiyo, Nukut, Esham ve tahvilâtı hakkında Başvekâleti Celileden gönderilen icra vekilleri Heyetinin 3/9/30 tarihli kararname ile merbutu kararnamenin suretleri leffen gönderildi efendim.

Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

HÜLÂSA:

Mısır tebeasının tasarruf hakkının
tanınmasına dair kararname suretinin
leffiyle:

No. 2827

Türkiyede Mısır tebeasının tasarruf hakkının tanınmasına dair
Başvekâleti celileden tebliğ buyurulan icra Vekilleri Heyetinin
10/8/1930 tarih ve (9808 No. lı kararnamesinin musaddak bir sureti
leffen ve tamimen gönderildi efendim.

Vilâyetlere ve B. U. müfettişliğe ve vekâlet dairelerine yazılmıştır.

29/9/930

HÜLÂSA:

Keskin kazasına tabi Yahşıhan
nahiyesi merkezinin Kırıkkale
mevkiine nakledildiğine dair :

No. 2847

Ankara vilâyetinin Keskin kazasına merbut Yahşıhan nahiyesi merkezinin Kırıkkale mevkiine nakledilmiş olduğu tamimen tebliğ olunur efendim.

Vekâletlere ve büyük erkânıharbiye reisliğine arz ve B. U. müfettişliğe ve vilâyetlere ve vekâlet dairelerine tebliğ edilmiştir.

21/9/1930

HÜLÂSA:

9576 No. kanun hakkında :

No. 2865

İcra Vekilleri Heyetinin 17/6/930 tarihli içtimasında tasvip ve kabul edilip Baş Vekâleti Celileden gönderilen 9576 No lı kararname ile merbutu nizamnamesinin bir sahife üzerinde münderiç sureti leffen gönderildi efendim.

Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

14/9/1930

HÜLÂSA:

Ecnebi memleketlerde toplanan kongralara iştirak ve ademi iştirak hakkındaki notalara vaktile cevap verilmesine dair:

No. 2878

Ecnebi memleketlerde toplanan beynelmilel kongra ve konferanslara hükümetimizi de davet maksadiyle ecnebi sefaretlerinden Hariciye vekâletine gönderilip iştirak veya ademi iştirak hakkında bir karar ittihaz edilmek üzere alâkadar Vekâletlere tebliğ olunan notalara lâzım gelen cevapların itası ekseriya içtimaların açıldığı ve hatta hitamından sonraya kadar tehir edilmekte olduğundan hükümetimizi müşkül vaziyetler muvacehesinde bırakmamak için bu kabil cevapların imkân nisbetinde süratle verilmesi Vekâleti müşarünileyhanın işarına atfen Başvekâleti Celileden varit olan 8/9/930 tarih ve 6/3021 No lı tezkerede emrû izbar buyurulmuştur. Mucibince muamele olunması tebliğ olunur efendim.

Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

29/9/1930

.....

No. 2880

Temmuz, Ağustos, Eylül aylarına ait kaçakçılık raporlarının gönderilmesi temenni olunur efendim.

15/9/1930

HÜLÂSA:

Çıldır kazası merkezinin Çıldır gölü kenarına nakledildiğine dair r

No. 2881

Kars vilâyetine merbut Çıldır kazası merkezinin civarında bulunan çıldır gölü kenarına nakil edildiği tamimen tebliğ olunur efendim.

Vekâletlere ve B. Erkânıharbiye Reisliğine arz ve B. U. müfettişliğe ve vilâyetlere ve vekâlet dairelerine tebliğ edilmiştir. ,

15/9/1930

HÜLÂSA:

Nahiye Müdürlerinin isimlerini havi
bir cetvelin irsaline dair :

No. 2892

Vilâyet dahilindeki nahiyelerin kaza itibariyle isimleri hizasına
müdürlerinin isimleri yazılmak suretiyle serian bir cetvelin tanzim ve
irsali temenni olunur efendim.

Bilumum vilâyetlere yazılmıştır.

Tahşiye:

Nahiye Müdürlerinin sınıfları ve tarihi tayinleri de cetvelde isimleri
hizasında gösterilecektir.

HÜLÂSA:

9889 No. kararname hakkında:

No. 2893

İcra vekilleri Heyetinin 3/9/1930 tarihli içtimasında tasvip ve kabul edilip başvekâleti celileden tebliğ olunan 98-89 No lı kararname sureti leffen gönderildi efendim.

16/9/1930

HÜLÂSA:

Vilayet idaresi kanununun 41 inci maddesinde gösterilen teşekküllere dair :

No. 2901

Valilerin, vilâyet, idaresi kanununun (41) inci maddesinde gösterilen teşekkülü faaliyete getirerek vilâyet işleri hakkında müdavelei efkârda bulunmaları ve idarede ne gibi noksanlar bulunduğunu ve bu noksanların ikmalî neye mütevakkıf olduğunu anlayarak bu hususta her daire amirine talimat vermeleri ve neticelerini rapor şeklinde vekâlete bildirmeleri 30/2/1930 tarih ve (7576) No lı tahrirat ile tamim edilmişti. Vilâyet işleri üzerinde nazım ve murakıf olan valinin mesaisini teshil ve aynı zamanda vilâyet işlerinin de cereyan tarzı hakkında kendisini tenvir edecek olan bu içtimaların kanunun tarifâtı dairesinde ve muntazaman aktedilmesi elzemdir. Keyfiyeti bir kerre daha hatırlatmağı faydalı ve lüzûmlu addettim. İçtimalar neticesinden vekâletın muntazam haberdar edilmesini rica ederim efendim.

Bilumum vilâyetlere yazılmıştır.

17/9/1930

HÜLÂSA:

Başvekil Paşa Hazretlerinin
Sivasta irat buyurdukları nutuk
hakkında :

No. 2926

Başvekil İsmet Paşa hazretlerinin Sivasta irat buyurmuş oldukları
nutuklarından adet leffen gönderildi efendim.

18/9/1930

HÜLÂSA:

Maarif vekili hakkında :

No. 2896

Bern elçiliğine tayini dolayisiyle maarif vekili Cemal Hüsni beyfendinin istifalarının kabulü ve Maarif vekâleti umurunun vekâleten Sihhat ve içtimai muavenet vekili D. Refik beyfendi tarafından ifası reisicumhur hazretlerinin yüksek tasviplerine iktiran ettiği Başvekâleti Celileden tebliğ edilmiştir efendim.

Vilâyetlere, birinci umum müfettişliğe vekâlet devairine yazılmıştır.

18/9/1930

HÜLÂSA;

Başvekâlete cevaben vaki olacak iş'arlarda hangi dairenin iş'arına cevap olduğunun yazılmasına dair :

No. 2933

Bazı makamatca cevaben yazılan muharreratta hangi tarih ve numaralı işara cevap olduğunun zikredilmemesi muameleyi işkâl etmekte ve teahhurata badi olmakta bulunduğundan 1 Teşrinievvel 1928 tarih ve 6/3990 No lı tamimle de bildirildiği veçhile cevaben yazılacak tezkere tahrirat ve telgraflarda hangi dairenin hangi tarih ve numaralı iş'arına cevap olduğunun zikir ve tasrihi başvekâleti celileden emir ve iş'ar buyrulmuştur. Mucibince muamele olunması hususu sureti katiyede tamamen tebliğ olunur efendim.

Vekâlet dairelerine ve B. U. Müfettişliğe ve vilâyetlere yazılmıştır.

22/9/1930

HÜLÂSA:

Hayvanla işletilen nakliye vesaiti hakkında :

No. 2959

Başvekâleti celilenin emir ve tensibile memleket dahilinde hayvanla işletilen nakliye vesaiti hakkında yapılacak istatistike esas olmak üzere tanzim olunan cetvellerin vilâyetlere tevzi edildiği ve sureti imlâsı hakkında da tamamen tebligat yapıldığı istatistik umum müdürlüğünden bildirilmiştir.

Mevzuu bahs istatistikinin temin edeceği askerî ve İktisadî faydaların tam bir surette elde edilebilmesi için cetvellerin sıhhat ve süratle imlâsının temini tamamen tebliğ olunur efendim.

Vilâyetlere yazılmıştır.

22/9/1930

HÜLÂSA:

Hariciye Vekâleti umurunun
tarafımdan vekâleten ifa edileceğine
dair:

No. 2961

Moskovaya giden hariciye vekili Tevfik Rüştü beyfendinin avdetlerine kadar vekâleti müşarünileyha umurunun vekâleten tarafımdan ifası Reisicümhur Hazretlerinin yüksek tasviplerine iktiran ettiği başvekâleti celileden iş'ar buyurulmuştur. Tamimen tebliğ olunur efendim.

Vilâyetlere ve B. U. M. liğe ve Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

24/9/930

HÜLÂSA:

Kaza İnzibat Komisyonları
hakkında :

No. 2962

Vilâyet idaresi kanunu, kaza tali memurlarının tayin hakkını vilâyete vermiş olmasına binaen bu kabil memurlar hakkındaki inzibatî cezaların vilâyet inzibat komisyonunca verileceği ve bu itibarla kaza inzibat komisyonlarında bir selâhiyet kalmadığı 16/4/1930 tarih ve Zat işleri 1850-277

No lı tahriratla tamimen tebliğ edilmişti.

Ahiren neşrolunan dahiliye memurları kanununun (5) inci maddesi kazaların (7) inci derece memurlarile Nahiye memurlarının tayini selâhiyetini kaymakamlara vermiş olduğuna göre kanunen mevcut bulunan kaza inzibat komisyonlarının mezkûr derecedeki memurlar hakkında kanunen inzibatî hükümler vermek üzere faaliyete geçmesi icap edeceği tamimen tebliğ olunur efendim.

Vilâyetlere yazılmıştır.

22/9/1930

HÜLÂSA :

Umumî Nüfus tahririnde tatbik olunan usullerin izahına dair neşredilen üçüncü kitabın leffiyle :

No. 2984

Zeyl: 19/1/930 tarih 620 No lı tezkereye:

Umumî Nüfus tahririnde tatbik olunan usullerin izahına ve elde edilen neticenin tahliline ait olarak istatistik Umum müdürlüğünce neşredilen üçüncü kitaptan bir nüsha leffen gönderildi efendim .

Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

22/9/1930

HÜLÂSA

Umumi Nüfus tahririnde tatbik
olunan usullerin izahına dair
neşredilen üçüncü kitabın
leffiyle:

No. 2984

Hariçten mubayaa olunacak mefruşat tertibine ait eşya hakkında
başvekâleti celileden gönderilen icra vekilleri heyetinin kararnamesi
sureti leffen irsal kılındı efendim.

Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

29/9/1930

İdare-7

HÜLÂSA:

Beynelmilel muavenet ittihadı
tesisine dair olan mukaveleyi
tastikeden hükümler hakkında :

No. 3007

Hükümetimizin 22 Mayıs 1930 tarihinde tastik ettiği 12 Temmuz 1927 tarihli beynelmilel muavenet ittihadı tesisi hakkındaki mukaveleyi şimdiye kadar tastik etmiş olan hükümetlerin esamisile tastiknamelerin tevdii tarihlerini müş'ir hariciye vekâletinden irsal buyrulan listenin bir sureti leffen gönderildi efendim.

Bilumum vilâyetlere ve B. U. M. liğve ve vekâlet dairelerine yazılmıştır.

25/9/1930

Liste Suretidir:

:

- Sudan (11 Mayıs 1923)
Romanya (11 Eylül 1928)
Yenizeland (22 Eylül 1928)
Büyük Beritanya müttehit Krallığı ve İrlanda (9 Kânunusani 1929)
Hindistan (2 Nisan 1929)
Finlandiya (23 Nisan 1929)
Macaristan (17 Nisan 1929)
Belçika (9 Mayıs 1929)
Monako (7 Haziran 1929) 1
Venezüella (19 Haziran 1929)
Luksenburg (27 Haziran 1929)
Almanya (12 Temmuz 1929)
Sanmarina (12 Ağustos 1929)
Arnavutluk (31 Ağustos 1929)
-

HÜLÂSA:

Yazı makinelerinin temizleme ve kontrol usulleri hakkındaki talimat suretinin leffiyle :

No. 3008

Yazı makinelerinin kullanılmasında gösterilen ihtimamsızlık yüzünden sık sık bozulduğu ve bu yüzden bir çok tamir masrafı ihtiyar edildiği gibi az zamanda da kullanılmayacak bir hale geldiği görüldüğünden bu kabil masrafların azalmasını ve makinelerin de uzun müddet hüsnü muhafazasını temin için temizleme ve kontrol usulleri hakkındaki tarifata mütedair, iktisat vekâletince tanzim edilüp Başvekâleti celileden tebliğ buyrulan talimatın sureti leffen gönderildi.

Mezkûr talimatta gösterilen usullerin daimi surette tatbikile yazı makinelerinin hüsnü muhafazasının temini tamimen tebliğ olunur efendim.

Vilâyetlere ve B. U. müfettişliğine ve vekâlet dairelerine yazılmıştır.,

25/9/1930

Makine Temizliđi

Üç kısma ayrılır :

- 1. — Günlük Temizlik**
- 2. — Haftalık Temizlik**
- 3. — Aylık Temizlik**

Günlük Temizlik :

Daktilolarca yapılacak günlük temizlik berveçhi atidir.

1.— Her akşam iş biter bitmez makinenin örtüsü örtülmeli ve kapağı da kapanarak iyice vidalanmalıdır.

2.— Her sabah işe başlamadan evvel makinenin kapak ve örtüsü kaldırılarak bunlar kirlenmeyecek bir yere konmalıdır bundan sonra:

a — Her makine yanında bulunan hususi sert fırça ile harfler şakulî olarak fırçalanmalıdır. Fırçanın pek az miktarda benzine batırılması şayanı tavsiyedir. Bu sırada önde dişlerin kirlenmemesi için klavyenin üzeri bir bezle veya kâğıtla örtülmeli.

B — Her sabah makinenin harici kısmı makinenin alât ve edevat kutusu içinde bulunan devetüyü bezle güzelce silinmelidir.

C — Her gün yumuşak makine fırçası ile makinenin içi, müteharrik akşamının tozları alınmalıdır.

D — Her sabah makinenin ön kısmında, şaryo müş'irinin altına toplanan lastik parçaları kemali itina ile ayıklanmalıdır. Bu iş için kat'iyen çakı ve saire kullanmamalıdır. Yumuşak fırça bu işi görür.

E — Ortası delik harflerin «Ö.B.E.D. gibi delikleri dolacağından bunları sivri uçlu bir çöple veya iğne ile ayıklamak lâzımdır.

Aylık Temizlik :

1 — Her ay başı makinenin haftalık temizliğini müteakip bütün parçalar benzinle iyice silindikten sonra, bilhassa oynak yerleri ve yatakları üzerinde biriken yağlar alındıktan sonra hususî makine yağı ile yağlanır.

Makinenin her yeri yağlanmaz, yağlanacak kısımlar şunlardır.

a — Şaryonun üzerinde yürüdüğü ray :

b — Şaryoyu her harfte atlatan dişli ray «arkada»

c — Şaryonun manivelaları, kâğıt gevşeten mandal, satır aralıkları tertibatı parçaları, satırbaşı, klavuzları.

d — Geride tabülâtör rayı:

e — Harf atlatan manivela tertibatı,

f Harf çubuklarının girdiği çatalın kenarları.

Çok fazla yağ zarardır, zira fazla toz toplanır. Fazla yağlar benzinle alınmalıdır .

Umumî Tavsiyeler

Üstüvane üzerinde kâğıdın kaymaması için arasıra üstüvane ispiroto ile silinmelidir .

Makine üzerinde lâstikle tashih yapıldığı zaman şaryo sağa ve sola alınmalıdır.

Makinenin ayarını tanzim eden zenberek ile oynamamak, makine altındaki tahta çıkarılmamalı.

Makinelerin bulunduğu oda süpürülmeden evvel daima ıslatılmalıdır.

Temizlik, temizlik, yine temizlik.

Haftalık Temizlik:

Bu temizlik şu suretle yapılır:

1 — Her hafta makinenin içi bilhassa oynak yerleri benzinle temizlemelidir. Bunun için de:

.....

a — Yumuşak makine fırçası bir şerit kutusu içine doldurulacak benzine batırılıp makinenin içine, harflerin çubukları dibine, manivelaların etrafına... velhasıl üstüvane ve şeritten gayri makinenin hemen her yerine güzelce sürmeli, bu temizleme esnasında pisliklerin makine haricine çıkmasına dikkat etmelidir.

b — Eğer bu temizleme esnasında lâstik, toz ve saire birikintisi fırça ile çıkmıyorsa kutu içinde bulunan pensle bunlar ayıklanmalıdır.

c — Bu ameliye bittikten sonra makinenin hariç ve dahili temiz bir bezle yeniden silinmelidir.

d — Bu esnada icap ederse makinenin üstüvanesi, şaryo ile beraber üsülü veçhile çıkarılıp temizlenebilir.

—————

No. 3015

Zeyl 27/9/1930 ve 3014 Nolu tele :

Reisicümhur Hazretleri tarafından yeniden teşkil buyrulan İcra Vekilleri Heyetini teşkil eden zevatın Başvekâletten tebliğ buyurulan isimleri aşağıya yazılarak tamimen tebliğ olunur.

Vilâyetlere ve Büyük Umumî Müfettişliğe ve Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

Başvekil : Malatya Mebusu İsmet Paşa.

Adliye Vekili : Sinop Mebusu Yusuf Kemal Beyfendi.

Müdafaai Milliye Vekili : Çankırı Mebusu Mustafa Apdülhalik Beyfendi.

Dahiliye Vekili : Muğla Mebusu Şükrü Kaya Beyfendi.

Hariciye Vekili : İzmir Mebusu Doktor Tevfik Rüştü Bf.

Maliye Vekili : İzmir Mebusu Saraçoğlu Şükrü Beyfendi.

Maarif Vekili : Bursa Mebusu Esat Beyfendi.

Nafia Vekili : Diyarbekir Mebusu Zekâi Beyfendi.

İktisat Vekili : Burdur Mebusu Mustafa Şeref Beyfendi.

Sıhhat ve içtimai Muavenet Vekili : Doktor Refik Beyfendi.

29/9/1930

—

No. 3019

Rusyada bulunan Hariciye Vekili Doktor Tevfik Rüşdü beyefendinin avdetlerine kadar Vekâleti müşarünileyh umurunun vekâleten tarafımdan tevdiri hususunun Reisicumhur Hazretleri tarafından tasvip buyrulduğu Başvekâleti Celileden iş'ar buyrulmuştur efendim.

Vilâyetlere yazılmıştır.

29/9/1930

Dahiliye Vekili

Ş. Kaya

HÜLÂSA:

1726 numaralı kanun suretinin
leffiyle :

No. 3033

C. B. M. M. Umumî Heyetinin 25/9/1930 tarihli 82 inci in'ikadının birinci celsesinde kabul ve tastik edildiği Cumhuriyet Riyaseti Celilesinin iş'arına atfen Başvekâleti Cerideden tebliğ burulan 1726 Nolu kanun suretinin bir aynı leffen gönderildi efendim.

Vekâlet dairelerine tebliğ edilmiştir.

28/9/1930

1716 No. ve 2/6/1930 tarihli
kanuna müzeyyel
Kanun
— — — — —

Kabul tarihi : 25/9/1930

Neşri tarihi: 27/9/1930

Kararname No. 1726

Madde 1.— Hükümet, Türkiye Cümhuriyeti Merkez Bankası kanununun bankaya 36 inci maddesine tevfikân 14 üncü maddesile bahsettiği salâhiyeti, karşılığı altın veya filen başa baş altına tahvili kabil ecnebi dövezi mübayaa etmek üzere ihtiyat evrakı naktiyesinden ihtiyaç ve luzumu kadarının tedavüle çıkarmak suretile istimaline mezundur. Bu suretle mübayaa edilecek dövizler, ihraç edilen evrakı naktiyenin karşılığı olmak üzere evrakı naktiyenin depoziteri olan bankada muhafaza edilip münhasiren tedavülde bulunan evrakı naktiyenin piyasadan çekilmesinde ve inhasında kullanılır. Merkez Bankasının teessüsünü müteakip işbu dövizler ve bu bapta yapılan muamelât bütün varidat ve masarifile beraber depoziter banka tarafından Merkez Bankasına devredilir.

.....

Madde 2.— Birinci madde mucibince tedavüle çıkarılacak olan evrakı naktiye bütün tedavülde bulunanların kanunî, evsafını haiz olup bu suretle tedavüle konmuş bulunan Türk lirası miktarı ile karşılığı olan döviz miktarı her hafta sonunda hem Maliye Vekâleti hem de depoziter banka tarafından neşir ve ilan olunur.

Madde 3.— Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4.— Bu kanunun icrasına Maliye Vekâleti memurdur.

25/9/1930

—————

HÜLÂSA:

İstanbul ve Malatya vilâyetlerinde
teşkil olunan tam teşekküllü
Nahiyeler hakkında:

No. 3044

1612 No lı Kanun mucibince 1/9/1930 tarihinden muteber olmak üzere İstanbul ve Malatya Vilâyetlerinde tam teşekküllü olarak teşkil edilen nahiyelerin isimlerini havi iki kıta cetvel berayı malûmat leffen ve tamimen gönderildi efendim.

Vekâletlere ve Büyük Erkânıharbiye Reisliğine arz edilmiş.

Vilâyetlere Birinci Umum Müfettişliği ve Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

29/9/1930

İstanbul Vilâyeti dahilinde 1 Eylül 1930
tarihinden itibaren tam teşekküllü
olarak teşkil edilen 35 Nahiyelerin
isimlerini havi
Cetvel

Kazası	Nahiye isimleri
1—Beyoğlu :	Pangaltı, Hasköy, Dolapdere, Galata,
2 — Üsküdar:	Beylerbeyi, Kısıklı,
3 — Bakırköy:	Yeşilköy, Mahmutbey,
4 — Adalar :	Heybeli, Burgaz,
5 — Beykoz :	Hisar, Mahmutşevketpaşa,
6 — Fatih :	Şehremini, Eyüp, Fener, Samatye,
7 — Eminönü:	Küçükpazar, Sirkeci, Kumkapı, Bayazıt,
8 — Kadıköy:	Kızıltoprak, Erenköy,
9 — Beşiktaş :	Arnavutköy,
10— Sarıyer:	Büyükdere, Kemerburgaz,
11— Şile :	Ağva, Alaçalı, Teke,
12— Çatalca :	Büyükçekmece, Karacaköy, Boyalık,
13— Silivri :	Sinekli,
14— Yaluva :	Çınarcık, Kılınç,
15— Kartal :	Şamandıra.

29/9/1930

**Malatya Vilâyeti dahilinde 1 Eylül 1930
tarihinden itibaren tam teşekküllü
olarak teşkil edilen 30 Nahiye'nin
isimlerini havi**

Cetvel

Kazası	Nahiye isimleri
Malatya V. Merkez kazası :	Kale, İspendere, Ortaköy, İsmet- paşa, Tahir, Fethiye nahiye'leri,
Kemaliye	» : İliç, Aşutke nahiye'leri
Arapkir	» : Mutmur, Birik, Ağın nahiye'leri,
Hekimhan	» : Hasancelebi, Gelengeç nahiye'leri
Akçadağ	» : Levent, Kürecik, Viranşehir nahiye'leri,
Adıyaman	» : Akpınar, Tut, Çalğın, Samsat, Kuyucak Kocalı nahiye'leri
Pütürge	» : Keferdiz, Taraksu, Gerger, Sinan nahiye'leri
Kâhta	» : Alut, sincik, Tokaris, Narince nahiye'leri

29/9/1930

HÜLÂSA:

Askerî memnu mıntakalar kanununun 14 üncü maddesinde kanunun bazı nüshalarında vukua getirilen hataların tashihine dair :

No. 3048

1110 Numaralı Askerî memnu mıntakalar kanununun 14 üncü maddesinin son fıkrasında (Umumiyetle topçu ve piyade mermiyatının bulunduğu cepaneliklerin emniyet mıntakalarının 300 metreye kadar tenzili mevki kumandanlığının takdirine vebestedir) yazılması lâzım gelirken mürettip hatası olarak bazı nüshalarda (Umumiyetle topçu ve piyade mermiyatının bulunduğu cepanemevki kumandanlığının takdirine vabestedir) şeklinde yazılmış olduğu anlaşılmıştır. Keyfiyetin buna nazaran tashihi tamimen tebliğ olunur efendim. Bilumum Vilâyetlere ve B. Umum Müfettişliğe ve Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

29/9/1930

Ş. III

No. 2296

Vekâletin merkez teşkilatına ait kanun ile ihdas olunan müracaat burosunun eshabı mesalihin vekâlet dairelerindeki işlerinin takip ve tesrii ile, kendilerine malumat vermek ve vekâlete ve tahrirî vuku bulan müracaat ve şikâyetnameleri tetkik ve mahallerinden tahkik vazifesile iştigal etmekte olduğu malumdur. Vuku bulan müracaatlar Müracaat memurluğunca matbu pusulalar üzerine tarih ve numaralar tespit olunarak ait olduğu dairelere tevdi kılınmakta isede bazı dairelerce cevapları zamanında verilmediği gibi pusulaların da zayi edildiği Müracaat memurluğunca yapılan takip neticesinde anlaşılmaktadır. Numara pusulaları üzerine evrak muamelesinin ve geçirmiş olduğu sahafatın tetkik edilerek esbabına malumat vermek üzere Müracaat memurluğuna süratle tevdi edilmesinin temin olunmasını rica eylerim efendim.

5/8/1930

HÜLÂSA:

«Nüfus Meselesi» namındaki
kitaptan.....adet
gönderildiğine dair :

No. 62

Vekâletçe tabettirilen «Nüfus meselesi» namındaki kitaptan Vilâyet merkeziyle kazalar ve nahiyeler için birer nüsha hesabile cemen ( ) adet leffen gönderildi efendim.

Vilâyetlere yazılmıştır.

27/9/930

HÜLÂSA:

Ayniyat defterleri hakkında :

No. 63

Ayniyat hesaplarının tutulması için luzumu olan defterlerin tahsisat dolayisile ihzarı zamana mütevakıftır. Defterler tab ettirilince derhal gönderileceğinden şimdiden dahiliye dairelerine ait demirbaş eşyanın ayniyat talimatnamesine göre ihzar ve mazbata şeklinde tesbit edilerek iki nüsha olarak vekâlete gönderilmesi hususunun temini temenni olunur efendim.

25/9/1930

Aramızdan ayrılanlar

Bakırköy Kaymakamı

müteveffa

Mehmet Sait Bey

Hastalığı dolayısıyla bir müddetten beri tedavi için hastanede bulunan Bakırköy kaymakamı Mehmet Sait Bey 27 Eylül 1930 tarihinde vefat etmiştir.

Mumaileyh Yüzbaşı Salih efendinin oğlu olup 1290 seresinde İstanbulda doğmuş ve 1309 tarihinde de Mektebi Mülkiyeden şahadetname alarak aynı sene zarfında Muallim

.....

olarak devlet hizmetine girmiştir. 22 Mayıs 316 tarihine kadar Ankara, Bursa, Kırşehir Mektebi idadileri muallimlik ve müdür muavinliklerde müdürlüklerinde bulunan mumaileyh mezkûr tarihte Dahiliye mesleğine intisap ederek sıra ile Mecitözü, Hamidiye, Tunüs, Yenihan, Gosina, Kuşadası, Tire, Bergama, Nevşehir, Terme, Gümüşhacıköy, Balya, Edremit, Lapseki, Lüleburgaz, Malgara, İncesu, Bakırköy kazaları kaymakamlıklarında bulunmuştur. Mumaileyh uzun seneler Dahiliye mesleğine hizmet etmiş afif, müstakim ve muktedir kaymakamlarımızdan idi. Ziyai meslekdaşları arasında teessürü mucip olmuştur.

—————

Gayri Resmî Kısım

İdari Heyetler

Neticeler

Vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davasının mesmuiyeti için birde talep edilen neticenin tasarrufun iptali talebi olmalıdır. Zira vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davasından neticeten talep edilecek şey ancak iptal kararıdır. Zira Şûrayı Devletin reddetmek veya iptal etmek kararı vermekten başka salâhiyeti yoktur.

Meselâ müsteni talepnameinde kendini azil eden kararın iptalini talep etmekle beraber ayrıca bundan dolayı tazminat talebinde bulunsa Şûrayı Devlet müstedinin talebinin bir kısmında iptal talebi olduğu için ademi mesmuiyet kararıle talepnameyi heyeti umumiyesile reddetmez. Yalnız iptal hakkındaki talebi nazarı dikkate alır ve diğer talebi reddeder.

Mademki her İdarî tasarruf vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davasına mevzu olabilir. Her halde vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davasının sebebini esaslı surette tespit ve temdit etmek lâzımdır. Zira vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz mevzuunun vüsati her şeyi yıkıp istilâ edecek vaziyettir.

Binaenaleyh vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz hadisenin diğer hukuk ve tasarruf sahalarına taşması mahzurları mevcuttur.

Vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz tahdit edilmeyecek olursa evvelâ salâhiyet dereceleri alt üst olacaktır.

Bu takdirde birinci derece olan İdarî kazanın «Vilâyet idare heyetleri» sebebi vücüdü ortadan kalkacaktır. Saniyen vazıkanun vazifei muayyenei kanuniye davasında himaye etmiştir. Ve bu itibarla bu noktada müddei umumî lüzumunu his etmediği gibi bu husustaki bütün masarifide lagv etmiştir.

Vazifei muayyenei kanuniye davasının hududu

1 —Tasarrufun mahiyeti

2 —Sebeplerin mahiyeti

3 —Netice veya talebin vüsati. Vazı kanun tespit edilen temdidatıda kâfi görmediğinden vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davasının mesmu olması için diğer bir takım daha şerait vaz etmiştir.

Meselâ vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davası diğer şekilde muvazi müracaat veya talep şekli mevcut ise mesmu değildir.

Muvazi müracaat veya talep

Muvazi müracaat diğer bir davayı idraidirki alâkadar olan bu şekilde hukukunu ihkak ve temin ettirmek suretile aynı neticeyi elde eder.

Muvazi müracaat veya talep şeklinin intihabat muamelâtına tatbiki:

intihabat muamelâtının gayri kanunî şekilde cereyan ettiği anlaşılır ve iptal ettirilmek istenir. Kanun iptal keyfiyetinin intihap hakiminden talep etmeğe müsaade etmiştir. Bu takdirde vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davasının neticesinde olduğu gibi intihabat hakiminden de hukukunu ihkak ve temin ettirmek suretile aynı neticeye vasil olunabilir, işte burada muvazi müracaat veya talep mevcuttur.

Bilvasıta vergilerde muvazi müracaat veya talep davasının tatbiki:

Bilvasıta vergilerde bir vergiden kurtulmak için vergi hakimi olan Vilâyet idare heyetine müracaat kifayet etmektedir. Vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davası ile Şûrayı Devlete müracaat etmeğe lüzum yoktur. Mahaza bilvasıta vergilerdede iki tariki müracaat vardır. Şu halde bu mesailde de muvazi müracaat veya talep mevcuttur.

Bilvasıta vergilerde müracaat veya talep davasının tatbiki:

Bilvasıta vergilerde vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz tarikından maada birde adliye otoritesine müracaat şekli vardır. Bu meselede muvazi müracaat veya talep mevcuttur.

Eşhasa ait emvalin hidematı umumiyei nafiadan dolayı muvakkaten işgali dolayisile verilen kararın iptali vilâyet idare heyetinden istihsal edilebilir bu şekildedeki muvazi müracaat tariki mevcuttur.

Aynı hakkın istihsali için iki tarik mevcut iken Şûrayı Devlet içtihadı vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davasından dolayı Şûrayı Devlete müracaat keyfiyetini kabul etmemekte idi. Ve hatta muvazi müracaat veya talebin mevcudiyeti vazifei muayyenei kanuniyeti tecavüz davasının hatta Şûrayı Devlette bile olsa Şûrayı Devletçe kabul edilmemesine bir mania teşkil ederdi.

1912 senesindeki Şûrayı Devlet içtihadından bir inkılap vücuda gelmiş ve Şûrayı Devletin 1912 tarihindeki kararı bu içtihadı tadil etmiştir.

Bu karardan biri eğer muvazi müracaat veya talep davasının Şûrayı Devletten gayri bir kazada ikamesi imkânı var ise muvazi müracaat veya talep davasının mevcudiyeti davanın ademi mesmuiyetini istilzam eden espap meyanında bir mania olarak kabul edilmemektedir.

Meselâ : Memur maaşı hakkında bir tatbik : Memur lâalettayin bir kararın gayri kanunî olmasından müştekidir. Bu kararın iptalini vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davası vasıtasile talep edebilir. Kararın iptali için vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz şekli mevcut iken ayrıca yine bu karar kazayı kâmile tabi dava şeklinde de iptal edilebilir.

Tabii bu karar yine Şûrayı Devletten istihsal edilecektir. Aynı kazada muvazi müracaat veya talep davası ikame-i imkânı varken yine Şûrayı Devlette vazife-i muayyene-i kanuniyeyi tecavüz davası mesmu olabilir. Yine tasavvur olunabilirki gayri kanunî bir karardan müşteki olan bir memur müstemleke memurudur. Ve müstemleke varidatından maaş almaktadır. Bu takdirde vazife-i muayyene-i kanuniyeyi tecavüz maddesinden Şûrayı Devlette ikame-i dava edemez. Zira muvazi müracaat veya talep şekli mevcutturki buda vazife-i âmmeden mütevellit İdarî davalar şeklidir. Bu davadada yani vazife-i âmmeden mütevellit İdarî davada salâhiyetli olan kazada idari davanın hakimidir. Yani müstemlikenin dava ve İdarî hakimidir. Bu şeklin kabulü pek mantıktır. Zira müstemlikelere ait mesailin müstemleke hakimi tarafından muhakeme edilmesi hem dava ve hemde müdde-i notkai nazarından daha muvafıktır.

Muvazi müracaat veya talebin davası vazife-i muayyene-i kanuniyeti tecavüz davasının aynı neticesini vermelidir. Yani müşteki veya müstedi her iki şekil, davanın neticesinde aynı hakkı istirdat veya aynı memnuiyete mazhar olmalıdır. Binaenaleyh muvazi müracaat veya talep davası vazife-i muayyene-i kanuniyeyi tecavüz davasının aynı neticesini vermez ise muvazi müracaat veya talep davası vazife-i muayyene-i kanuniyeyi tecavüz davası için ademi mesmuiyeti istilzam eden espap mania teşkil etmez.

Şûrayı Devlet içtihadı bu takdirde daha ileri giderek bilvasıta veya bilâvasıta vergiler mesailinde tespit etmiştir. Netekim bir resim tesis eden veya resmin tarifesi tanzim eden müessesatı resmîyenin her İdarî tasarrufları aleyhine vazife-i muayyene-i kanuniyeyi tecavüz davasının ikame edilebileceğini kabul etmiştir. Meselâ teşhiz ve tekefin resmini ta-

.....

yin eden Belediye Meclisi kararı aleyhine vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davası ikame edilebilir. Fakat bilâkis dava Belediye Meclisinin lâalettayin bir şahsa ait bilvasıta veya bilâvasıta bir vergi tarhı münasibetile vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davası ikame edilemez. Zira bilvasıta veya bilâvasıta vergiler mesailini tetkik ve bunlar hakkında kararlar veren muvazi müracaat veya talep davası şekli mevcuttur. Yani Belediye Meclisinin Umumî şekildeki bir kararı muvazi müracaat veya talep davası şekli mevcut olmasına rağmen vazifei muayyene kanuniyeyi tecavüz davası Şûrayı Devlette ikame edilebilir. Bu karar böyle umumî olmayup bir şahsa ait olursa muvazi müracaat veya talep davası şeklide mevcut bulunursa alâkadar olan şahsı Şûrayı Devlete gidüp vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davası şekli demez. Bu takdirde muvazi müracaat ve talep davası şeklinin mevcudiyeti vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davasının ademi mesmuiyeti istilzam eden espap maniadandır.

4.— İtiraz yapanın evsafı

Vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davasını ikame edebilmek için müstedinin iptalini talep ettiği tasarrufla bir alâka ve menfaati olması şarttır. Bu şart yalnız İdarî davalara ve bilhassa vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davasına münhasır olmayup her nevi dava ikame etmek için lâzım gelen umumî şartlardandır. Binaenaleyh vatandaş vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davası ikame edebilmek için bir hakka tecavüz vaki olduğu keyfiyeti ile ve bu tecavüz ile alâkadar ce menfaattar yani bu tecavüzden bu dava ile kendini müdafaa ettiği ispat etmelidir. Alelâde bir da-

vada bu davanın hakiminden aynı veya şahsî bir hakka tecavüz keyfiyetinin tahkiki talep edilir. Aynı veya şahsî hakkına tecavüz edilen müştekinin ikamei davaya salâhiyeti vardır. Halbuki İdarî davalarda dava hakiminden talep edilen şey aynı veya şahsî bir hakka tecavüz keyfiyetinin değil, hukuk kaidelerine tecavüz keyfiyetinin aynıdır.

Vazifei muayyenei kanuniyeye tecavüz davasını ikame edebilmek için müştekinin ispat etmek mecburiyetinde olduğu menfaat, maddî, naktî, manevî olabilir.

Meselâ kilise çanını çalması hakkındaki Belediye Meclisi kararının iptalini talep eden bir papazın bu meseledeki menfaati hiç şüphe yok manevidir.

Ve vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davasının ikamesine kâfidir. Diğer taraftan bu menfaatinde şahsî olması lâzımdır. Bu formülden maksat şudurki müstedinin menfaati menafii umumiye ile bir birinden tefrik edilmelidir. Yani bir birim; karışmış olmamalıdır. Hiç şüphe yokki hidematı âmmenin muntazam bir surette ifa edilmesi arzusu her vatandaşın cümlei vezaifindendir. Fakat menafii umumiyenin hukukunu muhafaza ve müdafaa edecek kendi mümessilleri vardır. Kanunun tayin, ve tespit etmediği hususâtı âmmenin vekilleri makamına kaim olarak onlar namına icrayı faaliyet etmeğe eşhası salisenin hakları yoktur. Netekim Kommün halkından birisinin kommün Meclisi kararından dolayı müşteki vaziyetile Şûrayı Devlete müracaatla mesele ile olan alâka ve menfaatini kâfi görmediğinden iptal talebi davası kabul edilmemiştir. Bu hususta umumiyet itibarile denilebilirki vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davasını ikame edebilmek için yalnız vatandaş veyahutta aynı kavmin hakkından olmak, ve bu sıfatlar ile davada menfaattar olmak kâfi değildir.

Netekim tetbiki ile mükellef olduğu bir idari tasarruftan dolayı bunu itti haz eden makam aleyhine bir memur vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davası ikame edemez. Zira bunda menfaati şahsi değildir. Menfaati menafii umumiye- ile karışmaktadır.

Memurların vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davası ikamesi hakları:

Şûrayı Devletin bugünkü içti hadına nazaran memurlar memurin kanununun kendilerine tahmil ve temin etti ği hukuk ve vecaibe tecavüz eden idare kararları aleyhine vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz tarikile Şûrayı Devlete müracaat edebilirler. Zira bu idari kararlardan şahsen müteessir olabilirler. Binaenaleyh bu kararlarda menfaatleri şahsidir.

Di ğer taraftan inzibat komisyonlarının mukarreratı, maaşlarını tespit eden mukarrerat, azillerini intaç eden mukarrerat aleyhine vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz tarikile Şûrayı Devlete müracaat edebilirler. Zira burada İdarî kararlar doğrudan doğruya kendilerine aittir. Binaenaleyh bu kararlarda doğrudan doğruya menfaatları vardır. Hatta bu idari kararlar doğrudan doğruya menfaatlerde alâkadar olmayup bilvasıta alâkadar olsa yine memurlara bu karardan dolayı doğrudan doğruya menfaattarmış gibi vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz tarikile Şûrayı Devlete müracaat hakkı verilmiştir. Meselâ kıdeminden dolayı terfi ettirilen bir memur münasebetile kendisinin daha kıdemli olduğundan bahisle Şûrayı Devlete müracaat edebilir, ve Şûrayı Devletin müracaatını kabul edeceği tabidir. Zira bu İdarî karar kıdeminin intaç etti ği hukuka bir tecavüz teşkil etmektedir.

Hatta İdarî karar doğrudan doğruya değil belki kararların netayici memurların kendi hukuku sarîh olsa yine memura vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz tarikile Şûrayı Devlete hakkı müracaat ve itiraz verilmiştir. Meselâ bir memuru diğer bir memuriyete tayin eden bir karara aynı sınıfta bulunan diğer bir memur itiraz edebilir. Filvaki bu karardan doğrudan doğruya memurun menfaati muhtel olmamış isede kendisinin aynı sınıfta bulunması hukukunun ve menfaatinin bilvasıta muhtel olmasını intaç etmiştir. Yani idarenin diğer bir memuru tayin hakkındaki kararı bu memurda bilvasıta sirayat etmiştir. Evvelce Şûrayı Devlet vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davası için muhtel olan hakkın veya menfaatin hem şahsî ve hemde bilvasıta olmasını sureti kayıtyede talep ederdi. Fakat bu husustaki içtihadında bugün bazı tahavvül mevcuttur.

Netekim menfaatinin yalnız bilvasıta olması ile iktifa etmektedir. Binaenaleyh bugün memurlar her türlü tayin ve terfi hususlarına itiraz edebilirler, ister aynı sınıftan olan memur olsun ister daha mafevk sınıfta mensûp olan memurlardan olsun. Diğer taraftan bir iptidaiye mektebi müdürü bir muallimin bir iptidaiye mektebi müdüriyetine tayin edilmesine dair olan karara vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz tarikile itiraz etmiştir.

Şûrayı Devlet davasının ademi mesmuiyetine karar ver mistir. Zira bu tayin keyfiyeti ile kendisi kat'iyeden menfaattar değildir. Zira esasen kendisi iptidaiye mektebi müdürüdür. Ve tayin edilen zatta kendi derecesinde olan bir müdüriyete tayin edilmiştir, itiraz davası belki mesmu olabilir. Şayet tayin edilen zat iptidaiye mektebine değil kendisinin terfi etmesi ihtimali olan diğer mafevk bir mektep müdüriyetine tayin edilmiş olsaydı. Hiç şüphe yoktur ki dairelerde yeni

yapılan teşkilât tasarrufları oradada bulunan memurlara vazifei muayyenei kanuniyei tecavüz davasını ikameye mevzu teşkil edemez.

Diğer taraftan kommün ve vilâyetler menabii servetine temas eden tasarruflar aleyhine mükelleflerin vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz tarikile itirazlarının mesmu olabileceğini Şûrayı Devlet kabul etmiştir. Zira kommün veya vilâyetlerin menabii servetlerinden de mükelleflerin şahsan menfaatları vardır.

Bu mantığın yalnız kommün veya vilâyet mükelleflerine tatbik edilmeyüp bilâkis umum devlet mükelleflerine tatbikide doğrudur. Fakat devletin mükelleflerinin çokluğu bu kaidenin tatbikini işkâl etmektedir. Vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davası ikamemdeki menfaat veya maşeri (müşterek) olabilir. İdarî tasarruflar ferdî menfaatlara temas edebileceği gibi bazı İdarî tasarruflarda bir heyetin hukuku âmme veya hukuku hususiyesine taalluk edebilir. Bazen tasarruflar aynı zamanda ferdî ve hemde müşterek menfaatlara temas eder. Meselâ bir daire intihabının taksimi gibi şuhalde ferdî bir menfaat mevzuubahs ise ferdin, müşterek bir menfaati mevzuubahs ise heyetin, aynı zamanda ferdin ve heyetin menfaati mevzuubahs olursa ferdin ve heyete izafeten şahsî hükminin vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davasını ikame etmeğe salâhiyettardır.

5.— İtirazın müddeti ve eşkâli

Vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davasının müddeti Şûrayı Devlete itiraz müddetinde olduğu gibi iki aydır»

Vaziikanun vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davasını teshil etmiş olmak için davada avukatı bulunmak lüzumunu hangi bir kayıt ve tescil ücreti alınmaz. Yalnız dava tamamen veya kısmen reddedildiği veyahut ittihaaz olunacak hiç bir karar mevcut olmadığına karar verirse müstediden ancak o zaman harç alınabilir.

Şûrayı Devlete verilecek istida resmi bir makama verilecek istida şeklindedir. İstidada mesele etrafı ile tevzih edilmelidir. Verilen melfufatda zikredilmelidir, istidada ayrıca talep edilen netice vazıh bir surette ifade edilmelidir. Bu hususta fazla izahata lüzûm yoktur kanaatindeyim.

İptalin sebepleri

- 1 — Ademi salâhiyet
- 2 — Şekle ait noksan
- 3 — Kanuna tecavüz «kaidelerin esaslarının ihlâli»

— Maksada tecavüz «yani idareye mutad veçhile verilen salâhiyetlerin idare tarafından verildiği gayeden maada bir şekil ve gayeye sarfı suretile salâhiyetin tecavüz»

1 — Ademi salâhiyet

Ademi salâhiyeti Lâferiyer şu şekilde tarif etmiştir. Bir otoriterin salâhiyetleri haricinde bir karar vermek bir tasar-

rufta bulunmak hususundaki ehliyetsizliğine ademi salâhiyet denir.

Oryu ise demiştirki:

Ademi salâhiyet muntazam idare otoritesinin kanunî salâhiyetini tecavüz etmiş hadisesidir.

Bertelemi ise diyor ki:

Ademi salâhiyet muayyen tasarruf ifa edebilmek için kanunî ehliyetin mevcut olmasıdır. Şuhalde bir nahiye müdürü valinin salâhiyetlerine tecavüz ettiği takdirde ve yahut nahiye meclisi Meclisi Umuminin salâhiyetleri dairesine tecavüz ettiği takdirde nahiye müdürü veya nahiye meclisi salâhiyetlerini tecavüz etmişlerdir.

Ademi salâhiyet ile gasp arasında fark vardır.

Ademi salâhiyette memurun ittihazı karar etmek salâhiyeti haricinde olduğuna şüphe yoktur.

Fakat bununla beraber memur idarei umumiye kadrosu meyanındadır.

Halbuki salâhiyeti gasp keyfiyeti daha vahim bir vaziyettir. Salâhiyeti gasp keyfiyetine iki şekilde tesadüf edilir.

1 — İttihaz edilen karar tefrikıkuva nazariyesini hırpalar: «Meselâ: Reisi Devletin kanun vaz etmesi kuvvei teşriyenin salâhiyetine tecavüz olduğu gibi.»

2 — Gerek idari meratip haricinde gerek hiç bir karar ittihaz etmek salâhiyet ve hakkını haiz olmayan ve yahut azil gibi espattan dolayı evvelce malik olduğu karar hakkını gaip etmiş olanlar bir kelime ile her türlü otoriteden mahrum biri taraftan karar verilmiş olduğu takdirde yine salâhiyeti gasp keyfiyeti mevcuttur.

Ademi salâhiyet muhtelif şekilde husule gelir:

- 1 — Madun bir otorite mavefk bir otoritenin salâhiyetine tecavüz eder.
- 2 — Mafevk bir otorite madun bir otoritenin salâhiyetine tecavüz eder .
- 3 — Aynı sınıftan otoriteler bir birlerinin salâhiyetlerine tecavüz ederler.
- 4 — Silsilei meratibe tabi bir makamın silsilei meratibe tabi olmayan bir makamın salâhiyetine tecavüz eder. Veya makûs kaziye mevcuttur. «Vali Meclisi Umuminin veyahut Nahiye Müdürinin Nahiye Meclisinin salâhiyetlerine tecavüzü gibi.
- 5 — idarenin hayatı hususiye sahasına intikal ve müdahale etmiş gibi meselâ: nahiyenin reji sisteminde kasap veya ekmekçi dükkânı açması gibi.

2.— Şekle ait noksan

Mademki tasarrufların itmam ve ikmâl ifa ve icrası için icap eden esaslı şekiller İdarî salâhiyetin hudutlarıdır. Şuhalde şekle ait noksanda ademi salâhiyete muadildir. Bundan dolayı içtihad şekle ait noksan ile ademi salâhiyeti aynı derecede telakki etmektedir.

Binaenaleyh şeklin noksanlığı tasarrufların batıl olmalarını intaç eder.

Şekil noksanlığı:

- 1 — Bazı kararlar bir heyetin veya bir memurun noktai nazarı alınmadan evvel ittihaz edilemez. Meselâ bazı ka

rarları Vali, Vilâyet idare heyetinden meseleyi müzakere ettirmeksizin ittihaz edemez.

2 — Bazı kararlar tahkikat yapılmadan ittihaz edilemez

3 — Bazı kararlar alâkadaranın bu husustaki noktai nazarları alınmazdan evvel ittihaz edilemez.

4 — Bazı kararlarda kanun espap mucibe dermeyan edilmesini emir etmiştir. Espabı mucibe dermeyan edilmeden karar vermek şekle ait bir noksandır.

3.— Kanuna tecavüz

Kanuna tecavüz ne demektir:

1 — Kanuna serahaten mubayenet veyahut doğrudan doğruya kanunu tanımamak demektir. Meselâ: Reis Devletin kanununda tespit edilen şerait hilâfına bir Belediye Meclisini fesih etmesi gibi.

2 — Kanunun yanlış tatbiki veyahut yanlış tefsiri.

3 — Kanunî bir esasın mevcut olmaması yani verilen kararların ya kanunen müdafaası imkânı olmayan bir sebebe iptina ettirilmesi veyahut yanlış veyahut neticei hukukiye tevliid etmeyen bir sebebe iptina ettirilmesi demektir.

Hangi tasarruflara tecavüz keyfiyeti vazifei muayyenei kanuniyeyei tecavüz davasını tahrik eder.

Burada vazifei muayyenei kanuniyeye tecavüz davasını tahrik eden sebep lâalettayin memurun vazifei kanunuyesini tecavüz etmesi keyfiyeti değil belki memurun kanuna tecavüz

etmesi vazifei muayyenei kanuniyeye tecavüz davasının tahrikine sebeptir.

Şuhalde vazifei muayyenei kanuniyeye tecavüz yalnız kanuna tecavüz etmekle değil belki nizamâtı umumiyyeye de tecavüz keyfiyetinden vazifei muayyenei kanuniyeye tecavüz davasını ikame edebilir.

Nizamâtı Umumiye şunlardır:

1 — Vazıkanun tarafından kuvvei icraiyyeye yapılması emredilen idarei umumiye nizamnameleri.

2 — Reis Devletin iradei milliyesi ile yapılan nizamnameler.

Vali ve Nahiye müdürlerinin nizamnamelere tevfikân ittihâz ettiği tasarruflar.

4 — Umumiyyetle Umumî bir otoriteden sadır olmuş ve idare edilenler tarafından mecburi ültîba bilumum tasarruflar.

5 — Hatta nezaretlerin alelade tamiri. Kanunda tadat olunan nizamâtı umumiyyeye tecavüz eden her tasarruf aleyhine vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davası ikame edilebilir.

4.— Maksada tecavüz

İdare otoritesinin, tespit olunan salâhiyeti dahilinde tasarrufu ifâ etmek ve bu hususta lâzım gelen kanunî şekillere riayet etmek ve tasarrufun ittihâzında kanuna tecavüz etmemekle beraber kendisine verilen salâhiyeti, salâhiyet verilir

ken istihdaf ve darpiş edilmeyen cihetlerde istimal etmesine yani salâhiyeti istimalde hidematı umumiyenin selâmeti ve menfaati umumiyenin muhafaza ve vikayesi esasları haricinde salâhiyeti istimal etmesine tesmiye olunur.

Şûrayı Devlet içtihadı en büyük mülayemeti salâhiyeti tecavüz nazariyesinde göstermiştir. Vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davasının inkişafında Şûrayı Devlete en güzel ve en büyük fırsatlar verilmiş ve verilecektir.

Şûrayı Devlet tarafından icat edilen salâhiyeti tecavüz tabiri nihayet vazıkanun tarafından da resmen kabul edilmiştir.

Salâhiyeti tecavüz nazariyesi: idare edenler hidematı umumiyenin selâmetini temin için kanunlardan salâhiyetler almışlardır, fikrine iptina etmektedir. Saltai ammeye tevdi edilen salâhiyet müessesenin maksatı tesis ve gayesine bağlıdır.

Binaenaleyh idare eden ittihaz ettiği kararla salâhiyet verilirken istihdaf ve derpiş edilmeyen cihetlerde salâhiyeti istimâl edilecek olursa hakikaten salâhiyetini tecavüz etmiş olur. Diğer bir tabirle idare eden bu şekilde hareket edecek olursa kanuna ruhunu bilmemek ve anlamamakla tecavüz ediyor demektir.

Şûrayı Devletin bir kararı salâhiyeti tecavüz keyfiyetini çok güzel bir ifade ile tavsif etmektedir «eğer memur hidematı ammenin selâmet ve hüsnü tedviri ve menfaati umumiyenin muhafaza ve vekayesi esasları haricinde hareket ederse gayelerin anlaşılmasından vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davasının ikamesini temin eden Şûrayı Devlet idare edenin salâhiyetini tetkik ve mevzuatı kanuniyeyi tamamen riayetini temin etmekle iktifa etmiyor ayrıca idare edenin tasarruflarında iyi idare etmek fikirlerinden ilham almış olmasını talep ediyor.

Şûrayı Devlet kararlarının ahkâm ve şumulü

Evvelce izah edildiği veçhile Devlet kendine vaki olan müracaatları ya red eder ve yahut iptal eder. «İptal tamamen veya kısmen olur» Binaenaleyh Şûrayı Devlet idare kararlarını ıslah ve tadil edemez.

Şûrayı Devlet naktî cezayada hükme edemez.

Şûrayı Devlet iptalin netayici noktasından idareye ittihazı lâzım gelen tedbirin tarzını tayin edemez. Zira bu suretle idarenin salâhiyetine tecavüz etmiş olur. Fakat idare Şûrayı Devlet kararı üzerine bu hususta tedabiri lâzime ittihaz etmek vazifei hukukiyesile mükelleftir.

Şûrayı Devlet iptaline karar vermekle idarenin salâhiyetine iştirak etmiş oluyorki bu suretlede iptal edilen tasarrufun herkese şumulu olduğu aşikârdır.

İdarî mahkemeler

Fransada idari kaza teşkilâtı âtideki mahkemelerden teşekkül eder.

- 1 Ali idari mahkeme olan Şûrayı Devlet
- 2 İstinafı Şûrayı Devlete ait ikinci derece idari mahkemeler «Vilâyet idari heyetleri»
- 3 — Müstemlike ihlilâf mahkemeleri, istinafı Şûrayı Devlet aittir.

4 — Hususî mahkemelerki bunlar bazen muvakkat komisyonlardır. Bazen muayyen ve mahdud idari ihtilâfları hal ve faslederler. Bu mahkemeler hiç olmazsa temyiz hakimi sıfatile Şûrayı Devlete tabidirler.

Bu mahkemeler şunlardır:

- 1 — En mühimi divanı muhasebat.
- 2 — Ahzı asker muamelâtile meşgul olan mahkemeler.
- 3 — Maarifi umumiye meclisi âlisi.
- 4 — Fevkalâde vergiler komisyonu âlisi
- 5 — Harp zarar komisyonları.
- 6 — Kazanç vergisi komisyonu «tüccarların sınıflarım tespit etmek için».

7 — Ganaimi bahriye meclisi.

8 — Vilâyet ve müstemlike tekaüt maaşı tahsis mahkemeleri. Tabii bunlardan mada bir takım teşekküller daha mevcuttur. Fakat bu teşekküller istişari mahiyette komisyonlardan ibarettir, ve hakiki kazaları yoktur hiç bir zaman esaslı ve hakikî İdarî kaza ile karıştırmamalıdır.

Nazırlar hiç bir zaman idarenin hakimleri değildir. 19 uncu asırda nazırlar yalnız İdarî hakim değil belki mesaili idariyede hukuku umumiye hakimi olarak telakki ederlerdi. Kanunların mahkemelerin salâhiyetleri meyanında göstermediği idari ihtilâfların hakimi hal ve fasledici nazırlarıydı.

Bu noktai nazarın geçirdiği safhalar hakkında fazla izahat vermeğe lüzûm olmayıp nazırların bugünkü vaziyetleri.de izah edilmiş olduğundan tekrarına lüzum görülmemiştir.

Şûrayı Devlet dava teşkilâtı

İdarî davalar mesailinden Şûrayı Devletin iki uzvu vardır.

1 — Hüküm uzuvları.

2 — İstintak uzuvları

Hüküm uzuvları şunlardır :

1 — Dava şubesi ikinci derecede üç şubeye ayrılır.

2 — Şûrayı Devlet heyeti umumîyesi «dava mesaili için»

3 — Hususî dava şubeleri ikinci derecede üç şubeye ayrılır.

1 — Dava şubesi: 9 Şûrayı Devlet azasından mürekkeptir birde şube reisi vardır. Muavinler ve mülâzımler mevcuttur.

2 — Şûrayı Devlet heyeti umumîyesi: 1 Şûrayı Devlet reisi sanisinden 2 dava şubesinin bütün azalarından 3 Şûrayı Devletin diğer şubelerinden tefrik edilmiş sekiz azadan ve hükümet komiserinden mürekkeptir.

Hükümet komiseri vicdanî hareketile bütün mesaili açıkça tetkik eder ve ettirir. Noktai nazarlarını tenkit eden hiç bir kanun hiç bir nizam mevcut değildir. Vazifesinin ne kadar manevi mesuliyeti olduğu anlaşılır.

3 — Dava şubesine gelince: bu şube bir reisten ve 12 azadan mürekkeptir. Tabi muavinleri ve mülâzımleri vardır. «Bu muavin ve mülâzımler Şûrayı Devletin diğer şubeleri memurinişdendir.

Dava dairesinin faaliyet tarzı

Hususî dava şubesinin hususiyeti bulunduğundan bu şubeyi daavi şubesi ile, heyeti umumiyeden tefrik etmek lâzımdır. Zira hususî daavi şubesi yalnız intihabat mesaili ve bilâvasıta vergiler mesailinin muhakemeleri ile iştigal eder.

Daavi şubesinde evvelâ tetkikatı iptidaiye yapılır ve bir karar projesi imza olunur. Bu vazife daavi şubesi tarafından daha doğrusu daavi şubesinin tali şubeleri tarafından yapılır. Dava Şûrayı Devlete gelince kâtibi Umumî bir dosya numarası verir, ve meseleyi azadan birine gönderir, aza bu mesele için ikinci bir rapor ihzar eder. Bu azanın ihzar edeceği rapor tali şube azasının ihzar etmiş olduğu karar projesinden farklı olabilir. Raporların ihzarından sonra mesele artık idari kaza safhasına intikal eder.

Daavi şubesi meseleyi, hükümet komiserini dinledikten sonra alenen muhakemeyi icra eder ve bir karar verir. Daavi şubesi tarafından muhakeme edilmeyen mesail Şûrayı Devlet heyeti umumiyeyi tarafından muhakeme edilir, işlerin pek fazla olması vaziikanunu dördüncü bir tali şube tesisine mecbur etmiştir. Ve bu bapta bir proje ihzar olunmaktadır. Bu itibarla Şûrayı Devlette üç azalık üç muavinlik ve üç mülâzımlık ihdas edilecektir.

Daavi dairesinin salâhiyeti

Şûrayı Devlet daavi dairesinin salâhiyeti üç kısımdır:

- 1 — Şûrayı Devlet istinaf hakimidir.
- 2 — Şûrayı Devlet temyiz hakimidir.
- 3 — Şûrayı Devlet iptidaen ve intihaen muhakeme eder.

Şûrayı Devlet istinaf hakimi

İstinaf hakimi sıfatile Şûrayı Devlet :

- 1 — Vilâyet idare heyetleri kararlarında vaki olan itirazları tetkik ve muhakeme eder.
- 2 — Müstemlike idare mahkemelerinin kararına vaki olan itirazları tetkik ve muhakeme eder.
- 3 — Şerefiye komisyonlarının hidematı nafiadan dolayı iktisabı şeref eden emvali gayri menkule sahiplerine tahakkuk ettirdiği tazminat miktarlarına vaki olan itirazları tetkik ve muhakeme eder.

Şûrayı Devlet temyiz hakimi

Temyiz hakimi sıfatile idari kazanın intihaen tetkik ettiği mesailde hukuk hatalarına karşı vaki olan itirazları tetkik

ve muhakeme eder. Şûrayı Devletin bu husustaki salâhiyetinin bir kanunu mahsusla tespit ve tayin edilmiş olmasına lüzum yoktur. Vazifei muayyenei kanuniyeye tecavüz davaları hakkında cari ahkâm umumiye bu salâhiyeti Şûrayı Devlete vermiştir.

Yani idare mahkemeleri tarafından intihâen verildikten sonra bu karar tekrar Şûrayı Devlette temyiz edilip edilmeyeceğine dair kanunda sarahat mevcut olmamış olsa bile bu mesele tekrar temyizen Şûrayı Devlette muhakeme edilebilir. Zira idarenin vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz etmesi keyfiyetinin tetkik ve muhakemesi Şûrayı Devletin salâhiyeti meyanındadır.

İntihâen karar veren idare mahkemeleri:

- 1 — Divanı muhasebat
- 2 — Ahzı asker- meclisleri
- 3 — Üniversite kazası.
- 4 — Tekaüt maaşları hakkında karar veren vilâyet mahkemeleri.
- 5 — Harp kazanç komisyonu âlisi.

Yukardaki verilen izahata nazaran intihâen karar ittihazine salâhiyettar olan idare mahkemeleri kararları temyizen Şûrayı Devlette ruyet edilebildiği anlaşılmaktadır.

Şûrayı Devlet iptida ve intiha hakimi

Bu kategoride: Vazifei muayyenei kanuniyeyi tecavüz davası «iptal davası»

- 2 — Kazayı kâmile tabi davalar.
- 3 — Tefsir davaları
- 4 — Bilumum idari ihtilâf davaları

Muayyen bir kanun ile hal ve fasl ve muhakemesi diğer bir idare mahkemesinin salâhiyeti meyanına tevdi edilmemiş bilumum idari ihtilâflar Şûrayı Devlet tarafından tetkik ve ruyet ve bit hükme rabt edilir.

Şûrayı Devletin İdarî kazasına tabi olan ve yukarda zikredilen dördüncü gurubu:

Evvelâ: Devlet, Vilâyet, kommün, ve müessesata karşı hidematı ammeden mütevellit idari hatalardan meydana gelen mesuliyetler ve ihtilâflar.

Saniyen: Muayyen bir kazanın salâhiyetine tevdi edilmemiş olan uzuvlardan mütevellit mesuliyetler ve ihtilâflardır. «Meselâ hidematı umumiyei nafia mukavele ve şartnamelerinden mütevellit ihtilâflar».

Salisen: Hukuku amme eşhası hükmiyesi arasında kanundan mütevellit ve şahsi hukuk ve vecibelere müteallik ve muayyen bir kanun ile muayyen bir idari hakime tevdi edilmemiş olan ihtilâflar. «Meselâ bir hidematı amme masrafının şekli taksiminde devlet vilâyet ve kommün arasında tahaddüs eden ihtilâfları kanun muayyen bir hakime tevdi etmemiş ise Şûrayı Devlet meseleyi bir hükme rabt etmekle mükelleftir. »

Şuhalde Şûrayı Devlet mesaili idariyede hukuku umumiye hakimidir. Aynı ihtilâfın halline kanun başka bir hakim tayin etmemiş ise Şûrayı Devlet bilumum idari ihtilâflar hakkında ittihazı karar etmek salâhiyetini kendinde görmektedir. Başka bir ifade ile: hidematı ammenin ifası dolayisile

ittihaz edilen bilumum idari kararlar hakkındaki bilumum ihtilafı metalibatı, kanun başka bir hakime tevdi keyfiyet etmemiş olduğu halde iptidaen ve intihafen ruiyet, ve muhakeme etmek Şûrayı Devletin salâhiyeti dahilindedir.

Bu içtihat nazırlar kazası harebeleri üzerine teessüs etmiştir.

İdarî davaların usulü muhakemesi

İdarî davalar usulü muhakemeleri umumiyetle Şûrayı Devlette takip olunan usulü muhakemedirki atideki hututu esasiye ile temayüz etmektedir:

1 — Mahkeme hakim tarafından idare olunur yoksa usulü muhakemei hukukiyede olduğu gibi muhakeme tarafından idare edilemez.

2 — idari davalarda muhakeme daha ziyade tahriri ceryan eder. Şifahi tarzı tali bir vaziyette ve bilumum talepler, delâil ve saire tahriren verilir.

3 — İdarî davalar usulü muhakemeleri kısmen hafidir. Yani umuma aleni değildir. Fakat müddei ile müddeaaaleyh arasında bazen vicahi celseler akt edilir. Mahaza bazı davalar tamamen aleni şekilde cereyan eder.

4 — idari davalar usulü muhakemeleri hem basit ve hemde masrafsızdır.

Zira tebligat idare tarafından yapıldığı için mübaşir masrafı gibi masraflar mevcut değildir, ve kayıt ücretleride adli mesailde olduğu kadar masraflı değildir. Fransa idari

.....

davalar usulü muhakemesi hakkında fazla tafsîlât vermek lüzûmundan sarfı nazar edilmiştir. Türkiyede idari davalar usulü muhakemesi hakkında tafsîlât verilecektir.

Şûrayı Devlet kararlarına karşı tariki müracaat

Şûrayı Devlet kararları kati olduklarından bunlara karşı müracaat olunacak hiç bir tarik yoktur ve bu kararları tebdil ve taayir edecek hiç bir makam yoktur. Bu kararlardan rucu ettirmek için yalnız yine Şûrayı Devletin kendisine müracaat etmek şekli vardır ki buda üç nevidir.

- 1 — itiraz şekli.
- 2 — itiraz ülgayır.
- 3— İadei muhakeme.

İtiraz

Şûrayı Devlet tarafından gıyaben verilen kararlar aleyhine yine Şûrayı Devlete itiraz edilebilir. Müdafaatını yapamayan tarafeynden biri hakkında gıyaben karar verilecek olursa bu tarafa hakkı müdafaasını istimal ettirmek için bu şekil kabul edilmiştir. Mahkemede ispatı vucut etmemek ile verilen gıyap kararı ile davasını müdafaa etmemek yüzünden verilen gıyap kararı arasında Şûrayı Devlette fark yoktur.

.....

İtiraz davalarında müddet kararların tebliği tarihinden itibaren iki aydır, itiraz icrayı tehir etmez. icra yine Şûrayı Devlet kararile tehir edilir.

İtirazûlgayır

Üçüncü bir şahsın hukuku mevzuubahs olduğu halde gıyabında dava cereyan eden ve gıyabında karar verilen şekildir.

Muhafaza Şûrayı Devlette itirazûlgayır davası pek nadirdir. Zira şûrayı devlet şahsı aherin hukuku mevzuubahs olduğunda bunlara tebligatı lâzime yapıp haklarının müdafaasını temin etmeğe pek çok ehemmiyet vermektedir.

İadei muhakeme

İadei muhakeme Şûrayı Devletin vicahi kararlarına karşı fevkalâde bir tariki müracaattır. Yalnız üç sebepten dolayı iadei muhakeme tarikine müracaat edilebilir.

- 1 — Eğer karar sahte vesaike müsteniden ittihaz edilmiş ise.
- 2 — Hükme medar olacak evrakın hasım tarafından ketm olunmuş veya ettirilmesinden diğer taraf mahkûm olmuşsa.
- 3 — İttihazı kararda kanunda tespit olunan ahkâma riayet edilmemiş ise.

Şûrayı Devlet kararlarının şekilleri

Şûrayı Devlet kararları üç kısmı ihtiva etmektedir.

1 — Birinci kısımda müstedinin talebinin hülâsası tarafeynin delâili, mülâhazatı, alâkadar nazırların noktai nazarları ve meseleye kabili tatbik olan kanun ve nizamlar birer birer iade edilir.

2 — İkinci kısımda espabı mucibe zikredilir. Yani fıkrai hükmiyeyi veya kanun ahkâmını muhik gösterecek hukukî sebepler zikredilir.

3 — Üçüncü kısımda fıkrai hükmiye mevcuttur. Fıkrai hükmiyenin birinci kısmında Şûrayı Devlet ihtilâfın her noktasını hal ve faal eder ve ikinci kısımda şûrayı devlet kararı infaz ve icra ile mükellef olan nazıra lüzûmu tebliğini gösterir. Şûrayı Devlet kararlarında iki tarih vardır. Birinci kararların verildiği tarih, ikinci ise kararların aleni celsede tebliğ ve tefhimi tarihidir.

İkinci tarih müddet meselesinde rol oynamaktadır.

Şûrayı Devlet kararlarının icrası

Şûrayı Devlet kararlarının icra noktai nazarından idarei umumiyyeye karşı olan tesir ve nufuzu:

Şûrayı Devlet kararını tebliğ eden nazır kararı icra etmekle mükelleftir.

Bu vazifeden kendini müstağni göremez. Bu kararları icradan imtina etse şahsen mesul olmasını intaç etmesi lâzım gelir. Zira mesuliyeti vahim, bir hata irtikâp etmiş olur.

Fakat hukuku hususiyedeki icra usulünün idarei umumiyelere tatbik edilmediğini unutmamak lâzımdır. Zira vazii kanun hususî bir haktan dolayı itibarı umuminin, devlet itibarının muhtel olmasını terviç etmediği gibi bir hacizle, hidematı ammenin mutazarrır olmasında kabul etmemiştir.

İzah edilen kaide Devlet için vilâyet ve kommünden daha katidir. Devlet aleyhine mecburî icra kaidesi kabili tatbik değildir. Fakat bu hiç bir zaman devlet aleyhine verilen kararların kuvvet icraiyesi olmadığından devletin bu kararları infaz etmek mecburiyeti yoktur demek değildir.

Muayyen bir şeyi yapmağa mahkûm olan devlet o işi yapacaktır. Yalnız yapmağa mecbur edecek bir vasıta yoktur.

Şûrayı Devlet kararlarının icra noktasından eşhası hususiyeye karşı olan tesir ve nufuzu:

İdarei umumiyeden gayri olan tarafeyn için Şûrayı Devlet kararlarının icra noktasından tesir ve nufuzu mahakimi adliye kararlarının aynıdır. Binaenaleyh Şûrayı Devlet kararları müddeaaaley için bilumum emvali gayri menkulesine haciz vazı salâhiyetini bahşeder.

Yalnız icra daireleri bazen Şûrayı Devlet kararlarının infazında mucibi tefsir bazı noktalara tesadüf etmektedirler. Tabii bu noktalar yine aynı makam tarafından tefsir edilir.

Vilâyet ve kommünlara gelince:

Vilâyet ve kommünlere karşıda, Şûrayı Devlet kararlarının icra noktasından tesir ve nüfuzu devlete karşı tesir ve nüfuzunun aynıdır. Yani hukuku amme eşhası hükmiyesine

mecburî icra usul tatbik edilemez. Yalnız bu eşhası hükmiye hakkında Şûrayı Devlet kararlarını infaz ettirmek için idari bir takım tedbirler mevcuttur. Bu tedbirlerden birincisi: Vilâyet ve nahiyenin mafevki tarafından resen tediye şekli vardır. «Şûrayı Devlet muayyen bir paranın tediyesine hükmetmişse » bu tedbirlerin İkincisi: yalnız nahiyeler için mevzuubahsıdır. Nahiyelerin emvali hususiyesinin sattırılması neticesinde icra kararını infaz etmektedir. Oldukça müşkül olan bu usule pek nadir müracaat edilmektedir.

İstinâfî Şûrayı Devlete ait ikinci derecede İdarî kazalar

İkinci derece İdarî kazalar meyanında istinâfî Şûrayı Devletin salâhiyeti dahilinde bulunan vilâyet idare heyetleri vardır. Vilâyet idare heyetleri kazaları atideki evsaf ile mütemayizdirler.

- 1 — Vilâyet İdare heyetlerinin yalnız bir derece salâhiyetleri vardır.
- 2 — Salâhiyetlerinin dereceleri daima birinci derece yani iptidaidir.
- 3 — Salâhiyetleri yalnız kendi mıntakalarına yani bir vilâyete münhasırdır.

Vilâyet idare heyetlerinin yalnız bir derecede ve muayyen salâhiyetleri vardır. Malûmdurki mesaili idariyede hukuku amme hakimi, Şûrayı Devlettir. Binaenaleyh hukuku ammenin kazası vilâyet idare heyetlerine tevdi edilemez. Zira bu bapta mevzuatı kanuniye yoktur. Bilakis ahkâmi kanu

niye bazı muayyen meselelerin kazasım idare heyetine tevdi etmiştir ve kanun bu salâhiyeti tadat etmiştir.

Vilâyet idare heyetlerinin salâhiyetleri birinci derecededir yani iptidaidir. Bu kaideyi Şûrayı Devlet bütün kıskançlığıla muhafaza etmiştir. Vilâyet idare heyetlerinin salâhiyetleri yalnız kendi vilâyetine münhasıdır, yani müdde aleyhin ikametgâhı salâhiyet meselesine mevzu olmayıp ihtilâfın doğduğu mahal icrayı muhakemeye salâhiyettardır.

Meselâ hidematı umumiyei nafia ihtilâfında inşaatın yapıldığı mahal intihabat ihtilâfında intihap mahalli, bilâvasıta vergiler ihtilâfatında tarhiyat yapılan mahal salâhiyet meselesine mevzu mahaldir yani bu vilâyetlerin idare heyetleri bu ihtilâfattan mütevellit davaları tetkik ve ruyet edecektir.

Fransa vilâyet idare heyetlerinin salâhiyetleri kanunda muayyendir, ve tadat edilmiştir.

- 1 — Hidematı umumiyyei nafıadan mütevellit ihtilâfat.
- 2 — Bilâvasıta vergilerden mütevellit ihtilâfat.
- 3 — Ve devlet yollarından mütevellit ihtilâfatın tetkik ve ruyeti Vilâyet idare heyetinin salâhiyetleri dahilindedir.
- 4 — İntihabattan mütevellit ihtilâfatta vilâyet idare heyetinin salâhiyeti meyanındadır.

Bilahere Vilâyet idare heyetlerinin tetkik ve ruyeti tevdi edilen hususat:

- 1 — Ticaret ve ziraat odaları intihabatı ihtilâfatı.
- 2 — Millî satışlardan mütevellit ihtilâfat.

3 — Kommünlere ait arazinin ve emvalin, inkisama uğrayan kommünler arasında taksimi.

4 — Kommün emvalinden istifade hakkının kommün halkı arasında tespit ve taksimi.

5 — Kommün hallerinde hal sahiplerde kira bedelinin tespiti.

6 — • İstisnaen bilvasıta vergiler mesailinde.

7 — Kazanç vergileri hakkında ihtilâfat.

8 — Orman ihtilâfatında.

9 — Maden meselesinde.

10 — Okturova mesailinde.

11 — Emniyet ve sihati umumiye mesailinde.

Malûmdurki vilâyet idare heyetleri aynı zamanda vilâyete ait idari mesailde Valinin istişari heyetidir ve aynı zamandada idari bir mahkemedir. Binaenaleyh her vilâyette İdarî kazayı haiz idari bir mahkeme vardır. Vilâyet idare mahkemelerinin azalarının adedi kanunen tespit olunmuştur. Mahkemede müddei umumî vazifesini hükümet komiseri ifa etmektedir. Mahkemenin riyaasetini vali ifa ediyor idi fakat bu şekil tabî pek mantıkî değildi, zira vilâyetin kuvvei icraiyesi reisi olan vali, aynı zamanda İdarî kazanında reisi bulunuyordu. Bilâhare vazıkanun bu mahzurlu olan şekli her vilâyete bir vali muavini tayin etmek ve vali muavini idari mahkeme şeklinde içtima eden vilâyeti idare heyetince riyaaset etmekle izale etmiştir. Vilâyet idare heyeti mahkeme şeklinde daima tek aza ile içtima eder.

**Vilâyet idare heyetlerinde takip olunan
usulü muhakeme**

Vilâyet idare heyetlerinde takip olunan usulü muhakeme Şûrayı Devlet daavi dairesinde takip olunan usulü muhakemenin hemem hemem aynıdır. Usule ait bir mesele hakkında kanunda veya müteferri nizamnamelerde muayyen bir kaide ve usul tespit olunmamış ise bu takdirde usulü muhakemei hukukiye ahkâmı tatbik edilmektedir.

Vilâyet idare heyetine bir dava ikamesi için aynile Şûrayı Devlette olduğu gibi bir istida ile müracaat edilir. Evrakı müteferrika, delâil ve espabı subutiye lef edilir. Noksan takdirinde ikmal için tarafeyne tebligat yapılır. Tarafeynin cevap ve itirazları yine Vilâyet İdare heyeti tarafından tarafeyne tebliğ edilir. Müdafaa ve mürafaa için tarafeyn arzu ettiği takdirde resmen davetiye gönderilir.

Tabî bu cevapların müddeti kanunda tasrih edilmiştir. Hükümet komiseri her celsede ve karar tebliğinde hazır bulunur.

Kararlar aynile Şûrayı Devlet kararlarından olduğu gibi müstedinin talebinin hülûsasından esbabı mucibeden ye fıkrai hükmiyeden mürekkeptir. Vilâyet idare heyeti kararlarına aynile Şûrayı Devlet kararlarına karşı olduğu gibi üç tariki müracaat vardır.

- 1 — İtiraz
- 2 — İtirazülgayır. '
- 3 — İadei muhakemedir.

Türkiye idare mahkemeleri

Türkiyede İdarî kaza salâhiyetini haiz iki nevi idare mahkemesi mevcuttur. Birincisi kanunen tayin edilmemiş olan İdarî tasarruflardan mütevellit ihtilâfları tetkik ve muhakeme eder. Yani salâhiyeti dahilinde olan muhtelif İdarî davaları tetkik ve muhakeme ederki bunlarda Şûrayı Devlet, Vilâyet idare heyetleri, ve kaza idare heyetleridir.

İkincisi kanunen tayin edilmiş olan muayyen ihtilâfları hallederki bunlarda divanı muhasibat, ilk tedrisat meclisleri, darülfünun divanı fakülte meclisleri ve bazı vergiler hakkında itiraz ve temiz heyetleridir.

İdare mahkemesi sıfatile Şûrayı Devletin vezaifi 23 teşrinisani 1925 tarihli ve 669 numaralı kanun ile tespit olunmuştur.

Kanunun 9 uncu ve 10 uncu maddeleri mucibince Şûrayı Devletin iki kazaî uzvü vardır.

- 1 — Daavi dairesi
- 2 —Daavi heyeti aleniyyesi.

Daavi dairesi bir reis ile dört azadan teşekkül eder. Daavi heyeti aleniyyesi kanunun 11 inci maddesinin tespit ettiği veçhile reisin devair rüesası ile badelistişare daavi dairesine memur olmayan rüesa ve aza meyanından intihap edeceği dört zatın, daavi dairesin heyetine iltihakile teşekkül eder. İşbu dört zat bir sene için intihap olunurlar. Tekrar intihapları caizdir.

Heyeti aleniyyeye daavi dairesi bulunmadığı zamanlarda heyet meyanından diğer devair rüesasından hazır olanlar varsa onların yoksa daavi dairesinin azasının en kıdemlisi riyaset eder.

Kanunun 12 inci maddesi mucibince idari davaların tahkikat ve muhakematında mütalaa beyan eylemek üzere muavinlerden lüzûmu kadarı müddi umumilik vazifesinin ifasına Şûrayı Devlet riyasetince muayyen müddetle memur edilirler. Müddetlerinin hitamında memuriyetlerinin temdidi caizdir. Kanunun 14 üncü maddesi mucibince daavi heyeti aleniyyesinde lâakel yedi aza hazır olmadıkça müzakere ve muhakeme icra ve karar ita olunamaz.

Daavi heyeti aleniyyesinde mevcut aza adedi çift olduğu halde azadan en az kıdemli olan heyete iştirak edemez.

Daavi heyeti aleniyyesinde karar ve hükümler mevcut heyetin ittifakile ihtilâf vukuunda mutlak ekseriyetile ittihaz ve ita olunur.

Türkiyede Şûrayı Devlet daavi dairesinin vazife ve salâhiyeti

Daavi dairesinin iki vazifesi vardır. Birincisi kanunun 19 uncu maddesi mucibince doğrudan doğruya, sureti katiyede tetkik ve ruiyet edilen mesâildirki (A) ruyeti mahakimi adliyenin vazifesi haricinde bulunan mesail hakkındaki idari muamelât ve mukarrerattan dolayı hukuku muhtel olanlar tarafından ikame olunan davalar (B) Hidematı umumiyyeden birini ifa maksadile akt edilen mukavelelerden do

layı akitler arasında tekevvün eden ihtilâflar (C). idari kararların tayin manası.

(D), idari mukarrerat ve muamelât salâhiyet ve şekil ve esas ve maksat cihetlerinden birile kanuna yahut nizama muhalefetten dolayı iptali için alâkadarlar canibinden ikame edilen idari davalardan vekillerin mukarreratı ve muamelâtı aleyhinde olanlar. (H). İdari makamlar arasında vazife ve salâhiyetten mütevellit ihtilâflar.

İkinci vazifesi, kanunun 20 inci maddesi mucibince temyiz suretile nihaî ve kati olarak tetkik ve ruiyet edilen mesail dirki:

(A), bir meclisi idareden verilip mafevk meclisi idaredede ikinci derece tetkik edilen kararlar. (B). Vilâyet meclisi idarelerinden verilen kararlar. (C) Meclisi idarelerden başka idari mercilerden sadır olan kazai kararlar.

(D) İdari meseleler hakkında hususî kanun ile muayyen temyiz mercilerinden çıkan kazai kararlar. Daavi heyeti aleniyesinin ruyet edeceği davaları kanunun 22 üncü maddesi tayin ve tespit etmiştirki şunlardır:

1 — İdari makam ve heyetlerden sadır olan muamele ve kararlar hakkında salâhiyet ve seki ve esas ve maksat cihetlerinden birile kanuna yahut nizama muhaleftten dolayı alâkadarlar tarafından ikame olunacak iptal kararları.

2 — İktisat ve nafia işleri imtiyazatı hakkındaki ihtilâfat.

3 — Maden tasarruf ve ruhset imtiyazatı hakkındaki ihtilâfat.

Şuhalde mademki Şûra kanunu heyeti umumiyenin ruyetine salâhiyettar olduğu davaları tayin ve tespit etmiştir,

bu tadat haricinde kalan davalar daavi dairesi tarafından fasıl olunurki netekim kanunun 24 üncü maddesinde daavi dairesi İdarî davaların heyeti aleniyyede faslı lâzım gelenlerden madasını ruyet eder denilmiştir.

Diğer taraftan kanunun 23 üncü maddesi mucibince kanunen muayyen mercii kazaisi bulunmayan İdarî davalar bidayeten ve sureti katiyede Şûrayı Devlette ruiyet olunur.

Vilâyet ve kaza idare heyetleri

Türkiyede İdarî mahkeme olarak vilâyet ve kaza idare heyetleri vardır.

Vilâyet idare heyeti, vilâyet idaresi kanunun 58 inci maddesi mucibince valinin riyaseti altında mektupçu ve defterdar ve maarif müdürü, nafia baş mühendisi ile sıhhiye ve ziraat müdürlerinden teşekkül eder.

Kaza idare heyeti ise aynı vilâyet idaresi kanunun 59 uncu maddesi mucibince kaymakamın riyaseti altında tahrirat kâtibi, malmüdürü, hükümet hakimi ve ziraat memurundan mürekkeptir.

Vilâyet ve kaza idare heyetlerinin kazaî kararlarında reylerin tesavisi halinde reisin bulunduğu taraf ekseriyeti haizdir. Ve kazaî müzakereler muayyen heyetin yarısından fazlası mevcut olmadıkça açılmaz, «madde 62»

Vilâyet idare heyetleri vilâyetin şubatı idarisinden ittihaz olunan kararlar aleyhine alâkadarlar tarafından vukubulacak dava ve itirazları tetkik eder.

Kaza idare heyeti kaza şubası idaresinden ittihaz olunan kararlar aleyhine alâkadarlar tarafından vuku bulacak dava ve itirazları tetkik eder.

Vilâyet idare heyetinin kararları mafevk idari mahkeme olan Şûrayı Devlette temyiz olunur. «Vilâyetler idaresi kanunun 66 inci maddesi kaza idare heyetinin kararları birinci derece mafevk idari mahkemesi olan vilâyet idare heyetinde tetkik olunur. Ve Şûrayı Devlette temyiz olunur, «yine 66 inci madde» Vilâyet idaresi kanunun 63 üncü maddesi mucibince: Vilâyet idare heyetleri vilâyet idare şubelerinin, kaymakamların ve kaza idare şubelerile nahiye müdürlerinin lâzımül icra kararları aleyhinde menfaati haleldar olanlar tarafından bu kararların esas, maksat, salâhiyet ve şekil itibarile kanun veya nizamnameye mühalefetinden dolayı ikame olunan iptal davalarına bakarlar. Bu davalar, kararların menfaati haleldar olanlara tebliği veya bunların icraya ittilai tarihinden itibaren altmış gün zarfında ikame olunmalıdır. Bu davalar Şûrayı Devlet usulü muhakemesine tabidir. Bu madde hususî kanunlar ile vilâyet ve kaza idare heyetlerine verilen diğer kazai işlerdeki, salâhiyetlere hâlel vermez.

Vilâyet idare heyetlerinde müddeiumumilik vazifeleri. Vilâyet idaresi kanunun 64 üncü maddesi mucibince idare heyetlerinin kazaî işlerinde vilâyetlerde hukuk işleri müdürleri ve bunların bulunmadığı yerlerde mektupçular ve kazalarda tahrirat kâtipleri müddeiumumi vazifesini görürler.

İdari heyetlerinin kazaî vazife görmek üzere toplanmalarında idari davaya esas olan kararı ittihaz eden daire amiri aza sıfatile bulunmaz ve reye iştirâk etmez. «Vilâyet idaresi kanunun 65 inci maddesi».

Türkiyede İdarî davaların usulü muhakemeleri

Şûrayı Devlet kanunun 24 üncü maddesi mucibince idari davalar istida ile ikame olunur.

İşbu istidalar Şûrayı Devlet reisine verilir, istidada davanın esası ile müstenit olduğu delâilin hülâsası ve tarafeynin isim ve şöhreti ve efrattan olan tarafın ikametgâhı derç ve beyan ve evrakı subutüye varsa zikredilmekle beraber asırlalı veya istidanın verildiği daire veya makamca musaddak suretleri rapt ve istida ile merbutunun mukabil taraf adedince birer sureti dahi ita olunur, istida ile davaya mütaalik her nevi evrakın Şûrayı Devlete gönderilmek üzere alâkadaranın bulundukları mahallin en büyük mülkiye memurlarına itası caizdir.

Madde 25 Her nevi idari muamele ve mukarreratın alâkadarlara usulen tefhim veya tebliğinden ve vazifei idariyeyi ifa vesilesile vuku bulan efal hakkında icraya ittila tarihinden itibaren alâkadarların kazaî idari tarikile mecalisi idare veya Şûrayı Devlete ikamei dava müddeti kavanini mahsusa ile muayyen olmayan ahvalde altmış gündür.

Mecalisi idare ile kanunen hakkı kazayı haiz mercilerden kazayı mercilerden kazayı idari tarikile sadır olan mukarrerat aleyhinde Şûrayı Devlete müracaat müddeti dahi keza kavanini mahsusa ile muayyen olmayan ahvalde mukarreratı mezkurenin tarihi tebliğinden itibaren altmış gündür.

Madde 26. — Mehli temyizın inkizasile hakkı temyiz sakıt olur. Fakat tarafeynden biri müddeti zarfında temyiz

eylediği halde anın davası fasıl ve ruiyet oluncaya kadar diğer tarafın müddeti temiziyesi munkazi olsa bile temyiz etmeğe selâhiyeti vardır.

Madde 27 — İdari davalardan dolayı doğrudan doğruya Şûrayı Devlete müracaat olunduğu takdirde işbu kanunda gösterilen mühletlere tarafeynin bulunduğu mahallin buut ve mesafesine göre usulü hukukiye kanunu mucibince zam icra olunur.

Madde 28 — Yirmi dördüncü maddede gösterildiği veçhile müddei tarafından ita olunan evrak suretleri evvel emirde mukabil tarafa tebliğ olunur.

Müddea aleyh onbeş gün zarfında müdafaanamesile evrakı subutiyesini ve bunların tebliği üzerine müddei dahi kezalik onbeş gün zarfında cevapnamesile evrakı subutiyesini verir. Ve cevapname ve teferruatı dahi müddea aleyhe tebliğ edilerek o dahi onbeş gün zarfında ikinci bir müdafaaname ita eder. Bundan fazla tebligatı tahririye ita olunmaz. Bu müddetler daavi dairesincse ledelhace temdit olunabilir.

Madde 29 — Heyeti aleniyede ruiyet olunacak hususattan dolayı kablelmuhakeme müddeiye ve müdafaaları tahriren beyan edilmiş olan müddeaaaleyhe yevmi muhakeme bir ihbarname ile bildirilir.

Madde 30 — Müddeaaaleyh bir şahsın dahili dava edilmesini talep eylediği halde usulü muhakemei hukukiye kanunu tatbik olunur.

Madde 31 — Derdesti ruiyet bulunan davaya şahsı salis tarafından müdahale davası ikame edilebilir. Heyet tarafından tayin olunacak kısa bir müddet zarfında cevap vermek üzere dahili dava istidası alâkadarana tebliğ olunur. Mü-

dahele davası tetkikatı hitam bulan davanın hükmünü tehir etmez.

Madde 32 — Heyeti aleniyede ruiyet olunacak idari davalar evvel emirde daavi dairesince tetkik ve tahkik olunarak neticesini havi tanzim olunan rapor evrakile beraber heyeti aleniyyeye tevdi olunur, daavi dairesinde ruyet olunacak hususat, heyetçe lüzûm görüldüğü takdirde azadan iki zat ve bir muavinden mürekkep bir komisyonda tetkik ve tahkik ettirilir .

Madde 33 — Gerek daavi dairesinde gerek heyeti aleniyede muhakemat esasen tahriridir, daavi dairesince lüzûm görüldüğü halde tarafeynden izahat şifahiye alınabilir. Heyeti aleniyede tarafeynin ifadat şafahiyede bulunmağa hakları vardır. Fakat ifadatı şifahiye ifadatı tahririyelerini izaha münhasır olur.

Madde 34 — Daavi dairesinde ve heyeti aleniyede davanın ruiyeti sırasında yeniden ibraz ve dermeyan olunan evrak ve ifadatı tahririyeye evvelce irae ve serdine imkân ve mahal olmadığına veya ademi ityani bir özü sahihten neş'et ettiğine kanaat hasıl olursa, kabul olunup tarafı digere tebliğ edilir. Tarafı diğer dahi heyetçe tayin edilecek mühlet zarfında cevapname ita edilebilir.

Bunun üzerine ya doğrudan doğruya meseleye karar verilir, veyahut keyfiyet tetkik ve tahkika havale olunur.

Madde 35 — İspatı müddeanın zımnında ibraz olunan evrak veya mühür ve imza diğer tarafından kabul olunmaz veya inkâr olunur; veya sahteliği iddia edilirse usulü muhakemei hukukiye kanunu ahkâmı tatbik olunur.

Madde 36 — Esnayı muhakematta keşif ve muayeneye lüzûm görüldüğü halde usulü muhakemei hukukiye kanunu

.....

mucibince muamele olunur. Keşif ve muayeneye dair verilen karar ile netice keşif ve muayeneyi havi tanzim kılınan raporların müddeiye ve müdafaatı tahririyede bulunmuş olan müddeaaaleyhe tebliği lâzımdır.

Madde 37 — Usulü muhakemei hukukiye kanununun 62 inci maddesinde muayyen esbaba binaen daavi dairesi ve heyeti aleniye azasile keşif ve muayeneye memur olacak ehli hibre ve vukuf reddolunabilir.

Madde 38 — Daavi dairesile heyeti aleniyede mudafaai tahririyede bulunmuş olanlar hakkında verilen hükümler şifahen ifade ve müdafaada bulunmuş olsunlar olmasınlar vicahidir. Müdafaai tahririyede bulunmamış olanlar hakkında verilen hükümler giyabilir.

Madde 39 — Hükümler tarafeyne usulü muhakemei hukukiye kanunu dairesinde tebliğ olunur.

Madde 40 — Gıyabi hükümler kabili itirazdır, itiraz müddeti hükümü gıyabının tarihi tebliğinden itibaren 30 gündür.

Madde 41 — Davayı hadise ayrıca istida ile ikame olunur. Heyet tarafından tayin olunacak kısa bir müddet zarfında cevap verilmek üzere istida alâkadarana tebliğ edilir. Davayı hadiseye davayı asliye ile beraber hükmolunur. Ancak davayı hadisse müstacelen bir karar ittihazını icap eylediği halde davayı hadise davayı asliyeden evvel fasl olunur.

Madde 42 — İdari davalar hakkında lahik olan hükümler aleyhine usulü muhakemei hukukiye kanununa tevfikân itirazülgayır davaları ikame olunabilir.

Vicahen ita edilen veya giyaben lahik olupta itirazi alel hüküm müddeti mürur etmiş olan hükümler hakkında espa-

.....

bı atiyeden dolayı bir defaya mahsus olarak iadei muhakeme talep olunabilir.

Evvelâ: İdare, dava hakkında hüküm verildikten sonra tarafeynin zat ve sıfatları tebeddül ve tagayyür etmediği ve iddiaları eski davalardan ibaret bulunduğu, velhasıl hükmü sabıka mugayir müceddeden bir karar suduruna kanunen sebep olabilecek bir madde zuhur etmediği halde anın hilâfına hüküm ve karar verilmesi.

Saniyen: davanın esnayı ruiyetinde hasım tarafından zuhur etmiş ve hükmü karara tesiri olmuş bir hilenin vuku bulması.

Salisen: Hüküm ve karara esas ittihaz edilmiş elan evrak ve senedatın badelhüküm sahte olduğu ikrar ve ispat edilmiş olması.

Rabian: hükme medar olup hasım tarafından ketmolunmuş veya ettirilmiş bazı evrak ve senedatın badelhüküm ibraz olunması.

Hamisen: daavi dairesile heyeti aleniyeinin sureti teşekküllü ve usulü tetkik ve muhakemesi ve nisapi müzakeresi hakkında işbu kanunun 11, 13, 29, 30, 31, 33, 35 maddelerinde muharrer ahkâma riayet edilmemesi.

İadei muhakeme müddeti 30 gündür. Bu müddet hasının hilesinin ve evrakı senedatın sahteliğinin tahakkuk eylediği ve evrakı mektumenin ele geçirildiği günden ve espabı saire için hükm vicahi ise tarihi tebliğinden, gıyabi ise itiraz alel hüküm müddetinin hitamından itibaren ceryan eder.

Madde 43 — Esnayı mühakemede veya badelhüküm efraddan olan tarafın vefatı ve yahut zat ve sıfatça tebedülü halinde usulü muhakemei hukukiye kanunu ahkâmı ceryan eder.

Madde 44 — İdari davalar hakkında lahık olan hükmün espabı mucibeyi muhtevi bulunması lâzımdır.

Madde 45 — Şûrayı Devletçe temyizen tetkik olunacak mükarreratta espabı nakziye.

Evvelâ: İşe vazife ve salâhiyet haricinde bakılmış olmak

Saniyen : Kanun ve nizama muhalif karar verilmiş olmak .

Salisen: Usulü mevzuaya riayet edilmemiş olmaktan ibarettir.

Madde 46 — Şûrayı Devlete dava ikame olunması ve Şûrayı Devletin hükümlerine karşı turuku muayyenei kanuniyeye müracaat edilmesi icrayı tehir etmez. Ancak daavi dairesinde yahut: heyeti aleniyece icraya karar verilebilir. Fakat kavanini mahsusanın tehir ve ademitehir icraya mütaalik ahkâmı mahfuzdur.

Madde 47 — Daavi heyeti aleniyesinde sükûm ve inzibati muhil ahval ve harekât vukuunda usulü muhakemei hukukiye kanununun 38 inci ve 29 uncu ve 40 inci maddeleri mucibince muamele olunur.

Madde 48 — İdari davalar hakkında Şûrayı Devletten sadır olan hükümler hiç bir makamın tasdikine mühtaç olmaksızın lâzümülînfaz olup icra dairelerince alelusul tenkit olunur.

İdarî kazalar
Avrupa Devletleri kanunlarının
mukayesesi

Tefrik kuva nazariyesinin esaslaşması devletlere idare sahasile adliye sahasının tefriki luzum ve ihtiyacını his ettirmiştir.

Halbuki evvelce adliye hakimleri idare salâhiyetine tecavüz ettikleri gibi idare edenleride adliye otoritesine tecavüz etmekte idiler. Fakat ekseriyetle bu tecavüz idare tarafından vaki idi. Ve ihtilâfı mucip olan mesail benzeyiş itibarile mahkemesi hangi otoritenin salâhiyeti dahilinde görülür ise o mahkeme tarafından rüyet edilmekte idi.

Şuhalde menafii umumiyye veya hidematı ammeye müteallik mesailin idare mahkemeleri tarafından rüyeti için bu mahakimin tesis ve ihdası hiç şüphesiz bir terakkidir.

Fakat her memleket bu meseleyi bu suretle ve bu şekilde telakki etmemişlerdir.

İngiltere eski teamüllerini katiyen değiştirmemiştir. Diğer memleketlere gelince bunlar İdarî kaza hakkında bazı yenilikler yapmışlardır, içlerinden bazıları salâhiyetin tevzi ve taksiminde bazı esaslar vazetmişlerdir. Bazıları ise daha ziyade teşkilâtı ileri götürmüşlerdir. Netekim Fransada bu hakimler Reiscumhur tarafından tayin edilir. Velâyenazil değildirler. Prusyada idari kaza hakimleri lâyenazilde olanları ekseriyettedir. Fakat müntahip bir heyet tarafından vazî

.....

fede kendisine yardım edilmektedir. Belçikada ise münthaep hakim unsuru ekseriyettedir.

Şimdi muhtelif devletlerde cari İdarî mahkemeler sisteminden muhtasar bir surette bahsedelim.

Almanya : İdarî ihtilâflar asıl idareden ayrılalı pek çok zaman geçmemiştir. Birinci idare mahkemesi Almanyada 1864 senesinde ihdas olunmuştur.

Fakat bu mahkemenin salâhiyeti bugünkü idare mahkemeleri salâhiyetinden büsbütün başka idi. Ancak 1875 senesindeki kanun ancak bugünkü esasat ve telakkiye yaklaşmaktadır.

Almanyada kazayı idarinin iki derecesi vardırki ikinci derece kaza mesele ve hadiseye göre temyiz vazifesini görmektedir.

Mesail ve ihtilâfatı idariyi birinci derecede rüyet eden arondisman komisyondur. Bu komisyon arondisman halkından olmak üzere altı azadan mürekkeptir. Kaymakam riyaset eder. Bu azalar kanunşinası olmayabilirler. Yalnız memur olmamaları esastır. Bu azalar bir nevi jüri vazifesini ifa ederler. Salâhiyetleri ise muavenet ve imdat mesaili, yollar ve yol zabıtası, kurutma ve sulama mesaili, nahiye müdürünün sanayi zabitesi hakkındaki kararlarına itiraz edenlerin itirazlarını tetkik eder. Yangın itfası ve sair mesailin hal ve rüyeti ile meşgulidi. Elyevm bu idare mahkemeleri mevcuttur. Yalnız diğer İdarî bir mahkemede komisyonun bu kararları istinafa tabidir, istinaf her vilâyette mevcut istinaf mahkemei idaresine gider. Bu mahkemeler vilâyet idare heyetinden müteşekkil olan mahkemelere müşabihirler. Bu mahkemenin azalarından ikisi kaydı hayat şartile kıral tarafından tayin edilir.

.....

Biri hakimlik yani reislik vezifesini ifa eder. Diğeri reis bulunmadığı taktirde reise vekâlet eder. Bu iki azadan başka kiral yine bu iki azaya iki vekil tayin eder. Bu iki aza mafevk memurlardan veya hakimlerden intihap edilir. Bu iki aza vazifei asliyelerini muhafaza ederler, ve lüzum görüldüğü taktirde muhakemeye iştirak ederler. Mahkemenin diğeri üç azası vilâyet halkı tarafından intihap edilirler. Tabii ayrıca üç namzet aza da intihap olunur.

İntihabat üç sene için yapılır. Karar ittihaz edebilmek için üç aza kâfidir. Fakat bu üç azanın ikisi mansup olan azalardan olmalıdır. Mûntahap iki aza bulunması ittihazı karar için kâfi değildir. Bu mahkemenin daaviî idare divanı âlisi vardır.

Divan bir reis, reisi saniler ve miktarı kâfi azadan tereküp eder. Bu azaların nısfı hakim olmak için ve nısfı diğeri de idarenin yüksek makamları için hazırlanırlar. Lâyenazil olmak üzere meclisi nuzzar kararile ve kiralın tensibi ile tayin edilirler.

Karar ittihaz edilebilmek için muhakkak beş azanın bulunması şarttır.

İdarî mahkemelerden tevdi edilen mesail için divan ikinci derece mahkeme vaziyetindedir. Ve istinaf mahkemelerinde rüyet edilmiş olan mesail için temyiz mahkemesi vaziyetindedir. Salâhiyet ve vazife meselesi hemen hemen Fransa idare mahkemelerinin salâhiyet vazifelerinin aynıdır. Hukuku hususiye mesaili «hukuku medeniye, ticaret ve ceza» mahakimi adliye ve Devlet ile eşhas arasındaki menafiî umumiyeye ve hidematı ammeye mütaallik mesail mahakimi idareye aittir

Avusturya : 1867 kanunu esasısı idare mahkemei aliyyesi ihdasını derpiş etmesine rağmen bu mahkeme ancak 1876 tarihinde tesis edilmiştir. Bu mahkemei âliyyenin azasının nısfı hukukşınastır. Bu mahkemei temyiz vazifesini ifa etmektedir. Birinci ve ikinci derecede karar ittihaz etmek memurların veyahut ta idare komitelerinin salâhiyetleri cümilesindendir. Mahkemei âliyye ancak temyiz mahkemesi sıfatile kararları nakzetmekle mükellef idi.

Badelnakız kararlar bunları ittihaz eden memur veya komitelere iade edilmektedir. Şuhalde mahkemei âliyyenin vazifesi vazifei muayyenei kanuniyesine tecavüz eden makamlar aleyhine ve şahsen mutazarrır olanlar tarafından kararlar aleyhine vaki olan şikâyatı tetkik etmektir. Mahkemei âliyye muhakeme etmez yalnız meselenin ne şekilde halledilmesi lâzım geldiğini kuvvei icraiyyeye işaret eder. Esasen mahkemei âliyyenin kararlarının infazı kuvvei icraiyyeye aittir.

İngiltere:: Diğer devletlerdeki daavii idareye prinsibi telakkisine İngilterede ihtiyaçsızlıktan dolayı tesadüf edilmemekte idi. Mevcut olan mahkemeler asırlardan beri adli mahkeme şeklindedir. Adliye otoritesi hakimi aynı zamanda idare mahkemesi ihtiyacını tatmin etmektedir. Zira kiralın tevzii adalette (adli ve idari mesailde) mümessili olan hakim saltai ammenin vaziyetidir. Diğer devletlerde idare eden bazen müstesna ahvalde hakim sıfatını iktisap edebilir. Fakat İngilterede hakim ekseriya idare etmek sıfat ve salâhiyetini haizdir.

Görülen ihtiyaç üzerine İngilterede de diğer Devletlerde olduğu gibi muayyen mesaili ruyet ve halletmek üzere bazı idarelerin ihdas ve tesisine lüzum görülmüştür. Ve kanun bu

mesaile karşı vaki olacak itirazat ve şikâyeti tetkik ve rüyet salâhiyetini haiz idareler ihdas edilmiştir. Netekim askerî ve bahrî «Amirallik Divanı umuru bahriye ve sıhhati umumîye mesaili.

Bu tesis edilen hususî müessesat kanunların kendilerine vermiş olduğu salâhiyet dairesinde tevdi edilen mesail hakkında tefsir etmek, karar vermek ve muhakeme etmek salâhiyetini haizdir.

Kanun ile muayyen müessesata tevdi edilmiş olan mesaili gayri muayyenenin birinci derecede istinafa tabi olmak kaydile idare hakimi İngilterede sulh hakimidir.

Sulh hakiminin verdiği kararların istinafi ekseriyetle mahakimi adliye istinaf dairelerinde rüyet olunur. Kararların Hükümet merkezide istinaf edilmesi pek enderdir (Hükümeti merkezide istinaf edilmesi pek enderdir deniyor, zira İngilterede idare mahkemesi mevcut değildir).

Yollar ve intihabat mesailinden tehdâdüs eden ihtilâfatki diğer devletlerde ekseriyetle Vilâyet idare heyetlerinin salâhiyetleri dahilindedir.

İngilterede bu ihtilâfatın halli sulh hakiminin salâhiyetleri meyanındadır. Yalnız bu sulh hakimleri nahiye'nin hesabâtı ile meşgul olamazlar.

Vergiler . mesailinde nahiye halkından müteşekkil komisyonlar tarh ve tevzi keyfiyetini kontrol ve şikâyatı rüyet ve hallederler.

Şimendüferler ihtilâfatını rüyet etmek üzere hususî komiserler tayin edilmiştir ki bu komiserler bir İdarî mahkeme vaziyetindedirler. İngiltere hakkında muhtasar olarak söylenebilecek başka bir şey yoktur.

Belçika : Bazılarının telâkkilerine göre Belçikada İdarî mahkemeler tesüs etmemiştir. Halbuki vilâyetler heyeti mebusesi diğer devletlerdeki vilâyet idare heyetlerinin İdarî davalar hususunda haiz oldukları salâhiyetleri haizdirler.

Yalnız bunların azaları Fransada olduğu gibi Reiscumhur tarafından tayin edilmiş lâyenazil memurlar olacaklarına ve yahut Prusyada olduğu gibi nısfı lâyenazil memur ve nısfıda müntahap olacaklarına dört sene için intihap edilmişlerdir.

Bahusus heyeti meb'use İdarî davalar mesailinde valinin riyaseti altında içtima ederler.

İdarî davaları rüyet eden Belçika heyeti meb'usesi bu şerait altında teşekkül edip nahiyelerin mâli mesailini, intihabat mesailini, yollar mesailini tetkik ve rüyet ederler. Fransa hukuk ammesi gibi Belçika kanunu esasiside menafîi umumiye ve hidematı amme ile menafîi hususîyeyi tefrik etmektedir.

Fakat yalnız menafîi umumiye ve hidematı ammenin rüyeti hükümet tarafından tayin edilmiş memurlara tevdi edilecek yerde vatandaşları tarafından müntahap ve memur olan ellere tevdi etmiştir.

Bunlara memur denilmesinin sebebi heyeti mebusanın maaş almalarından ileri gelmektedir.

İtalya : 1865 tarihen İtalya hukuku medeniye ve siyasiyeye müteallik olan bilcümle ceraim hakkında ittihazı karar etmeğe mahakimi umumiyeği vazifedar kılmıştır.

Hatta bu ceraimile Devlet idarei umumiyesi alâkadar bulunsa bile yine bu hususta karar vermek salâhiyeti mahakimi umumîyenindir.

.....

Diğer bilumum mesail hakkında ittihazı karar salâhiyeti idare otoritesinindir. Esasen idari davalar için bu mahkemei aliyyenin mevcut olmasına rağmen böyle bir kanunun bulunmasında bazı tereddütleri mucip olmaktadır.

İbrahim Âli
Mülkiye Mektebi Hukuku İdare Hocası

Hamiş :

Bu kısım « JEAN APPLETON » un ihtilafı İdarî isimli eserinden ve « LOUIS ROLLAND » ın hukuku İdarîsinin kazai İdarî bahsinden ve « A. PICHAT ın hukuku İdarîsinin idare mahkemeleri faslından alınarak tercüme edilmiştir.

Bulgaristan'da Umumî

Tahrir Sistemi

— Geçen nüshadan mabat —

1926 senesi Tahrir Varakalarının

Tahrir ve İmlâsı hakkında

Sarahat

Mübaşeret

78 (Hükümet gazetesinin 8 Mayıs 1926 tarihli ve 28 numaralı nüshasında ilân edilen 11 Kânunuevel 1925 tarih 21 inci meclisi millî celsei adiyesinde kabul ve 27 Nisan 1926 tarih 299 numaralı irade ile musaddak kanuna tevfikân, bilumum ahalinin, müsakkafatın, hayvanatı ehliye ve kuşların, arı kovanlarının, araba ve sair vesaiti nakliyenin, ziraî mülkiyet, küçük ve büyük, sanayi, tüccarî müessesatın tahrir umumileri icrai edilecektir.

Bu hususta toplanacak malûmat cinsleri berveçhi ati tahrir (Sayım) kâğıtları üzerinde toplanır ve yazılır.

-
- 1 — Şahıs varakası (numune A).
  - 2 — Osmanlı varakası (nümune B) tahrir aile zarf ile birlikte (nümune V).
  - 3 — Müttehit aileler varakası (nümune D).
  - 4 — Müsakkafat varakası (nümune D).
  - 3 — Hayvanatı ehliye ve kümes hayvanatı, arı, kovanları ve vesaiti nakliye varakası (nümune Y).
  - 6 — Mülkiyet ziraiye varakası (nümune J).
  - 7 — Sanatkârlar, fabrikacılar, tüccarlar ve aile imalâtı varakaları (nümune Z).

Bunlara lüzumu olan sual ve cevaplar hakkında her varakanın tafsilâtı üzerinde mevcuttur. Bu hususta icab eden sarahat ve ihtaratı irae etmektedir.

Umumî tefrik ve tayin

Aile nedir ?

Alelaide aileler

79 — Bir hane derununda yaşayıp ta birlikte yemek yenen umumî olarak müstereken hayat süren bir veya bir kaç eşhasa bir aile tesmiye olunur. Bu eşhas kendi ailesi efradı olabilir. (Akraba, tallûkat) ve fakat aralarında yabancı kimseler dahi olabilir. Bunda beis yoktur. Birlikte yaşıyorlar mı

ve birlikte besleniyorlar mı yani umumun aşu bir arada pişiyor mu bunlar aileyi tevlit ederler.

Böyle, hizmetkârlar, kalfalar, çıraklar, ameleler, pansiyonerler, ve diğler her kimse efendilerinin, ustalarının veyahut sahiplerinin hanesinde yaşar ve birlikte yerlerse o ailenin efradından addedilirler, lâkin böyle bir kimse velev ki bir ayni hanede efendisile yaşayıp ta onların sofrasına oturmaz, onlar başka aile addedilirler, iki arkadaş iki şerik, bunlar bir mekânda, yaşayıp ta yemeklerini de bir arada pişirip birlikte yerlerse bunlar da bir ailedir. Nihayetülemir bir münferit şahıs sadece kendisi için yaşar veyahut o kimse derununda aile bulunan bir hanede dahi olsa onlar nezdinde yemek yemezse bu kimse başlı başına bir ailedir.

Bir mesken derununda birlikte yaşayış, ve bir arada evin ihtiyacatı görülmeklik, yani müşterek ve umumî taayyüş aileyi tefrik için başlıca alâmettir.

Bu görüşe nazaran meselâ bir kaç amele, yevmiyeci, dülgerler vesair ve bunlar bir mesken derununda birlikte yaşayıp ta herkes kendi hesabına yer, velev ki bunlar bir umumî sofraya otururlar, bunların bir aile olduğuna hüküm edilmez. Bazı köylerde buna da tesadüf edilir ki. Bir ırgat, veya hizmetkâr efendisi nezdinde beslenir. Lâkin muntazaman gidip ayni köyde veya yakın köydeki eleveyni veya efradı ailesi nezdinde geceler, bu gibi tesadüfte bu kimse kendi ebeveyni veya ailesi efradındandır.

80 — Aileyi familya ile karıştırmak doğru değildir. Bunlar birbirinden ayrılmalıdırlar. Bu ayni familyanın efradı velevki bir hane derununda yaşamakta olsun, hane hayatını

.....

müştereken yaşıyorsa ve taayüşleri ayrı ise bir aile addedilemezler. Bilâkis iki veya daha fazla ayrı familyalar ve hatta aralarında hiç bir kurbiyeti olmayan bir kaç ayrı eşhas bir arada yaşar ve birlikte yerlerse bir aile addedilirler.

81 — Ailenin reisi alelade baba veyahut ailenin temini maişet ve idare gailisini üzerine alandır. Onlar diğer efradı aile üzerinde hâkim ve sahibi nüfuzdurlar.

O kimseler ki yalnız münferit bir halde yaşayıp lokantada yerler içerler onlar tek nüfus birer ailedirler. Otellerde bulunan yolcular ayrı aile addedilemezler. Onlar misafir sayılırlar, otelin aile varakasına, her biri birer ayrı şahıs varakası imlâ edip verirler.

Müttehit aileler

82 — İşbu tahrir görünüşüne nazaren her askerî bölük veya buna mümasil (Jandarma) askerî takım, her mesai gurup efradı, veya buna mümasil kısım, her hükümet veya hususî pansiyon, (tedrisi veya terviyevî müessesat maiyetinde). Her hapisane, her manastır, her Darüleytam, ve Darülâcizeler, malûline mahsus müessesat ve her sanatoryum veya hut gayrı kabili tedavi hastalar daireleri ayrı ayrı aileden madutturlar.

İşbu izahat üzerine ailenin ne olduğuna vakif bulunacak olan tahrir memuru bir hanede mütemekkin insanlar arasında kaç aile bulunduğunu onlara soracağı sualler üzerine alacağı malûmattan derhal anlayacaktır. Ve hatta bu ailelerin efradı adedini ve aile reisi meydana çıkaracaktır.

İkametgâh

Adi (daimî) ikametgâh nedir?

83 — Bir şahsın adi veya daimî ikametgâhı, o kimsenin adet üzere bir hanesinin bulunduğu bir veya ailesinin toplanma merkezi yani o mahal (köy veya kasaba) ki o alelade yalnız veya ailesile orada yaşar.

Her ailenin ikametgâhının tefrik ve tayininde dikkat edilecek noktalar berveçhi atidir.

Kendi familyasından ayrı, bir hangi müttehit aileler dairelerinde bulunan şahsın ikâmetgâhı

84 — Kendi baba ocağını veya ebeveyn hanesini veya ailesi efradını muayyen bir zaman için veya daimî terkederek diğer bir mahalde ikamete karar vermiş muhtelif eşhas vardır şöyle ki:

A. — Askerî kıslada gönüllü askerler :

B. — Mecburî mesai vezifesi erbabı :

V. — Hükümet veya hususî pansiyon, mekâtibi ruhaniye, medrese, kolej, âma ve dilsizlere mahsus pratik mekâtip talebeleri:

Kef.—Merkez, vilâyet veya Polis mahpushanelerindeki hapiseler ve mevkufine, (serseri, sarhoş ve gülhanbeyi gibi muvakkaten mevkuf bulunanlar değil).

D. —Manastırlarda yaşayan târiki dünya rûhpan ve hizmetçileri.

Y. —Yetimler, âcizler, bokesler ve ilâ gibi mahsus Eytamhane ve Darülacizelerde bulunanlar.

U. —Malûleyne mahsus müesseseye yerleştirilmiş olanlar.

Z. —Sanatoryom vesair hastanelerdeki gayrı kabili tedavi hastalar.

Bu gibi eşhasın adi (daimî) ikametgâhları mezkûr müessesatın (kışla, sanatoryom, manastır, ve ilâ) bulunduğu mahaldir (köy veya kasaba). Binaenaleyh bu gibi eşhas müttehit aile tesmiye ettiğimizler meyanında tatad edilirler. Balâda beyan edildiği veçhile her askerî alay, veya bundan bir kısım, ve mesai erbabı, vesaire gibi.

Buna binaen bu gibi eşhas bulunduğu bu husus daire veya makamâtı tamamen terk etmeyinceye kadar onların aileleri kendilerini efradı ailesinden addedemezler.

**Familyası nezdinden ayrılarak başka bir
mahalde (köy veya kasaba) tahsile
veya çalışmak üzere bulunan
şahsın ikametgâhı**

85 — Her hangi bir ailenin efradından biri ebeveynini terkederek kıralık dahilinde başka bir kasabada memur,

muallim, tüccar, sanatkâr, zabıt, hizmetkâr, (erkek veya kadın ve ilâh bulunursa ailesi efradından madut değildir. Bu esasata müsteniden hatta, veya tahsilde bulunan (Bulgaristan dahilinde veya memleket haricinde dahi olsa), ailesi nezdinde olmadığı için aileleri bunları efradından madut bilmesi doğru değildir. Bu gibi eşhas ailelerinden tecerrüt etmiş addedilip bunlar ya tahsilde bulundukları mahal müessesesi dahilinde veyahut memur, zabıt, tüccar, müstahdemin, amele gibi bulundukları mahaller daimî ikametgâhlarıdır.

Mahallî ikametleri gayri muayyen eşhas

86— Ne Bulgaristan dahilinde ve ne de haricinde mahallî ikametleri olmayan, eşhas, tahrir esnasında hangi sakinler meyanında bulunurlarsa oranın ahalisinden addediliyorlar.

Ailesi nezdini muvakkaten terketmiş olan eşhas

87 — Her kim kısa bir zaman (muvakkat) için adı (daimî) ikametgâhını bırakıp her hangi bir sebepten başka köy veya kasabaya veya başka memlekete, oralarda temekkün etmek fikrinde olmadığı halde, gitmiş ise bunlar ailesi nezdinde muvakkaten namevcut olarak addedilirler.

Bu ahvale göre :

A — Ticaretle, kazanç peşinde, tedavi için, tahsil için,

(Bulgaristan haricinde) veya her hangi sebeple hanesinden çıkmış olanlar :

B - Bahçıvan, amele, ustalar, (inşaat) ve yollarda çalışanlar ve ilâh gibi muvakkaten işlemek maksadile gerek dahilde ve gerek hariçte (Romanya, Çekoslavakya, Macaristan, Türkiye, Rusya, Amerika ilâh) gibi gidip te bazı devirde yine ailesi nezdine avdet edenler.

V - Serseri, yankesici, sarhoş gibi muvakkaten polis karakolunda mevkuf bulunanlar:

Kef - Umumî veya hususî klinik, hastane, tedavi yurdu gibi mahalde muvakkaten tahtı tedavide bulunanlar (gayrı kabili tedavi hastalar müstesna),

D - İkametgâhları Bulgaristanda olan umum Bulgar tebaası ve umum ecnebiden esnayı tahrirde mevcut olmayanlar

İşbu eşhastan her biri ailelerinin yaşamakta bulunduğu mahalde kendilerinin de ikametgâhları bulunduğu hakkını muhafaza ederler, ve onlar muvakkaten ailelerinden ayrılmış ve bir kısa, ve muayyen zamanda hanesine avdet edecek gibi ad ve telâkki edilir. Ve filhakika onlar ailelerini tamamen terk ile bir başka aile teşkil etmiş olmadıklarından esnayı tahrirde bunlar muvakkaten ailesi nezdini terk etmiş gibi kaydedilirler. Onlar hakkında aileleri diğer malûmattan mada aile varakasında mülâhazat kısmındaki malûmatı da verirler.

88 — Kışla, pansiyon, manastır, gibi idare ve müessesatından aynı suretle muvakkaten ayrılan eşhas hakkında da böyle amel edilir.

Şöyle ki •

A - Mezun veya komandra, (vazife ile başka mahalle gönderilmiş) bulunan alayından almış olan asker veya me-

.....

saii erbabı, (alayın karakolunda veya sair nöbetinde bulunan askerî değil) olup tahrir gecesi kışlasında olmayanlar:

B - Daimî ikametgâhlarını (köy veya kasaba ve şehirde ki mektebi) terketmiş ve mezun olarak ebeveyn veya akrabası nezdine giden erbabı tahsil :

V - Bulunduğu manastırı terkile gerek dahile ve gerekse memleket haricine gitmiş olan ruhanî veya ruhbandan eşhas:

89 — Balâdaki fıkralarda kendilerinden bahsedilen işbu eşhas müttehit aile varakasına (numune kef) veya icare göre (B numune) aile varakasına kaydedilirler. Varakanın 2 inci kısmında bunların esnayı tahrirde nerede ve ne zamandan beri bulunduğu işaret edilmelidir.

Bir aile nezdinde hangi

eşhas misafir ?

Yolcu gibi muvakkat uğramış

addedilecekler

90 — Bir vazife ile ve başka bir sebepten naşı bir şahıs muayyen ve kısa bir zaman için kendi ikametgâhı olan köy ve kasabasını terk ile esnayı tahrirde başka bir aile nezdinde veya otel veya handa bulunup kendi hanesinde bulunmazsa, işbu şahıs mezkûr yabancı ailede muvakkat yolcu veya misafir sayılırlar.

Berveçhi ati muvakkaten uğramış veya misafir gibi tahrir edilirler.

A - Bir hususî hane veya otelin yolcuları, (daima otelde veya mefruş bir odada daima ikamet edenler müstesna).

B - Mezuniyet veya komanda suretile kendi hanelerinde tahrir e müsadif gece bulunan askerler.

V - Başka bir şehir veya kasabada tahsilde bulunan talebe, pansiyoner gibi eşhasın tatil münasebetile esnayı tahrirde ebeveyn, Akriba veya velileri nezdinde bulunması.

K - Her umumî ve hususî sıhhat yurtlarından tahtı tedavide bulunan umum hastalar, (gayrı kabili tedavi hastalar müstesna).

D - Çapkın ve serseri veya sarhoşluk hasebile tahrir gecesı Polis karakolundan veya muvakkat tevkifanede geceliyen eşhas:

Y - Her hangi bir inşaat için daimî ikametgâhlarından ayrılmış ve tahrir gecesı onu ikametgâhından ayrı bulmuş eşhas :

Ü - Manastırdaki aileler, işbu eşhasın cümlesi esnayı tahrirde bulundukları aile varakasının 3 üncü kısmına misafir olarak kaydedilirler. Ancak onların daimî ikametgâhları neresi ise beyan ve işaret edilir.

Burada şunu da ilâve edelim ki ikametgâhı haricinde başka şehir veya kasabada bulunup tahrir gecesini orada geçiren tahrir memuru mezkûr geceyi geçirdiği hanenin misafiri olarak kaydedilir.

Onun ailesi ise kendisinin muvakkaten meyanelerinde gayrı mevcut olarak gösterilir.

Hangi mülkiyet ziraâdir?

Ziraâ mülkiyetin envai

91 — Ziraâ mülkiyet ona derler ki arz üzerinde büyük veya küçük mikyasta mahdud bir muhite münhasır olan faaliyetin neticesinde mezkûr sahanın bereketlerinden semeratından müstefit olur. Daha açık tabirle arazi ile münasebeti olan mülkiyet ziraâdir.

Şöyle ki :

A - Umum köylerde veya kısmen kasabalarda ailesi efradile veya amele ile kendi arazisi ve icar ile arazi işleyen umum çiftçiler :

B - Mahdud bir sahai arazide aynı bir idare tahtında Şirket halinde dahi olsa hayvanat veya sair vesaiti ziraat ile işletüp bereketleri ve mahsulâtı bir yere teraküm eden hükümet, Vilâyet, Kaza veya Kooperatif ve saire ortaklıkları :

V - Her Hükümet, kaza veya hususî ormanlar mülkiyeti:

K - Her bahçıvanlık (sebze bostanları, ve buna mümasil meyve bostanları), mülkiyeti, bir kimseye ait hususu mudur, bakılmaz, ancak umumî (Demir baş) vesait ile ve bir hesap dahilinde ve bir idare tahtında olan mülkiyetler ki bunlar beledi, askerî veya hususî olabilirler.

D - Göl gibi kapalı sularda balık saydı mülkiyeti, ki açık denizdeki balık avcılığı buna dair değildir.

Y - Ziraate bağı bütün hayvanat, (hayvancılık) mülkiyeti.

Ü - Hukukî idaresi mevzuu bahis olmaksızın, umum bağcılık (üzüm) mülkiyeti.

Ziraati umumiye mülkiyeti

93 — Bilâkis bu mülkiyette ziraatten bilhassa ziraî şubelerden biri ile iştilal olunur. Meselâ: bilhassa bağcılık, tütün istihsalâtı, veya yalnız pirinç istihsalâtı, veya arıcılık ve yalnız dutçuluk, (koza), buna ziraati hususiye mülkiyeti tabir edilir.

Hangi mülkiyet ziraî değildir ?

Sanayi ve imalât ve ticaret müessesatı

94 — Muhitteki umum mülkiyetlerin, ziraî ve gayrı ziraî olarak iki kısma ayırmamız muvafıktır.

Arazı ile alâkadar olmayan, alâkası olsa da sureti faaliyet ve istimalinde toprağın bereketini idrak ile neticelenmeyen temlikler, gayrı ziraidirler.

Umumiyet itibarile bu gibi mülkiyetler bir müessese halinde olurlar, bazen onun idare ve muhafazası hususunda az veya çok diğer şubata ayrılırlar. Bilûmum sanayi, imalât ve ticaret müessesatı, faaliyet mülkiyeleri ve neticeleri itibarile atideki şubattan birine dahil olurlar.

1 - Sanayi, imalât, (kendi hanelerinin ya kendi hesabına veya bir fabrika hesabına çalışanlar dahildir. Sanayii beytiye) ve ticaret.

2 - Madencilik, taş, somaki, vesair ocaklar ve tuz madenleri.

3 - İnşaatçılık: inşaat şirketleri, mimari, mühendislik, ve arz mesahası büroları, ebniye müteahhit ve ustaları, ebniye boyacılıkları hep dahildirler.

4 - Her hangi su isale ve elektrik tesisatı.

5 - Banka, tasarruf sandığı, ikraz ve istikraz ve sair buna mümasil müessesat, mehami yurtları.

6 - Sigorta kumpanyaları, sigorta ajantlıkları, hastalık veya ölüm kazaları, eshabı sanayi birleşmeleri arasındaki kaza ve işsiz kalma sandıkları dahildir.

7 — Transit işleri, sevkiyat, nakliyat yolcu ve pasaport büroları, gümrük komisyoncuları.

8 — Oteller, Meyhaneler, lokantalar, pansiyonlar.

9 — Hastaneler, hamamlar, laboratuvar, ve bunun mümasilleri.

10 — Tiyatrolar, Operalar, sinamalar.

11 — Gazetecilik, müelliflik.

12 — Açık deniz balık avcılığı, Avcılık.

13 — Arıcılık, kozacılık, hayvancılık, sütçülük, ve ziraatle alâkası olmayan, daha buna mümasil istihsalât.

95 — Gayri ziraî mülkiyetin tahririnde herkes kendi hususî işgalâtını ayrı ayrı varakai mahsusuna kaydeder o ve-

zaifin umumî, hususî, hükümet ve Kooperatif veya şirket vezaifi olup olmadığını nazarı itibare alınmaz.

Sanayi ve imalâta istimal edilen başlıca iptidaî mevad ki bu ya arzın derununda veya üzerindeki servetten veya denizin suyundan istihsal edilmiştir.

İşbu iki nevi mülkiyetler mütenevvi ve farklıdır.

Tahririn icabettirdiği görünüşe nazaran bu farkın hiç ehemmiyet ve manası yoktur. Lâzım olan müessese ve mülkiyet ne olursa olsun o sayılmış (Tahrir) bulunsun maksat budur.

Sanayii bey tiye

96 — Sanayii beytiyeden şu anlaşılıyor ki her hangi bir iş evde işlenerek bundan hasıl olan mamulât (Pazara) satılığa çıkarılır, işbu mamulâtın hazır veya ısmarlama olduğunu tedkika hacet yoktur. Ve yine böyle, işbu mamulât kendi veya başkası hesabına mı ve bunların hanede yalnız efradı aile mi yoksa yevmiye ile tutulmuş amele istihdam ediyorlar mı, demirbaşın kendilerine ait veya bir kısmının kendilerine ait olduğunu tahkika hacet yoktur.

Bilinmesi mühim olan ancak bir nokta var ki evde bir mülkiyet faaliyeti teşkilâtı var mıdır. Bunun bütün sene veyahut bazı mevsim devam etmesinin ehemmiyeti yoktur.

Eğer varsa orası bir imalâthane şeklini alır, ve (Z nümune) mülkiyet varakalarında imlâları icab eder.

97 — Bu veçhile köy veya kasabada mevcut umum sanayihane ve imalâthaneler, ve sanayii beytiye tahrir edilmiş olacaktır.

Bunlar meyanına bir çok kadınları bir haneye toplayarak kilim, aba, ve saire nesçeden kadınlar müessesatı da dahil olacaktır. Gerek kendinin ve gerek diğerinin ve gerekse ısmarlama olsun kezaik, Troyan kazasında olduğu veçhile kendi hanesi derununda terzilik, dericilik, kunduracılık, kalpakçılık ve şapkacılık ederek mamulatlarını Bulgaristan dahilindeki pazarlarda dolaştıran imalâtçı aile efradı burada dahildir.

Tüccarî müessesat

98 — Tüccarî olarak sayılacak o müessesat ki onlar yalnız mülkiyetler fevaidinin taksimine yardım edenlerdir. Müessesat sanayi ve imalâtın aksinedir, imal ve istihsalde iştirakleri yoktur. Onlar yalnız insanı hayattaki ihtiyacatı zaruriyesi olan mevadi tamim ve hizmeti temin ve teshil ederler.

Buna nazaran muhtelif malı alıp satan müessese tüccarîdir. Mesleâ, manifotra, hırdavat, yenilen hububat vesaire tütün, canlı hayvan, (pazarlarda hayvan alıp satan cambazlar olup hayvanı alıp ta ete teptil eden kasaplar değil) şarap, ve ilâ: buna umum komisyoncular, sevkiyat, ve mütevassıtlar büroları da dahil olur.

99 — Bilûmum eczayı tıbbiye ve buna mümasil tüccaran kendi ve başkasının hesabına çalışmış olsun beis yoktur. Tahriri lâzimedendir. İşbu müessesat büyük küçük, münfe-

rit veya müşterek birer (Z numune) tahrir varakası imlâ ederler.

**Mülkiyet varakasını kimler
imlâ etmezler?**

100 — (Z numune) Varakai tahririyesini, ameleler, çamaşırcılar, ırgatlar, (hizmetçi) yevmiyeciler ve buna mümasil başkalarının hanelerine giderek yevmiye ile çalışanlar, imlâ etmezler.

Mülkiyet varakasını bunlarda imlâ etmezler.

- 1 — Kesimle tutulmuş ameleler :
- 2 — Hükümet veya beledî müntehip vazifedaranı, ve hususî bir müessese nezdinde (sanayi, tüccarî, banka ilâ).
- 3 — Serbest meslek eshabı, avukatlar, doktorlar, gazeteciler ve ilâh:

Tahrirde istimal edilen varakalar

**A. Ahaliye mahsus
şahıs varakası (A. beyaz)**

101 — Esnayı tahrirde nerede bulunursa bulunsun bilâ istisna her şahıs bir şahıs tahrir varakası imlâ eder. Daimî ikametgâhını muvakkaten terk ile, Bulgaristanın mezkûr bir ma

halline veya haricine gitmiş her kimse için de bu varakadan imlâ edilir, ikinci takdirde ailesinden akrabasından veya dostlarından tahkik ile gayrı mevcut için varaka imlâ edilir. Bu suretle esnayı tahrirde daimî ikametgâhını muvakkaten terketmiş olanlar için iki varaka imlâ edilmiş olacak demektir. Bizzat o şahsın bulunduğu mahalde, ikinci ebeveyn, akraba veya evdası tarafından imlâ edilir. Bu bir şahsa ait iki varaka bilâhara İstatistik Müdüriyeti Umumiyesinde birleşirler.

Aile varakası (B-V)
(Yeşil zarfı teşkil edenler)

102— Her bir aliyülâde aile, (B nümune) varakai tahririyesinde birer tane imlâ ederler. (Bu aile zarfının zahrıdır). Aile efradı miktarı hatta bir kişiden ibaret dahi olsa kaydedilir. O ailenin umum efradı yazılır (Mevcut ve gayrı mevcut) ve hatta tesadüfi olarak tahrir gecesini mezkûr aile nezdinde geçirmiş misafir ve yolcuların da yazılacağı gibi:

103—Esnayı tahrirde geceyi polis karakolunda geçiren serseriler, sarhoşlar, çapkınlar, (yalnız misafir gibi) böyle varaka üzerine eğer başka daimî mevkuf yoksa kaydedilir. Devamlı mevkufın için (K nümune) müttehit aile varakası imlâ edilir. Nasıl ki her hangi, bir gayrı kabili tedavi hastalar sıhhat yurdunda hali tedavide bulunan bir adi hasta için de aynı muamele yapılır.

Müttehit aile varakası

Fek nümune (gök renk)

104 — (Kef nümune) tahrir varakasına (Derme) müttehit aileler yani söylendiği gibi askerî tabur veya bundan bir kısım (Jandarma), hudut askerî karakolları. Mesai grubu. Hükümet veya polis mapushaneleri, manastırlar, darüleytam ve darülacezeler, malûlhanei mahsusa, kilinik, hastane, (gayri kabili tedavi hastalar yurtları) tabur, mesai grubu, pansiyon, hapisane ve ilâh gibi) için imlâ edilir. Ve bunlar ayrıca birer (Derme) müttehit aile sayılırlar.

Böyle varakalar, adi hastanelerde de imlâ edilir. Evindeki hafif hastaların misafireten tahtı tedavide oldukları kaydedilir.

105 — Müttehhit aile (Kef) varakalarına derci icabetmeyen.

A - Zabitan (aşağı rütbeli müddeti muyyene ile müstahdem olup kısmı askerîde sayılanlar, veya daire veya idarehanede bulunanlar :

B - Mesai grubun ümerası.

V - Birlikte yaşamayıp birlikte yiyip içmeyen polis memurları.

Kef - Müdürler, reisler, kâyihalar, muallimler, bekçiler, odacılar, kapıcılar, bir sözle, umum balâda sayılan makamati: mahsusanın memurin ve müstahdemini.

Bu gibi kimselerden dairelerinde yaşamakta olanlar, (yalnız veya ailesile) makamı mezkûrda yalnız bir adı aile varakası (B numune) imlâ ederler. Aynı kasaba veya kar yede yaşayıp ta yalnız tahrir gecesi mahalli mezkûrda nöbetçi, ya bekçi olarak bulunmuş ise hanelerinde (B nümune) varakası imlâ ederler.

B. Mülkiyet ve müessesat varakaları

Mülkiyeti ziraiye varakası

(J. numune yeşil)

91, 93 üncü paragraflarda izah edildiği veçhile her bir ziraat erbabı da, büyük küçük bilâ şart bir (J nümune varakasını imlâ eder. Yani Bulgaristan dahilinde en büyük bir çiftlik ki bir idare ve bir hesaba çalışıyor, onunda bu varakadan imlâ edeceği gibi bunlar en küçük bir mülkiyete yani derununda en iptidâi vesait ile çalışan iki ihtiyar öküze ve kısmen ailesi efradının kuvvetine istinat edenlere müsavidir.

Her ormancılık, balıkçılık, bahçıvanlık (çiçek bahçeleri müstesna için de bu varakalardan imlâ ederler.

107 — Hükümet veya umumî mektepte bunların imlâsı bizzat müdiran ve rüesa tarafından icra edilir. Bunlardan şirketi hayriye olanlar bilûmum şürekânın rizasile bir şerik tarafından imlâ edilir.

Prensip, her bir ayrı mülkiyet için ayrı ve bir varaka, imlâ edilebilmesidir.

Sanayi, İmalât, Ticaret ve sanayii
beytiye varakası
Nümune (Z. sarı-kahve rengi)

108 — Her sanayi, ticaret veya istihsalât ve imalât erbabı ve sanayii beytiye, için, cins veya evsafı nazarı itibara alınmaksızın bu varakalar imlâ edilir. Bu gibilerden orada veya sair uzak mahalde müstakil şube aynı varakayı imlâ eder.

109 — Müstakim müessesat ayrı müdürü olan muhasebei tüccariyesi ayrıca tutulan, aynı mevat ve makineler kullanılan ve aynı müstahtemin ve işçiler çalışan müesseselerdir.

Müessesattan neşet eden müstakil şubatta, muhasebesi ayrı olan, (İnovaneter) demir başı ayrı, ve ayrı ameleşi olan veyahut istihsal hususunda esasen tefrik edilen, ancak diğer şubata bir merbutiyet idariye ve mülkiyesi olanlar. Bu veçhile merkezi bir mahalde olan müessesenin orda veya sair mahalde iş haneleri, fabrikaları, satış evleri, hususî, mümessillikleri varsa (orada veya diğer vilâyatta) her şube için ayrı varaka imlâ edilmesi icabeder. işte böyle, sanayi erbabı, ve tüccar veya bir şirket aynı zamanda envai muhtelif ve her ne evsaf hukukiyeyi haiz olursa olsun orda veya başka yerlerde bir takım şubata ayrılmış ise meselâ eşyayı muhtelif, nebatî yağ hane sahipleri, sebze konserveçileri her şube için (Z nümune) varakasına ayrı ayrı imlâ ederler. (Şekerleme veya pastaneler, kahvehaneler, bakkaliyeler, meşrubat satış mahalleri, et ve aş haneler, et ve kebabçılar) gibi bir mahalde bulunup bir kimse tarafından tedvir ve idare olunan yerler, müstakil ve ayrı şube addedilmezler. Bunlar için yalnız bir

.....

tane (Z nümune) varaka imlâ edilir. Eshabı san'at, veya; âmil, işğalâtının bir veya daha ziyade mülkiyeti ziraiye ile merbutiyeti varsa ayrı varaka imlâ ederler. Başlı başına çalışan, saatçi ustaları, teknik makinist, elekter ve teknik gibi erbabı san'atede ayrı ayrı varaka imlâ ederler. Seyir ve harekâta tabi sanayi için, sanayi varakai tahririyesi onun şubesi yazıhanesinde ve tahriratında hemen tasdik edilmek üzere imlâ edilir.

110—Tuğla ve kiremithaneler, bıçkışaneler, müteahhitlikler, ve ilâ gibi mevsimin, imalât ve taahhüdat eshabı hanelerinde işbu hususta beyanı mecburî olan malûmatı vererek ayrı varaka imlâ ederler.

111 — Amele grevi, veya kaza hasebile hali faaliyette olmayan sanayi müessesatı yine böyle varaka imlâ ederler bu gibi tesadüfatta faaliyet halindeki vaziyetten izahat malûmat toplanır.

(Arkası gelecek)

M. Atıf

Tapu ve Kadastro Umum Müdürü

—

II—Icraî sulta ile Adlî sultanın tefriki mebdeinin kabulü [*]

I İhtilâf encümeni

Yukarıdaki izahat ile idare mahkemelerinin hikmeti vücudünü idari ve adlî sultaların tefriki mebdei esasisine bağladım,

Kuvve idariye ile kuvvei adliyenin tefriki mebdei, hükümet kuvvetlerinin tefriki mebdei gibi hukuku ammemize Fransız inkılâbile dahil olmuştur. 16-24 Ağustos 1790 tarihli kanun, her ne suretle olursa olsun, idare heyetlerinin muamelâtını ihlâl etmeği hâkimlere, sui istimal tehdidile, men etmişti. 16 Früktdor 3 cüsene tarihli kanun her ne neviden olursa olsun İdarî davaları kabul etmeği mücazaî kanuniye ile mükerreren hükkâma men» etmektedir.

Bu ibareler bize şu noktayı ihtar ediyor ki, müteakıl olan mebdei tasdik için vazii kanun yalnız adliye mahkemelerinin teaddiyatına karşı bir takım ihtiyatî tetbirler almıştır. Bu hususiyetin bir tarihî sebebi vardır: saltanat devrinde parlâmentolar, her vasıtayî ellerinde tuttıkları cihetle,

---

* Üst tarafı İdare mecmuasının 25 inci sayısındadır.

hem İdarî ve hem adlî sahaya nüfûz etmişlerdi. Kırallığın onlara karşı yapmış olduğu mücadeleler ve taşıdıkları sui niyetin, Tûrgo tarafından yapılan İslâhat projelerine karşı, dai olduğu inhizamlar hatırlardadır. Bu mücadelelerin hatırasıdır ki 1790 ve Früktdor 3 üncü sene kanunlarını, muharrirlerine ilham etmiştir.

İdarî ve adlî sultaların tefriki mebdinden şu netice istihraç olunur ki bu iki sulta kendilerine arzolunan ve fakat salâhiyetleri dairesi dahilinde bulunmayan bilcümle ihtilâfattan keffiyet etmeğe mecburdurlar. Tarafeyn talep ve iddia etmeseler, hatta tarafeyn ademi salâhiyyetin mevcut olmadığına muvafakat etseler bile onlar resen keffiyedetmek mecburiyetindediler; zira hukuku ammeden olan salâhiyyet kaidelerinin tadili tarafeyni muhasimeyne ait değildir. Nihayet, yalnız davanın esasını teşkil eden bir niza esası mevzuu bahs olduğu vakit değil, hatta tesadüfen zuhur ve tehaddüs eden bir münazea, bir meselei mütekaddime mevzuubahs olduğu zaman bile keffiyedetmeğe mecburdurlar. Bu takdirde asıl hâkim (le juge principal) davanın esasına tesir edebilecek olan münazeai mütehaddiseyi hallü hasma salâhiyyettardır meselei mütekaddime salâhiyyettar olan sulta tarafından halledilinceye kadar her türlü mukarreratı talik etmeğe mecbur olur.

Bu izah ettiğim mebdeler bütün kazayı İdarî nazariyesine hakimdir. Her şeyden evvel onun kabul ve ehemmiyeti tatbikiyesini tayin etmek münasıptır.

İdarî ve adlî sultaların tefriki mebdenin üç müeyyidesi vardır:

Birincisi, salâhiyyettar olmıyan sulta tarafından ifa edilen muamelâtın feshü iptal edilmesidir. Eğer adlî kazanın idarî sultaya karşı bir teaddisi mesbuk ise bu feshü iptal Tem

yiz mahkemesi tarafından beyan olunur; eğer adlî sultaya teaddi eden İdarî sulta ise feshü iptal Şûrayı Devlet tarafından dermeyan olunur.

İkincisi, ceza kanununun 127 maddesinde mezkûrdur. Bu madde salâhiyetleri dairesinde bilihtiyar tecavüz ettikleri ve İdarî sultaya teaddi eyledikleri sabit olan kazayı adlî hâkimlerini, vazifei memuriyetlerini sui istimal ile itham etmektedir; nasıl ki aynı kanunun 131 ci maddesi idare memurlarını adlî sultaya kasten tecavüzlerinden dolayı para cezasile mahkûm eylemektedir. Bu müeyyide ancak nazarıdır çünkü kastî ispat etmek mümkün değildir.

Üçüncü müeyyide, salâhiyyet ihtilâflarını halledecek hususî bir hakem uzviyetinin mevcudiyetindedir.

II

İhtilâflar

Tarif. — İhtilâf kelimesi, iki sulta arasındaki bilcümle salâhiyyet mücadelelerini ifade eder, ihtilâf eğer aynı sınıfa mensup iki sulta arasında vaki ise «salâhiyyet ihtilâfı» (Conflit de juridiction) ve muhtelif sınıflara mensup mahkemeler arasında mütehaddis ise vazife ihtilâfı (Conflit d'attribution) denilir.

Salâhiyyet yahut vazife ihtilâfları icabî veya selbi olabilir: İcabîdır, eğer gayri kanunî surette davaya vaziyi yedettiği iddia kılınan salâhiyyeti reddolunursa; selbîdir, şayet iki

mahkeme mütekabilen ademi salâhiyyet iddiasında bulunurlarsa.

Salâhiyyet ihtilâfı. — Salâhiyyet ihtilâfı, müspet veya menfi olsun, aynı suretle tesviye olunur: ihtilâfa nihayet vermek vazifesi, aynı sınıftan olan mafevk mahkemeye terettüp eder ; iki adliye mahkemesi arasında mütehaddis salâhiyyet ihtilâfı tayini merci davasına sebebiyet verir. İdarî muamelelerde Salâhiyyet ihtilâf Şurayı Devletçe hallolunur.

Vazife ihtilâfı.— İhtilâf encümeninin teşekkülü bunların hallü hasmı maksadına mebnidir. Yalnız müspet ihtilâftır ki İdarî ve adlî sultaların tefriki mebdeini muvaffakiyetsizliğe düşürür. Her iki sultanın hükimleri salâhiyyettar olmadıklarını mütekabilen beyan ettikleri zaman onlardan birinin diğerine teaddisinden şüphe etmeğe mahal olmaz.

Vazife ihtilâflarının tesviyesi. — itilâf encümeninin tesisi. — İdarî ve adlî sultaların tefriki mebdei, ilk defa olarak 1790 tarihinde kabul edilince, o zamandan itibaren, bu mebdei muvaffakiyetsizliğe isal edebilecek olan ihtilâfatın hailde iştigale mecburiyet hasıl olmuştur.

7-14 Teşrinievvel 1790 tarihli kanun bu ihtilâfın hallini, teşri meclisine müracaat hususî müstesna olmak üzere, meclisi vükelâye riyaset halinde, kırala bahsetmiştir.

21 Früktdor 3 cü sene kanunu ihtilâfın hallini adliye nazırına tevdi etti. Bunun da kararı, münasip gördüğü surette, keyfiyeti meclisi teşrie arzetmek iktidarını dahi haiz olan, hükümet tarafından tasdik edilmek lâzımdı. Bu veçhile meclisi teşrie müracaat âlâkadarlar için değil, fakat yalnız hükümet için bir salâhiyyettir. Bu tarihten itibaren, ihtilâfatın halli yalnız kuvvei icraiye aittir. O da bu hakkını ya doğrudan doğruya yahut hususî bir mahkeme vasıtasile istimal eder.

.....

Sekizinci sene konstitüsyonunda, kuvvei icraiye, ihtilâfları doğrudan doğruya halleder. Şüphesiz, ihdas edilmiş olan Şûrayı Devlette bu hususta mutalea beyanına davet olunur, fakat yalnız reyini beyandan başka bir şey yapmaz. Aynı sistem 1848 tarihine kadar devam eder.

Bununla beraber, tarihi mezkûrden evvel, cari ve gayet mühim olan 1 Haziran 1828 tarihli fermanı zikretmek lâzımıdır. Bu ferman «Restauration» idaresinin ilk senelerinde devam eden ihtilâfat sui istimaline karşı efkârî ammenin itirazlarını tatmin maksadile neşredilmişti. Bunun vaz ettiği usul sayesinde kuvvei icraiye, ancak tarafeynin hukukunu sıyanet eden bazı eşkâli takip etmek suretiledir ki idare mahkemeleri için salâhiyyet davasında bulunabilir.

Haziran saltanatında ve ikinci imparatorlukta ihtilâfatın tesviyesi keyfiyeti daha muntazam ve daha az şayani intikat bir surette cereyan eder: filhakika bu vazife ile Şûrayı Devlet tavzif olunmuştur.

İkinci Cumhuriyet devrinde kabul ve 1872 tarihinde tatbik edilen sistemin tercihi, yani bu vazifenin İdarî ve adlî unsurları mütesaviyen temsil eden bir mahkemeye tevdiî münasıptır.

(Mabadı var)

Ali Kemali

Ordu Valisi

**Türk inkilâbının en mühim
kanunu [*]**

1Eylül 1930

— 6 —

Yeni belediye kanunumuz 1 Eylül 1930 tarihinden beri mevkii meriyettedir. Her belediyede intihap faaliyeti başlamış ve hatta epice ilerlemiştir, intihap hakkındaki maddeleri bundan evvelki sayıda tetkik ederek kabullerine dair olan meclisi âli müzakerelerini arzetmiştik. intihapların akabinde belediye meclisleri faaliyete başlayacağından bu husustaki tatbikata ait maddelerin münakaşaları belediyelerce içtima ve müzakereye başlanmadan evvel neşredilmiş bulunacaktır:

54 üncü madde içtimalar, müzakereler kararlar hakkındadır. Hükümet teklifinde adi içtimalar dört idi. Encümenlerde bu üçe indirilmiş olup, eylül iptidasında intihaba başlanacağına nazaran yani kanun mucibince, belediye meclisleri ilk adî içtimalarını Teşrinisani iptidasında akdedeceklerdir. Fevkalâde içtimalar için de maddede sarahat vardır.

Müzakere sırasında fevkalâde içtimalar için valinin emrile kaydı yerine davetile kelimesinin konması Ağa oğlu Ahmet bey tarafından teklif edilmiş ise de Dahiliye vekili Bey-

---

* Baş tarafı İdare mecmuasının. 29 uncu sayısındadır.

fendi (o, bir tabiri kanunî ve hukukîdir, Ona emir derler, davet demezler) buyurmuşlar, Ahmet bey belediye meclislerini memur telâkki etmek doğru olmadığını; reyiam ile bütün millet tarafından intihap edildiklerini, emrin yalnız memura ve maduna verileceğini söylemiş bunun üzerine bir takrir vermiş, madde tadilen kabul olunmuştur. Ruzname, açık ve gizli toplanmalar vesaire hakkındaki 55-60 ıncı maddeler küçük tadillerle kabul olunmuştur. 56 ıncı madde mühimdir.

Bu esasa nazaran belediye meclislerinin müzakerelerini hariçten dinlemek isteyenler samiler mahallinden müzakereleri dinleyebileceklerdir. Bunun için belediye meclisleri içtima salonunda samilere mahsus mahal tefriki icab eder.

*

* *

61 inci madde istizah hakkındadır. Müzakeresi esnasında Kars mebusu söz almış ve demiştir ki: böyle istizah hakkı başka memleketlerde yoktur. Biz daha liberal hareket etmişiz, maddeyi koyanları tebrik ederim. Fakat bu prensibi sonuna kadar görememişler, meclis izahattan memnun olmayarak ademi itimat kararı verirse, izahatın ademi kifayeti hakkında karar verilirse bunun, reisin infisaline müncer olması için vilâyet veya Dahiliye vekâletin tasvibi şarttır. Tasvip olunmazsa mevkiinde kalacaktır. Bu doğru değildir.

Encümen namına Erzurum mebusu Aziz bey cevap vererek: bu gibi ihtilâflarda iki şekil olduğunu ve birisinin, kanunun her hangi bir fıkrasının anlaşılmasında ve tatbıkında ihtilâf olduğunu ve bunun neticesinde hukukî mesaildeki noktai nazar ihtilâfı üzerine verilecek her hangi bir kararın tara

.....

fevni rencide edecek mahiyette olmadığım ve reisin çekilmesini icap ettirmedigini ; İkincisi ise : meselâ bir belediye reisi öyle bir sui istimal ile alâkadardır ki bunun hemen isbatı kabil değildir. Böyle bir vaziyette ademi kifayet kararı verilebilir. Fakat bu hukukî bir iş değildir öyle olsa, İdarî makamlardan geçecek Şûrayı Devlete gitmesi icap eder. İdarî bir iştir. Bunun için idarî makamlar hakem olarak kabul edilmiştir. Ademi itimatla infisali mutlak olarak kabul edemeyiz, çünkü, her hangi bir heyecan ve propaganda halinde, belediye reisi haklı olduğu işlerde haksız hücumlara karşı mevkiinden emin olmalıdır demiş. Ve maddenin tayyî hakkındaki takrirret olunarak madde kabul olunmuştur.

*

* *

62 inci madde, belediye meclisinin, ruzaimesindeki işleri tedkik etmek üzere encümenler teşkil edebileceği hakkındadır. Hükümet teklifinde meclisin, içtima günleri arasında içtima eder ; mütalearını meclise bildirir. Kaydı muhtelit encümençe: mütalearını o içtima müddeti içinde meclise bildirirler. Şekline ifrağ olunmuş ve o şekilde kesbi kanuniyet etmiştir.

63 üncü madde: lüzûmunda meclis tarafından belediye hesap ve muamelâtının teftişine salâhiyet vermektedir. Hükümet teklifinde bunun için teşkil olunacak heyetin vazifesi bir seneye kadar cari ve hesap teftişatı, varidatı yüz bin liradan yukarı belediyeler için idi muhtelit encümen, müddeti ikinci içtima müddetine kadar kaydile takyit ve hesap teftişini bütün belediyelere teşmil etmiştir.

İcabında belediye meclisince, işler hakkında reise sorulacak suallere dair olan 24 üncü madde şekli tadillerle kabul edilmiştir.

Belediye meclisinin nizam ve intizamı hakkındaki 65 inci maddede hükümet teklifinde bir cürüm vukuunda reis zabitei adliye sıfatile tahkikatı iptidaiye icra ve evrakı müddei umumîliğe tevdi eder, kaydı vardı; muhtelit encümenince bu kayıt çıkarılmış ve madde o şekilde kesbi kanuniyet etmiştir.

Azanın ne gibi ahvalde müzakereye iştirak etmeyeceği hakkındaki 65 inci maddede hükümet teklifinde, hususî menafii, belediye menafii ile taaruz eden aza kaydı vardır. Bu madde dahiliye encümenince kısmen tadil ve muhtelit encümenince: azanın şahdan alâkası mukavelename ile takyit ve akrabalarına ait muamelât birer birer tadat olunarak hüküm tevsi edilmiş ve o şekilde meclisi âliden geçmiştir.

*

* *

Zaptın imzası hakkındaki 67 inci madde ve meclis ekseriyeti hakkındaki 68 inci madde hükümet teklifi veçhile geçmiştir. Müstafî addedilecek aza hakkındaki 69 uncu maddede hükümet teklifindeki üç inikat kaydının muhtelit encümenince, bir birini müteakip üç içtima şeklinde tadilde kabul edilmiştir.

70 inci madde meclisin müzakere edeceği ve karar vereceği işler hakkındadır. Bu madde encümenlerce epice tadil edilmiş ve müzakere sırasında; Bolu mebusu Şükrü ve Ankara mebusu İhsan beyler: sülhen tesviye edilecek dava

lar hakkındaki 13 üncü fıkranın bin liraya kadar olması lâzım geleceğini söylemişlerdir, encümen namına; Erzurum mebusu Aziz bey: bin liraya kadar reis ve encümen; ondan fazlası için meclis karar verecektir demiş ,bu şekilde kesbi katiyet etmiştir.

Meclis kararlarından mafevk makamatin tasvibi meşrut olanlar hakkındaki 71 inci madde tadilen geçmiş ve yirmi beş seneden fazla ikraz ve istikraz paraları hakkındaki 72 inci madde hükümet teklifi veçhile kabul olunmuş, kati kararlar hakkındaki 73 üncü madde tadilen geçmiştir.

Hükümsüz bırakılacak karar hakkındaki 74 üncü maddenin müzakeresinde Ağa oğlu Ahmet beyin: maddenin sonunda (Hükümsüz addolunur.) kaydı Şûrayı Devletin vereceği kararın mutlaka menfi olacağını takyit mahiyetindedir. Bunu tayetmeli demiş. Erzurum mebusu Aziz bey cevaben: Şûrayı Devletin mutlaka nakz kararı vermesi meşrut olmadığını badettedkik tasdik veya nakzedeceğini ve fakat re sen kendiliğinden karar vermiyeceğini ve ikinci kararın yine belediye meclisine ait olduğunu söylemiş ve vaki teklif üzerine madde encümenine verilerek: Devlet Şûrasınca tedkik olunarak tasdik veya iptal olunur şeklinde tashih olunmuş ve o suretle kesbi kanuniyet etmiştir.

Belediye meclislerinin mütalea beyani, karar, temenni kararları hakkındaki 75 inci madde hükümet teklifi veçhile çıkmıştır.

Reisin senelik raporuna dair olan 76 ıncı maddenin müzakeresinde Ağa oğlu Ahmet bey: bu maddenin belediye reislerinin memuriyetlerinin tasdiki sistemde alâkadar olduğundan teklif etti.

Encümen namına Aziz bey (Erzurum) cevap vererek: Bundan evvel kabul edilen madde ile daha ziyade alâkadar olduğunu ve senelik raporun ademi kifayet kararile karşılanması taktirinde mafevk makamata hâkimlik verildiğini ve şimdi müzakeresi daha muvafık olacağını söylemiş fakat tehir müzakeresi halindeki teklif kabul edilmekte beraber mezkûr maddelerin müzakere ve kabulünden sonra 76 inci madde aynen hükümet teklifi veçhile çıkmıştır.

Belediye encümenleri hakkındaki 7 7 inci maddenin müzakeresinde; Bilecik mebusu Asaf bey: Vilâyet encümeni daimileri gibi belediye encümenlerinin de yalnız müntehap azadan mürekkep olmasını teklif etmiş, Aziz bey cevaben: bir çok memleketlerde daimî belediye meclisin kaldırıldı; bazı yerlerde istişarî mahiyette encümenler bırakıldı, Fransada belediye reisi encümensiz çalışır. Almanyada belediye devairi rüesası Majister unvanile ve aza sıfatile, belediye meclisi tarafından müntehap aza ile bir arada belediye encümeninde çalışır.

Maddemiz, buna tetabuk eder. Belediye meclislerinin müzakerelerini kolaylatmak için; içtima devresinde teşekkül eden belediye encümenlerde bunun alâkası yoktur, müntehap azaya ekseriyet vermekte doğru değildir. Çünkü tatbikattan mesul olan belediye reisi ve muvazzaf memurlarıdır, müntehap azaların bulunması bir nevi göz kulak olmak vazifesini görmek içindir demiş, ve tadil teklifi reddolunarak madde aynen kabul olunmuştur.

Encümen reisliği, ekseriyet; içtima günleri, hesapların tetkiki, azanın iştirak edemeyeceği kararlar, mes'uliyet, ted-

kik heyetleri hakkındaki 78 inci maddeler münakaşasız geçmiştir.

*

**

Encümen vazifelerini sayen 83 üncü maddenin müzakeresinde Kocaeli mebusu Selâheddin Bey belediye cezaları hakkındaki 9 uncu fıkranın Adliye encümeninde kabul edilen yeni bir teklifi kanuni ile telif edilmek üzere encümene iadesini dermeyan etmiş ve madde encümene verilerek 9 uncu fıkra belediye cezaları hakkındaki kanunlara tevfikan) şeklinde umumî bir ifade ile tadil edilmiş ve madde o şekilde kabul olunmuştur.

Encümene havale edilecek evrak, encümen azasının müstafa addi; kati hesab cetvelleri ve reisin encümen kararlarına itirazı hakkındaki 84, 87 inci maddeler münakaşasız geçmiştir.

88 inci madde: Belediye baş âmirlerini, memur ve müstahdemlerini saymaktadır. Münakaşasız kabul edilmiştir 89 uncu madde belediye reislerinin intihabı hakkındadır. Bu madde hakkında Şûrayı Devlet mazbatasında şöyle denilmiştir '•

Belediye reislerinin müntehap veya mansup olması bahsinde her devlet kendi tarihî ve siyâsî ananelerine, idare sistemine göre reislerin müntehap veya mansup olmasını kabul etmiştir. Büyük şehirlerle hükümet merkezi olan yerlerde, hemen bir çok devletlerde şehreminleri hükümetçe nasb olunur. Bazı Alman hükümetlerinde, belediye reisleri, belediye meclisi azası arasından, hükümetçe nasb olunmakta ve Belçika

.....

hükümeti, belediye meclisinin mütaleasını alarak, belediye reislerini, meclisin haricinde de nasb edebilmektedir.

Bilhassa, İtalyada Maire manasında olan Podesta, Romanyada Maire, İsveçte Burgmestre, Macaristanda Belediye işlerini de rüyet eden şehir valileri, doğrudan doğruya hükümet tarafından tayin olunmaktadır. Bizde hükümet teklifinde yalnız şehreminleri mansuptur. Diğer belediye reisleri ; eski usulü tevsien, meclis içinden ve haricinden sekiz sene müddetle müntahaptır.

Maddenin meclisi âlide müzakeresinde Ağa oğlu Ahmet Bey : bu maddenin kanunun ruhunu teşkil ettiğini, belediye reislerinin, reisliklerinin vali veya Dahiliye vekili tarafından tasdiki mutlak olarak yazıldığını, esbabı mucibe şerline mecburiyet konmadığını binaenaleyh belediyenin muhtar bir heyet olarak iş görmesine imkân olmadığını ve tasdikin reddedilebilmesi için mutlaka kanunî bir itiraz şartı konmasını teklif etti ;

Encümen namına Aziz bey cevaben : Bugün bizde meclis tarafından intihap olunan reisler derhal ise başlar, Avrupada, Hollanda, Belçika, İsveç ve İtalyada belediye reisleri mansuptur. Almanyada meclis tarafından intihap ve hükümet tarafından tasdik olunur. Şimdi bizde bunu kabul ettik

Çünkü belediyelere eski salâhiyetlerinden çok fazla olarak elektrik, tramvay, su, hava gazı işletme imtiyazlarına bizatihi (Hiç bir taraftan müsaade almaksızın) malik oluyorlar. Zabıtai belediye vazifesile şehrin intizamile alâkadardırlar. Nüfus ve sair işlerinde verilmesi variddir.

Binaenaleyh belediye reisleri yalnız bir şehrin değil, memleketin menafiini müdafaa ile de mükelleftir. Kısmen memur, kısmen müntahap bir şahsiyettir. Bir şehir farz ede

.....

lim ki orada belediye reisi, hükümetle beraber çalışacak vaziyet ve kabiliyette değildir. Orada belediye işi gidebilir mi ? Cumhuriyet ve inkılâp siyasetini tamamen tatbik ve idame etmek için hükümetin bu tasdik ve tasvibi lâzımdır. Maddenin aynen kabulünü rica ederim, demiş ve tadil teklifi reddolunarak madde kabul edilmiştir.

*

**

Meclis ekseriyeti kalmayınca yapılacak muameleye dair olan 90 ncı madde hükümet teklifi veçhile geçmiştir. Reislerin vazifelerinden çıkarılmaları hakkındaki 91 inci madde münakaşalı olmuştur. Bu madde hükümet teklifinde belediye reisleri için tahsil şartları vardı. Dahiliye encümeni de bunu kabul etmişti.

Muhtelit encümen tayyetmiş, yeni hükümler koymuştur. Maddenin müzakeresinde Sivas mebusu İbrahim Alâettin Bey ; Belediye azası için esbabı mucibe karşısında tahsil şartını feda ettik. Reislik için, hiç olmazsa ilk tahsil şart olsun Maddenin Dahiliye encümeninde çıkan şeklinde kabulünü rica ederim demiş. Encümen namına Aziz Bey; cevaben: Alâettin Beyin fikri bir idealdir. Fakat memleket ihtiyacı karşısında hakikatlar, bu idealleri geri bırakıyor. Mahaza memleket içinden, veya hariçten intihap edilebileceğine nazaran intihapçılar, memleket için faideli ve tahsilli kimseleri

.....

bulup getirebileceklerdir. Bunun için manii kanunî yoktur ve mevzuubahs maddenin de tahsil meselesi ile alâkası olmadığı hakkında Ali Nazmi Beyin beyanatı üzerine madde aynen kabul olunmuştur.

*

**

92 inci madde belediye reislerinin işten el çektilmesi hakkındadır. Müzakeresinde, vilâyet merkezi belediyelerinin işten el çektilmesinin Dahiliye Vekâleti tarafından yapılması kaydının sarahaten konması hakkındaki takrir üzerine Apdûlmuttalip Bey: Maddeden maksat ta budur demiş. Sarahaten ifade edilmesi hakkında ki Ali Nazmi Beyin mütaleası kabul olunarak madde tashih edilmiş ve o şekilde kesbi kanuniyet etmiştir.

Belediye reisinin yeniden intihabı icap ettiği zaman yapılacak muameleye dair olan 93 üncü madde hükümet teklifi veçhile kabul olunmuştur.

(Devamı var)

K. Naci

Mahallî İdareler Umum Müdür Muavini

—————

Mahalli İşler

Romanyada Vilâyet

İdareleri [*]

— 12 —

Romen ana vatanına, harbi umumîden sonra, iltihak eden muhtelif vilâyetlerin de idarelerini bir sistem ve bir şekil altında birleştirmek üzere hazırlanan idarei mahalliye kanunu 13 haziran 1925 de ilân olunmuştur.

Bu kanun, muhtelif memleketlerde, harbi umumî neticesinde eski İdarî teşkilâtın tekrar tedkikini icap ettiren sebeplerden doğmuştu. Romanyada bu ihtiyacı hissetmiş, fakat İdarî reform o kadar kolay olmamıştır. Çünkü, muhtelif idareler altında bulunmuş, muhtelif teşrii hayat geçirmiş Besa-

---

* Baş tarafı İdare mecmuasının 28 inci sayısında.

rapya, Transilvaniya, Bokovinya gibi memleketler yeni ilhak edilmişti. Bu yeni mahallerle Eski Romanya Krallığı arazisi ve kısmen muhtar hayat yaşamış yeni tebaaların zihniyetile, eski Romanyanın kuvvetli bir merkeziyet şeklinde olan idare sistemi birleştirilecekti. Tek bir mahallî idare kanunu, bütün Romanyada müsavi şerait altında tatbik edilecekti. Şüphesiz bu kanun, harbi umumîden sonra Romanya parlâmentosundan çıkan mühim İdarî kanunlardan birisi idi. Fakat kanunun mükemmel olmadığı hissini saklayamayan parlâmento azasından mazbata muharriri olan zat; raporunda, 1925 kânunile başlayan mesaiyi, ensali atıye, takip vazifeye mükellefiyetinde kalacaklardır, demekten kendisini anlamamıştır.

*

* *

Kanunun ruhu, mahallî muhtariyeti tanımak istemiş, fakat maddeler arasına sıkışan küçük fıkralarla merkeziyet takviye edilmişti. Kanuniyi ve memlekete faideli bir şekilde tatbiki için icap eden tedbirleri ittihaz etmek üzere hususî bir komisyon da teşkil olunmuştu.

Bu kanunla memleket mıntakalara ve bunlar da (Plasi) denilen kısımlara ayrılmıştı. Plasilerde şehir ve köy komünü olarak ikiye ayrılıyordu. Meclisleri ve encümen makamına kaim daimî komiteleri bulunacaktı. Mahallî hizmetlere mukabil mahallî vergiler ve resimler ihdası tecviz olunmuştu.

Hatta mahallî salâhiyetlerin sureti icrasını kontrol etmek üzere merkezde birde (İdare Ali meclisi) teşkil edildi. Mahallî idare memurları Devlet memurları adadına kabul

olundu. Mahalli bütçelerin, merkezde konturolu için mahsus teşkilât yapıldı, fakat kanunun tatbikına uzun müddet devam edilmedi. Yeni bir noktai nazar ortaya atılmış ve yeni bir sistem hakkında ceryan başlamıştı.

*

* *

Bu yeni düşünce ve münakaşalar neticesinde 1925 İdarî ıslahat kanunu, mevkiini, 572 maddeyi muhtevi bulunan 29 temmuz 1929 tarihli mahallî idare kanuna terketti.

Fakat bu hamle, yalnız mahallî idare kanunu hakkında olmayup Romanyanın siyasî vaziyeti dolâyısile, harbi umumîden sonra yapılan mühim kanunların hemen hepsi, 1929 da tekrar tadil veya ilga edilmiş, ve yerlerine yenileri ikame olunmuştur. Yeni Ticaret kanunu, Divanı muhasebat kanunu bu cümledendir. Bunlar arasında Romanya için büyük bir ehemmiyeti haiz olan (İdarei merkeziye teşkilât kanunu) da vardır. Bu kanunda yukarıda neşir tarihi zikrolunan mahallî idare kanunundan dört gün sonra 2 Ağustos 1929 tarihinde neşr ve ilân edilmiştir.

Bu kanunla idarei merkeziye teşkilâtında, Romanya, diğer memleketlerin bir çoklarında olmayan, yeni bir yenilik yapmıştır.

Bu kanun, Romanya merkez idaresi teşkilâtını tevhit etmiştir. Bundan evvel, her vekâletin teşkilâtı muhtelif kanun nizam ve talimata tabidi. Yeni kanun ile merkez teşkilâtı tasnif ve tevhit edilmiş, hatta, müsavi ehemmiyette vazifelerin kadroları teadül ettirilmiştir.

Kanunun birinci kısmı, umumî hükümleri havidir Aynı kısım, Meclisi Nuzzar yani İcra Vekilleri Heyeti ile Vekâletlerin umumî salâhiyetlerini göstermektedir.

Kanunun ikinci kısmı vekâletlerin isim ve adedini saymakta ve her vekâletin teşkilâtını birer birer tadat etmektedir.

Üçüncü kısım da dahi, merkez memurunun vazife ve salâhiyetleri ve mes'uliyetleri izah ve tarif olunmuştur. Kanunun hükümlerine göre merkez memurları için üç sınıf kabul edilmiştir. Bunlar da adi kadro, muavin kadro, bir de yedek ve mazuliyet kadrosu.

*

* *

1928 de Romanyada yapılan bir istatistika göre, Romen memurların adedi 345.066 ya baliğ olmaktadır. Bunların hizmetine mukabil, devlet bütçesinden verilen tahsisat yekûnu 20 milyar 700 bin küsur ley idiki tutarı 39 milyar frank ediyordu. Bu memur adedine, 110.000 departman ve komün memuru da ilâve edilirse, Romanya, devlet, vilâyet ve belediye memurlarının adedi dört-yüz elli bini bulur.

Bu miktar, Romanya umumî nüfusunun % 3, 4 dünü teşkil eder.

Halbuki 1922 de Bulgaristanın : 106,716 memuru vardı, yani nüfusunun % 2,20 si. İsviçrenin 1923 de :68.057 memuru vardı, yani nüfusunun % 1,70 si. Lehistanın 1924 de: 407.892 memuru vardı, yani nüfusunun % 1,5 ni. Hollandanın 1922 de: 81.804 memuru vardı yani nüfusunun % 1,10 nu.

İstatistiklere göre, İtalyanın 1924 de 206.941 memuru vardı, yani nüfusunun % 0,43 ü. Bundan daha küçük rakkam ve nisbet Prüsyaya ve Japonyanıdır. 1923 Prüsyaya istatistikleri, memur adedini 161.522 göstermektedir ki nüfusunun (% 0,42 si ve 1925 raporuna istatistikleri memur adedini 380.406 göstermektedir ki nüfusunun % 0,16 sidir.

Bu umumî malûmata nazaran, nüfusuna nisbetle, en az memur kullanan memleket Avrupada Prüsyaya, Asyada Japonyadır.

*

* *

Romanyanın İdarî ıslâhatı hedef ittihaz eden 1925 tevhidî idare kanunu ; geniş bir ademi merkeziyet evsafını haiz olmadığı için, muhtelif tarihe malik muhtelif içtimai hayata sahip olan yeni vilâyetlere bihakkın tatbik edilemediğinden dolâyı 1929 idareî mahallîye kanunile lağvedildi. Fakat, yeni kanun, yeni esaslar vazetmekle beraber teferruatta bir çok noktaları eskisinden iktibas etti.

Yeni kanunun, eskisinden en bariz farkı, vasi bir ademi merkeziyettir. Kanunun ana hatlarına göre, hükümeti merkeziye ile mahallî teşekküller, heman heman müsavi hukuk ve vecaible karşı karşıyadır. Yeni kanun, mahallî işler için eski kanunda ancak nısfı kabul edilen muhtariyet esasını, mahallî idareler teşkilâtına tamamen tevdi etmiştir. İdarî vesayet İlmî ve nazarî esaslar dahilinde tesbit olunmuştur.

.....

Departmanın başında vali bulunur, ve hükümeti merkeziyeyi temsil eder. Mahallî idareler üzerinde de ancak kontrol ve nezaret hakkı vardır. Fakat bu hak ve salâhiyet son derece tahdit edilmiştir. Meselâ: departmanlardaki mahallî idarelerin başında, mansup olan vali bulunmaz, onun başı vilâyet meclisinin delegasyon reisidir. Yani müntehap bir uzuvdur.

Kanunda, departuman ve komünlerin başında bulunacak mahallî idare âmir ve memurları vezaif ve mes'uliyetlerine dair ayrıca ahkâm vazedilmiştir.

Yeni kanuna göre, İdarî en küçük cüzütam köydür. Köy İdarî, teşkilâtın temelidir. Her köy bir komün teşkil eder Romanyanın 600 nüfusdan az olan köyleri 7.550 adettir. Kanunun 43 üncü maddesine göre bunların, kendi arzularına göre köy asambilesi veyahut köy konseyi tarafından idare edilmeleri caizdir.

Her vilâyette, bir vilâyet meclisi ve bir daimî encümen, delegasyon permanant vardır. Şeklen diğer medenî memleketlerin mahallî teşekküllerine benzer.

*

* *

Bundan başka, son senelerde her memlekette moda olduğu veçhile yeni bir idare taksimatı olmak üzere Mıntaka teşkilâtı kabul edilmiştir. Mıntakalar, departumanla hükümet arasında mutavassıt bir Uzviyeti içtimaiyedir. Vakıa Romen kanunu esasisinin dördüncü maddesinde Romanya departmanlara taksim edilmiştir, deniyor. Yeni kanunun müza

keresinde, mıntakaların bu maddeye muhalif olduğu iddia edilmiş ise de, departmanların umumî assosiyasyonu ifadesile tearuz teşkil etmediği kabul olunmuştur.

Memleket yedi mıntakaya ayrılmıştır, Bükreş, Çernoviç, Kiçeerno, Kamuj en büyük mıntaka merkezleridir.

Mıntakaların hükmî şahsiyeti haiz olduğu esasi kabul olunmuş ve bu şekilde, İdarî ademi merkeziyetin inkişafı teşkil edilmek istenilmiştir.

Mıntakalarda vilâyet umumî assosiyasyon meclisi bulunur bu meclis, Assosiyasyona dahil Vilâyet meclislerde belediyelerden intihap edilmiş azalardan mürekkeptir. 42 azası olan vilâyet meclisleri (En büyük vilâyetlerde bu kadardır.) altı aza; 36 azası olan vilâyet meclisleri beş aza; 30 azası olan vilâyet meclisleri dört aza ile assosiyasyon meclisine iştirak eder.

Bundan başka mıntaka merkezi olan mahallî belediyesi dört aza ve mıntaka dahilindeki diğer belediyeler ikişer aza gönderirler.

Assosiyasyon meclisi, ilk içtimasında gizli rey ile bir reis ve iki reisi sani ve bir kâtipten mürekkep bürosunu intihap eder. meclisin adî içtimaları ikidir, birisi şubat iptidasında, diğeri teşrinievvel iptidasında başlar, kanunî sebeplerle ve şekillerle fevkalâde içtimaları caizdir.

Vilâyetlerin daimî encümenleri gibi umumî assosiyasyon meclisi de kendi arasından bir daimî delegasyon heyeti intihap edip bırakır.

Ancak, delegasyon heyetine, assosiyasyona dahil olan departmanların her birinden aza ve mıntaka merkezi belediyesinden bir azanın ithal edilmesi meşruttur.

.....

Kanun, vilâyetler arasında müşterek İktisadî ve İçtimaî menfaatlerin sureti tanzim ve idaresini ve assosiyasyon meclisi ile daimî delegasyon heyeti vezaif, hukuk ve salâhiyetlerini birer birer tesbit ve tadat etmiştir.

(Devamı var)

K. Naci

Mahallî İdareler Umum Müdür Muavini

—————

**Lehistan'da Vilâyet
Mahallî idareleri [*]**

— 13 —

17 Mart 1921 tarihli Lehistan cumhuriyeti teşkilâtı esasiye kanununun 63 üncü maddesine göre Kuvvei icraiye merkez teşkilâtı için kanunu mahsus yapılması icap etmektedir. Bu kanunun neşrine kadar mezkûr teşkilât (Niyabeti hükümet) meclisinin dekresile tesbit olunmuştur.

Taşra teşkilâtı 31 Temmuz 1919 tarihli kanun ile yapılmıştır. Bu kanunun umumî hükümlerine nazaran bütün Polonya arazisi birinci derecede idare taksimatı olarak 16 vilâyete ayrılmıştır. Bunların lehçe ismi : (Wojewodzwa) dır. Bu 16 vilâyette ikinci derecede idare taksimatı olarak 277 kazaya taksim edilmiştir ki bunada (poniaty) diyorlar.

*

* *

Vilâyetin başında vali bulunur. Bunun ismi (WojeWoda) dır yani bizim türk tarihinde tasadüf olunan Lehistan

---

* Baş tarafı İdare mecmuasının 29 uncu sayısındadır.

.....

voyvodaları halen eski tarihi unvanlarını muhafaza etmektedir. Voyvodalar heyeti vekile kararile reisi cumhur tarafından nasp ve tayin olunmaktadır. Bunlar vilâyetlerde hükümeti merkeziyeyi temsil ederler. Ve birinci derecede dahiliye vekiline merbutturlar. Fakat diğer vekâletleri alâkadar eden vezâifte onlarla dahi irtibatı muhafaza ve muhabereyi icra ederler. Gerek bilvasıta gerek doğrudan doğruya Millî idareyi alâkadar eden işler valilerin faaliyet ve mesai sahasına dahildir. Yalnız askerî, malî, adlî işlerle maarif, şömendüfer, posta telgraf ve maadin işlerinin kendilerine mahsus teşkilâtları vardır ki o işler bu teşkilât tarafından tedvir olunmaktadır.

Valinin maiyetinde bir çok memurlar vardır ki bunların bir kısmı merkezden tayin olunur. Tali memurların intihap ve tayini bizzat valiye aittir.

*

* *

İkinci derecedeki idare taksimatına, yani kazalara ait teşkilât nizamnamesi 28 Ağustos 1919 tarihli heyeti vekile kararile tesbit olunmuştur.

Kazaların başında dahiliye nazırı tarafından tayin olunan kaymakam bulunur. Buna (Staroste) diyorlar. Kaymakamlar doğrudan doğruya valinin emri altındadır. Bunlar kazada hükümetin mümessilidirler. İdaresi altındaki sahada maiyetindeki memurların muavenetile ifayı vazife ve idarei umumiyeye ait bütün işleri tedvir eder. Ancak vilâyetlerde

olduğu gibi mahsus teşkilâtı olan malî, askerî, adlî ve saire gibi işler bundan hariçtir.

*

* *

Mahalli muhtariyetler: Lehistan mahallî muhtariyetleri, mazide memleketin üç büyük devlet tarafından taksim edilmiş olmasına nazaran muhtelif şekiller arzeder. Bunun için Avusturyalılar tarafından işgal ededen aksam ile Prüsyalıların nüfuzu altında kalan yerlerde ayrı ayrı mahallî muhtariyet şekilleri göze çarpar. Rus işgali altındaki mıntakada mahalli muhtariyetten hemen hemen hiç bir eser yoktur. Yani Rus idaresi Lehlilere böyle bir müsaade ve müsameha göstermemiştir. Bundan dolayı lehliler memleketlerine (yeniden ihya edilmiş Polonya) diyorlar.

Lehistan teşkilâtı esasiye kanununun 65 inci maddesine nazaran bütün memleket (Vojvotzva) vilâyet, Poniyati, kaza, Comün nahiye veya köy namile üçe ayrılmış ve bunların her birisi kendine mahsus şekillerle mahallî muhtariyeti haiz bulunmuştur.

*

* *

Vilâyet mahallî idareleri . — 17 Mart 1921 tarihli kanunu esasiye göre, mahallî muhtariyetlerin en başında vila-

yet mahalli idareleri gelir. WojeWodzwa denilen bu vilâyet idareleri Poniyati denilen kaza idarei mahalliyelerinin fevkinde, bütün vilâyete şamil İdarî, İçtimai ve İktisadî, velhasıl bütün millî harse ait mühim işlerle iştigal ederler..

26 Eylül 1922 tarihinde Lehistan diyet meclisi (Polonya millet meclisi) tarafından kabul olunan kanuna göre bütün cumhuriyet vilâyetleri mahallî muhtariyetleri için muayyen esaslar kabul olunmuştur.

Bu esaslara nazaran: her vilâyette bir vilâyet diyet meclisi, yani meclisi umumî bulunur. Bu meclislerin salâhiyetleri vasidir. Vilâyet dahilinde mahalli idareler için yapılacak bütün statüleri vilâyet diyeti yapar. Ancak, bu statülerin hiç bir zaman vatan kanunlarına muhalif olmaması lâzım olduğu gibi tatbik sahasına geçebilmesi içinde cumhur reisinin tasdiki şarttır.

*

* *

Vali, vilâyet diyeti meclisi huzurunda hükümeti temsil eder. Statü projeleri vilâyetçe yapılır. Ve vilâyet diyetine tevdi olunur. Vilâyet diyetinin vatan kanunlarına taaruz eden mukarreratını vilâyet nakzeder. Vilâyet diyetleri vilâyet dahilinde bütün maarif işleri, iktisadi mesail, kredi, müesseseleri, sıhhati umumiyenin himayesi, hastane, muvasalâ vasıtaları, vilâyet yolları, muaveneti içtimaiye işlerinden her birine ait vilâyet makamından ihzar olunacak statü projelerini tedkik ve kabul eder.

Bilhassa vilâyet bütçesini yapar bütçelerin hükümetçe tasdiki meşruttur. Bütçe tatbikatını vilâyet diyeti namına ifa ve icap eden kontrolü icra etmek üzere daimî encümen makamına kaim bir icra komitesini de intihap ve tefrik eder.

*

* *

Poniyoti, kaza mahallî idareleri. — Mahallî muhtariyetin ikinci derecesini kaza mahallî idareleri teşkil eder. Bu idarelerin vazife ve salâhiyetleri 4 Şubat 1919 tarihli dekre ile tensip ve tayin olunmuştur.

Poniyoti lerin kommünler konfederasyonuna ait İçtimaî taazzuvu: Poniyoti diyet meclisi kaza meclisidir.

Bu diyette, kaza dahilindeki her kommüne iki murahhas isabet etmek üzere köy kommünleri mümessillerinden ve kazadan ayrılmamış şehirlerden her birisinin nüfusuna göre her şehir için 2-5 murahhasan mürekkeptir. Kommün murahhasları köy meclisleri ve şehir murahhasları da belediye meclisleri tarafından ittihap ve izam olunur.

Poniyoti diyeti kommünlar konfederasyonunun mümessili olup aynı zamanda konfederasyona ait bütün faaliyetleri kontrol etmek ve bu işler için karar vermek hakkına maliktir.

*

* *

Poniyoti diyetleri en az üç ayda bir içtima eder, vazifesi iki kısma ayrılabilir.

a — Kendi hududu dahilindeki kommünlerin faaliyetlerini temin için muavenet.

b — Kommünler tarafından ihmal edilen vazaifin bizzat ifası.

Poniyoti diyetinin reisi Starosta denilen kaza kaymakamıdır.

Sanayi, ziraat, ticaret işlerine yardım etmek, hastane işleriyle meşgul olmak, sıhhi teşkilât, İçtimaî muavenet ve alelûmum İçtimaî hars faaliyetleri kaza diyetinin sahai icraatına dahildir.

Bundan başka, kaza diyetlerine hükümet tarafından da hükûmete ait bazı vazaif tevdi edilmiştir. Köy kommünleriyle kazalardan ayrılmamış şehir kommünleri işlerine nezaret ve vesayet bu meyandadır.

Kazaların hususî ve mahallî muhtariyete ait faaliyet sahasında mahallî konfederasyon emval ve emlâkinin, hükmî şahsiyete izafeten idaresi ve kommünlerin İktisadî faaliyetine, sıhhati umumiye vazifelerine, sınaî hususatta ve maarif işlerinde iştirak hususu da tatad olunabilir. Bütün malî işler ve bu meyanda bütçeler, istikraz muamelatı, emval ve emlak mübayaası ve satışı kablelicra, nezaret hakkına malik mafevk makamların tasvip ve tasdıkına tabidir çünkü, kazaların mahallî idareleri birinci derecede valinin yani voyvodanın, ikinci derecede dahiliye vekilinin kontrolü altındadır.

.....

Poniyoti diyeti, altı azadan mürekkep olmak üzere daimî bir icra komitesi intihap ve tefrik eder. Bu komitenin reisi kaymakam yani Storostedir. Yani kaymakam, Poniyoti dahilinde hem hükümet reisi, hem de mahallî idarenin başıdır.

(Devamı var)

K. Naci

Mahallî İdareler Umura Müdür Muavini

—————

.....

Belediye Hayatı

Fransa'da Belediye Rejileri

BAHİS: V

Komünlerin müsterek rejileri

Madde 38. — Ticarî veya sınaî mahiyeti haiz hidematı umumîyenin muhtelif komünleri alâkadar etmesi takdirinde o hidematın belediye rejisi olarak işletilmesi veya diğer kommünlerin namına bir kommün tarafından veyahut muhtelif kommünlerin teşkil edeceği bir sendika tarafından der'uhte edilir.

Madde 39. — Muhtelif komünleri alâkadar eden bir hizmetin diğer kommünler namına yalnız bir kommün tarafından işletilmesi 5 nisan 1884 belediye kanununun 116, 117, 118 inci maddelerine tevfikân komünler arasında toplanacak bir konferans vasıtasile tekrur eder.

İşletmeyi der'uhde eden komün ile diğer alâkadar komün arasında her hizmet için birer mukavele aktolunmak lâzımdır. Rejinin dahili nizamnamesini işletmeği deruhte eden belediye meclisi tanzim eder.

Madde 40. — Muhtelif kommünlere ait hidematı umumiyeinin bir kommün tarafından işletilmesine dair bir veya bir kaç belediye meclisinin verdiği kararlar ve tanzim edilen dahili nizamname ile şartname ve ihale mukavelesi 26 Kânunuevvel 1926 tarihli dekre şeraitine ve işbu dekrenin 3 ve 4 üncü maddelerine tevfikân tasvibe arzolunur.

Rejinin işletme mıntakası, muhtelif departmanlarda bulunan kommünlerde şamil ise tesvip hakkı 26 Kânunuevvel 1926 dekresinin 3 üncü maddesine tevfikân reji işleten kommün, bulunduğı departman valisine aittir.

İşbu dekrenin birinci bahsinde muharrer usul alâkadar her kommün de tatbik edilmek lâzımdır.

Madde 41 — Rejinin işletmesi işbu dekrenin 2, 3, 4 üncü bahislerindeki ahkâma tabidir.

Reji işleten kommün ile alâkadar kommünlerin münasebatı, taati kılınan şartname ve mukaveleye müstenittir. Rejinin işletilmesi için işletmeyi deruhde eden kommüne şartname ve mukavelede muharrer malî menfaatlerden başka menfaat verilemez.

Madde 42. — Muhtelif komünleri alâkadar eden hizmetin reji halinde işletilmesine ve bunun için ya mevcut bir sendikaya yeni salâhiyetler verilmesine, veyahut yeniden bir sendika vücûda getirilmesine dair verilen belediye meclisleri kararları 26 Kânunuevvel 1926 tarihli dekrenin 3 üncü maddesine ve iş bu dekrenin de 3 ve 4 üncü maddelerine tevfikân tasvibe tabidir.

Bu kararlara sendikanın teşekkülü ve idaresinin tayinine ve salâhiyetinin tesbitine dair olan kararlar da dahildir.

Keza reji varidatının iştirakine, ve her hizmetin nizamnamei dahilisine dair olan kararlarda bu meyandadır,

Belediye meclislerine rejinin işletilmesi hakkındaki müsaade sendikanın muntazaman teşekkülü halinde sendikaya intikal eder.

Birinci bahisde muharrer usul alâkadar her kommünde caridir.

Madde 43. — Reji müsaadesi istihsal edilir edilmez sendikada 5 Nisan 1884 belediye kanununun (169) uncu maddesini tadil eden 22 Mart 1890 ve 13 teşrinievvel 1917 kanunları şeraitine tevfikân teşekkül eder.

Madde 44. — Bir reji işletilmesi müsaadesini istihsal etmiş bulunan belediye meclislerinin bu rejiyi mevcut bir sendika vasıtasile aynı departmanın diğer kommünleri arazisinde işletmesine dair verdiği kararlarda tasvibe tabidir.

Bu kararlara sendikanın nizamnamei dahilisi ve sendika ile kommün arasındaki mukavele dahi dahildir.

Sendika muhtelif departmanları kommünlerini ihtiva ederse tasvip hakkı sendika merkezinin bulunduğu departman valisine aittir, yeni bir komünün sendikaya dahil olması için 5 nisan 1884 kanununun 169 uncu maddesine tevfikân müsaade alınması lâzımdır.

Madde 45. — Sendikaya girecek yeni komünün kabulüne dair kararın komünler arasında iptidâî sermaye ile işletme sermayesinin ve kâr ve zarar taksiminin başka miktarlarını ihtiva etmesi lâzımdır.

Madde 46. — Sendika teşekkül kararı sendika idaresinin reji idaresine birleşmesini ihtiva edebilir.

Bu takdirde, sendika komitası tarafından intihap olunan heyet işletme meclisine teşekkül eder. Bu azaların 3 de biri komita azaları haricinde alınabilir. Şirket kararnamesi bu heyete bazı işlerin idaresini tevdi eder. Maamafî, komitanın salâhiyeti işletmenin umum teşkilâtını yapmak ve bütçeye rey vermektir.

Madde 47. Rejiyi işletmeğe memur sendika komünün bu bapdaki salâhiyetini haizdir. Komitanın reisi belediye reisinin ve komita dahi belediye meclisinin salâhiyet ve hukukunu haizdir.

Madde 48. Rejinin hukukan infisahı veyahut belediye meclisi karare ile feshi takdirinde, sendikanın komitası valinin tasvibine arz edilmek üzere rejinin tasfiyesi şeraitini son bir celsesinde tesbit eder.

(Sonu var)

Son iki Bahis şunlardır :

(6) inci bahis: Komünlerin hususî teşebbüslere iştiraki

(7) inci bahis: Muhtelif ahkâm.

Alâeddin Cemil

İstanbul ve Paris hukuk fakültelerinden mezun

—————

.....

Fransa'da Belediye Vazifeleri

— Mabait —

Defin ve mezarlıklar

Belediye vazifelerine giren mezarlıklar ve defin hakkındaki tedbirlerin muhtelif sebepleri vardır.

Bu tedbirler evvelâ; 1- katlin gizlenmemesini; 2- cesetlerin muhafazasından bir zarar gelmemesini; 3- ölümler hakkında dinen veyahut ırkan cari adetlere riayet edilmesini istihdaf eder.

Ölümlerin defni, nakli, ve fethi meyit ve saire: Belediyenin müsaadesi olmaksızın ve 15 nisan 1919 dekresinin ahkâmına riayet edilmeksizin hiç bir ölü defin nakil edilemez ve fethi meyit ameliyesine maruz kalamaz.

a — Hiç bir ölü, öldükten laakal yirmi dört saat geçmeden gömülemez. Kanunu medenînin (77) inci maddesi mucibince hali medenî memuru vefatı bizzat tahkik etmek mecburiyetindedir. Bu memuru bir doktorun temsil etmesi adet olmuştur.

.....

Kanunu medenînin (77) inci maddesinin ahkâmına istisna teşkil etmek üzere belediye reislerinin sari ve müstevli hastalık halinde ölünün derhal gömülmesini veya tabuta konmasını emretmek hakkı vardır.

b — Defni takip eden yirmi dört saat zarfında hiçbir teşrih ameliyatı ve yahut ölünün bozulmamasına ait hiç bir ameliye yapılamaz.

c — Belediyenin müsaadesi olmaksızın veyahut adliyenin müdahalesi olmaksızın hiç bir fethi meyit ameliyesi yapılamaz. (5 nisan 884 belediye kanununun 77 nci maddesi).

Müsaadesiz yapılan her hangi bir fetih ameliyesi ölümlere tecavüz cürmüyle cezalandırılır. (Ceza kanununun 360 inci maddesi).

d — Belediye reislerinin müsaadesi olmaksızın komün dahilinde ve yahut (sous Prefet) nin izni olmaksızın komün haricine hiç bir ölü nakil edilemez.

Nakliyat (200) kilometreden fazla ise hususî tedbirler alınmak lâzımdır.

e — Belediyenin nezareti olmaksızın hiç bir ölü yakılamaz. 15 teşrinievvel 1887 ve 15 nisan 1919 kanunlarına tevfikân ölünün yakılması için şunlar lâzımdır: Ailesi azasında birinin veyahut salâhiyettar bir şahsın tahrirî talebi. 2 Hastayı tedavi eden doktorun tabîî bir ölüm olduğuna dair vesikası ; 3 Belediye reisi tarafından tayin edilmiş yeminli bir doktorun ölümün sebebine dair vesikası.

Defin mahalleri

Ölüler ancak mezarlıklara gömülebilir: Maamafih, şehir ve köylerden muayyen uzaklıkta olmak şartile kendi toprağında dahi defin caizdir. Müstesna olarak kilise dahilinde de defne müsaade edilebilir.

a — Mezarlıklar: Evvelce mezarlıklar şehirler dahilinde idi. Bir ihtilâl kanunu: (1803) şehirlerden 33-40 metre uzaklığında yeni mezarlıklar ihdas etmiştir. Mezarlıklara yakın olanlar bazı hizmetler ile mükelleftir. Bunlar:

1 — Müsaade olmaksızın yeni mezarlıklardan (100) metrodan yakınına inşaat yapılamaz. Veyahut kuyu kazılamaz.

2 — Müsaade olmaksızın bir mesafede ki binalar tamir edilemez. Mezarlıklara yakın olmaktan dolayı mecburî olan bu hizmetler tazminatı istilzam etmez.

Mezarlıkların idaresi belediye hizmetlerine dahildir. Bundan mütevellit masraflar 28 kânunuevvel 1904 kanunundan beri münhasıran komünlere aittir.

b — Hususî mezarlıklar: ihtilâl kanunu, sihhata mugayir olduğu nisbette bazı mahallerde cari olan âdetlere riayet ederek hususî aile mezarlıklarına müsaade etmiştir. Hususî malikânelerde belediye reisleri bu kanuna istinaden aile mezarlığına müsaade edebilir.

Belediye reisinin bu müsaadeyi vermesi veyahut reddetmesi Şûrayı Devlete müracaat hakkını vermektedir.

c — Kilise ve hastanelerdeki mezarlıklar: ihtilâl kanunu 23 Prairial 11 X) mucibince bu gibi mezarlıklar sureti katiyede memnudur. Fakat bu ahkâma riayet edilmemektedir. Muhtelif dekreler kilise dahilinde defne müsaade etmiştir.

Hayvanlara ait sıhî tedbirler

Ziraatın menfaati ve selâmet umumiyesinin icabatı olarak hayvanların müstevli hastalıklara karşı himayesi için ahkâm vazedilmiş ve belediyede bu hususta bazı vazifeler almıştır.

Bu ahkâm 21 temmuz 1881 kanunile köy inzibatına dair 21 haziran 1898 kanununda münderiçtir ki şunlardır:

Sari hastalığa müptelâ bir hayvan sahibi; hasta hayvanı tedaviye gelmiş her baytar belediye dairesine hastalığı bildirmeğe mecburdur. Hayvanın muvakkaten tecrit edilmesi lâzımdır. Vali de belediye reisi tarafından haberdar edileceğinden icap ettiği takdirde Vali tarafından hastalık ilân olunacaktır ;

Bu ilân ile muayyen bir saha dahilinde şu tedbirlerin tatbiki icap eder;

1.— Tecrit, zabt, muayene, tahrir, marka koymak; 2.— Saha dahilinde memnuiyet; 3.—Pazar yerlerinin muvakkaten memnuiyeti : 4.—Ahırların tathiri ; vebabi bakari zuhurunda hayvanlarda zahiri hastalık alâimi olmasa dahi itlâfi emredilebilir. Bundan başka hastalıklarda yalnız Vali böyle bir tedbir ittihaz edebilir. Hayvan sahipleri kısmen tazmin

.....

olunur. Hasta hayvanların girmesini men için karantina ilân olunabileceği gibi hududlarda dahi tedbir ittihaz olunabilir.

6 teşrinievvel 1906 tarihli bir dekre her sari hastalık için ittihaz olunacak tedbirleri göstermektedir. Ziraat nezaretinde sari hayvan hastalığı için istişarî bir komite ihdas edilmiştir.

Alâeddin Cemil

İstanbul ve Paris Hukuk Fakültelerinden Mezun

—————

.....

Belediye ve Yollar

Belediyenin yollarile olan alâka ve münasebetini Fransa'daki ahkâmı tetkik ederek izaha çalışacağız.

Bunun içinde profesör (Berthelemy) nin kitabına müracaat ediyoruz:

Tetkikimizi iyi bir surette ve etraflıca yapmak arzusile yolların yalnız belediye ile olan alâkası ve münasebetini değil yola ait bütün meseleleri gözden geçireceğiz.

Bu suretle, yollar hakkında tam bir fikir elde ettikten sonra belediyenin yollardaki mevkiini daha iyi meydana çıkarmış olacağız.

Bahsimizi beş kısma ayırıyoruz:

1. — Tarihçe ve prensipler.
  2. —Büyük yollara mahsus ahkâm.
  3. — Küçük yollara mahsus ahkâm (komünlere ait yollar) .
  4. — Şehir yollarına mahsus ahkâm.
  5. — Yolların muhtelif kısımlarına mahsus müşterek ahkâm.
-

.....

— 1 —

Tarihçe ve Pirensipler

Yolların ihdas ve muhafazası Devletin mecburî icraatından biridir; Devlet aynı zamanda eşhas ve eşyanın gelip geçmesini teshil etmekten dahi istifade eder. Bu kolaylıklar serveti umumiyenin ziadeleşmesine vesile teşkileder. Bu suretle, toprağın verdiği mahsullar, ve say semerleri daha iyi ve kârlı olarak tevzi edilmiş olur.

Bütün medeniyet buna bağlıdır; ekonomik terakkinin en velut menbalarından biride nakliyat kolaylığının gittikçe büyük bir şekilde tatbikini temin etmektedir.

İrtibat yollarını yapmak ve bunların muhafazasını temin etmek herkesin işini, hatta o yoldan geçmiyenlerinde işini yapmak demektir.

Bununla beraber, fert itibarile düşünülecek olursa bir yolu yapmak için kâfi bir faide bulmak ve binaenaleyh, o yolun hususî ve ferdî teşebbüs ile yapılmasını beklemek imkânsızdır. Diğer cihetten; hususî teşebbüsler ile meydana çıkan yollarda okadar mükemmel değildir. İki köyü birbirine rapt eden bir küçük yolun her iki köy ahalisinin teşebbüsile yapılması kabildir.

Fakat, Paris-Marsilya yolunun hususî teşebbüs ile meydana gelmesi kabil olamaz.

Hülâsa, menfaatlerin tenevvüü ve sebebi vücudu noktai nazarından umumî yolların ihtas, muhafaza, istimal, ve inzibatı yeknesak ahkâma hiç bir vakit tabi olamamıştır.

Tarihçesi : Fransa'da yollar hakkındaki ahkâm ilk defa olarak meşhur maliye nazırı Sully (1641-1559 tarafından vazolunmuştur. Ve ihtilâlden sonrada bir çoğu ipka olunmuştur.

(17) ve (18) inci asırlarda bir çok yollar yapılmıştır. Bu yolların yapılması için muhtelif çarelere tevessül ediliyordu. Bilhassa, iki usul kaytedilmeye layıktır.

Bu usullerde : (müruriye ve angariye) den ibaretti.

Müruriye almak suretile köprü inşası bir müteahhide ihale olunduğu gibi bir çok yollarda müruriye alınmak şartile inşa ettirilmişdir.

İngilterede bu usul (19) üncü asırda tatbik olunmakta devam etmiştir. Son ihaleler 1896 senesinde nihayet bulmuştur.

Fransada, mururiye usulinden vaz geçilmişdir, 17 temmuz 1793 kanunu bu usuli kaldırmış ve kanun (1810) da tatbik olunabilmiştir. O vakit mururiyeden yalnız köprüler istisna edilmiştir.

Köprü mururiyeleri de 30 temmuz 1880 kanunile satın alınmış ve 1889 tarihinde millî yolları rapt eden köprü mururiyeleri kâmilten satın alınarak ortadan kaldırılmıştır.

Köy yollarile departıman yollarını rapteden köprülerin mururiyesini satın almak ve bunları da kâmilten ortadan kaldırmak için hükümet avanslar vermektedir.

Badema müruriye ile köprü yapmak Fransada kabil değildir.

Angariyeye gelince; yol inşası için bu usulün çok faidesi görülmüştür. Bu usul ekseriya eski rejilerin fenalıklarını zikretmek için zikredilmektedir, Fakat, angariye usulü hakkındaki ithamlar tamamen doğru değildir. Angariye usulünün fena ciheti vergide müsavat olmamasıdır. Zira, angariye asilzadelere verilmezdi, binaenaleyh, haksızlık angariye usulinde değil asilzadelere verilen imtiyazlarda idi.

Diğer cihetten angariye satın alına bilir bir vergi idi. Çalışmak istemeyen veyahut çalışamayan kimseler para verirler ve angariyeden kurtulmuş olurlardı.

Zamanımızda, angariye yine mevcuttur. Fakat Devlet ya bizzat çalışmak ve yahut parasını vermekte vatandaşları serbest bırakmıştır. Bu günde her aile reisi, Köy yollarının inşasına kâfi varidat bulunmadığı taktirde hem kendisi için ve hemde beraberinde oturduğu 18 yaşındaki çocuklar üç gün çalışmağa mecbur edilebilirler.

20 ağustos 1881 kanunu buna bir dördüncü gün ilâve ederek kır yollarında inşasını temin etmemiştir.

İhtilalden evvel 40.000 kilometrelik yol açılmıştır. Bu gün millî, umumî, ve departman, köy yollarının mecmuu (587.000) kilometreyi tecavüz etmektedir. Ve hepsinin masarifi inşaiyesi (9) milyar frangı geçmiştir.

Şimendiferlerin inşasından beri yollardaki faaliyetin azaldığına dair yanlış fikirler vardır. Halbuki, şimendifer yollarının inşası hakikatta hiç bir vakit adi yollarda faaliyeti azaltmamıştır. Yapılan anketler bu iddiayı isbat etmektedir.

Bu anketlerden çıkan neticelerden biride, şimendifer yollarına muvazi yollarda faaliyetin eski halini muhafaza et-

tiği halde şimendiferlere amut yollarda faaliyetin pek çok artmasıdır.

Demekki şimendifer inşasından köy yolları kazanmıştır. Keza, yapılan anketlerden anlaşılmıştırki; yollardaki faaliyet şimendiferlerdeki faaliyetten daha ziyadedir. Kısa mesafelerdeki nakliyat, şimendiferlerde ki nakliyattan fazladır.

Hülâsa, eski rejim yolları ehemmiyetlerine göre tasnif etmiş ; umumî ve hususî yolları ayırmıştır. Son tasniflerde de bu taksime riayet olunmuştur.

İngilterede ise yollar yalnız istimallerine ve genişliklerine göre değişir. Fakat, tabi oldukları kanunî rejim hepside birdir.

Fransada yollar; (büyük ve küçük) olarak ayrılır,

Büyük yollar : millî yollar ve departman yollarıdır.

Küçük yollar : köy ve kır yollarıdır.

Küçük yollar; komünlerin uhdesindedir. Büyük yollardan Millî yollar Devlete ve departman yolları da departmanlara aittir.

Bu kaidelere istisna teşkil etmek üzere Devlet ve departmanların komün yollarına yardım ettiği çok vakidir.

Millî yollar ile departman yollarını tanzim eden ve masraflarını umumî bütçe ile departman bütçelerine tahmil eden dekre; (16 kânunuevvel 1811) dedir; köy yolları da evvelâ 1824 de ve sonra 1836 da tanzim edilmişlerdir. 4 Mayıs 1836 kanunu el'an mer'idir, ve yol kanunlarının en mühimlerinden biridir.

Komün yolları bütün yolların (onda dokuzunu) teşkil eder. Bu kanun; köy yollarını da tasnif etmiş ve (büyük irtibat yollarını) Belediyelerin ihmal ve teseyyübünden vikaye etmiştir.

Kanun mucibince bu gibi yolların masrafı komün için mecburidir. Bu yolların masrafını kapatmak için yol vergileri veya yol inşası külfetleri komünlere verilmiş ve ayrıca hususî munzam santimler kabul olunmuştur.

Bundan başka umumî meclislerde bu yollara tahsisat vermektedirler.

Bu sayede büyük irtibat yollarının yapılması temin olunmuştur.

Köy yollarından; (müşterek menfaatli yollar) ile (adî yollar) da vardır. Bunlar uzun zaman ihmal edilmiş ve (185) den itibaren iki suretle bu yolların imdadına gelinmiştir; 1. — Devletin tahsisat vermesi suretile; 2.— 1868 den itibaren de (köy yolları kasası) ihdas edilmekle.

Bu kasa; komünlere amortili avanslar vermek için yapılmıştır. Kasaya ilk zamanlarda bir çok paralar verilmiştir. Fakat, sonraları kasaların faidesiz birer uzuv olduğu anlaşılmıştır. Zira, bunların sermayeleri devletin parasından ibaret kalıyordu.

Binaenaleyh, 1893 de bu kasa lağv olunmuştur. Ve Devlet de yine bu gibi yollara doğrudan doğruya yardım etmekte devam etmiştir.

Köy yolları Fransada son senelerde biraz ihmal edilmeğe başlanmıştır. Zira, devletin malî vaziyeti bir taraftan

.....

buna müsaade etmediği gibi diğer taraftan komünlerde Maarif, muaveneti içtimaiye gibi kendilerine tahmil olunan mecburi külfetlerin ifası yüzünden yollara para yetiştirememektedir.

(Sonu var)

Alâeddin Cemil

İstanbul ve Paris Hukuk Fakültelerinden Mezun

—————